Miſcellanea,

In quibus continentur

Præmonitio ad Lectorem de infantum Communione apud Græcos.

Defenſio libri de Græcæ Eccleſiæ ſtatu contra objectiones Authoris Hiſtoriæ Criticæ, ſuper fide & ritibus Orientalium.

Brevis & ſuccincta narratio de vita, ſtudiis, geſtis, & Martyrio D. Cyrilli Lucarii, Patriarchæ Conſtantinopolitani.

Commentatio de Hymnis Matutino & Veſpertino Græcorum.

Exercitatio Theologica de cauſis remediiſque diſſidiorum, quæ orbem Chriſtianum hodiè affligunt.

Authore THOMA SMITH Eccleſiæ Anglicanæ Presbytero.

Vol. I.

LONDINI,

Impenſis Sam. Smith ad inſigne Principis in cœmeterio D. Pauli. M.DC.LXXXVI.

Z: Ffham.
1686.

IMPRIMATUR.

C. Alſton R. P. D. Hen. Epiſc. Lond.
à Sacris Domeſticis.

Octob. 14.
1685.

XUM

Præmonitio ad Lectorem de Infantum Communione apud Græcos.

Cum in argumento de Infantum apud Græcos sub sola specie vini communione, quam mirâ confidentiâ Romanæ communionis scriptores assertum eunt, ac si istud dogma unanimi & constantissimâ illorum praxi stabilitum esset, pressiùs & strictiùs versando, momenta rationum, quibus inductus mutavi sententiam, prout ingenuum & veri amantem decebat, latè & pensiculatè explicaverim, non malas spes mihi videbar concepisse, neminem id

aut levitate animi aut partium ſtudio, à me, qui victrici veritati manus dederim, fieri putaturum. Verum eam mutationem reverendiſſimo & non minus ſapientiæ, eruditionis, & in tuendis Eccleſiæ Gallicanæ contra Romani Pontificis uſurpationes libertatibus zeli & fortitudinis famâ, quàm infulatâ dignitate illuſtri D. Epiſcopo Meldenſi cenſurâ, placidâ licet, pro candore mentis, quo maximè pollet, perſtringere viſum eſt, quaſi rejectâ hac de re vetuſtiſſimâ traditione, quod ſponte & prompto animo in prima libri mei de hodierno Græcæ Eccleſiæ ſtatu editione dixeram, id in ſecundâ retractaverim, eo quod apud nos metueretur, ne ex hoc Græcorum exemplo parili Eccleſiæ Romanæ praxi quippiam munimenti & authoritatis inde accedat. Sed ejuſmodi ſolicitudo metuſve noſtras mentes non tenet, qui toti à ſacris oraculis & incorruptâ antiquitate pendentes, quid jam degener Græcia & à fide majorum in quamplurimis deſciſcens, modò in mutilanda communione pariter erraſſet, præſertim in nuperis Synodis amplectendum & credendum ſtatuat, parum curamus: quos tamen maximè miſereſcit tantarum corruptelarum,

telarum, quibus hodiè adeò miserum in modum deformatur. Præterea, ut nemo probus illud à me exigere vellet, sic sanctissimum Numen verè & ex animo testor, tantum abfuisse, ut qualicunque modo præter justum & honestum persuasus, quippiam ejusmodi contranitente conscientiâ perpetrem, ut non nisi post severius & diligentius examen, argumentorum vi & ponderе victus, in contrariam partem concederem: quod benè novit vir optimus & eruditissimus D. Henricus Dodwellus, cujus fideli & utili amicitiâ per multos annos meritò glorior, qui me literis hac de re missis solus monuit.

Non opus erit, ut prolixam de hac lite dissertationem hic interponam: pauca præfationi editionis iteratæ, quæ hanc rem dirimere plurimis ab omni præjudicio vacuis videtur, superaddere sufficiet.

Quod adulti apud Græcos universi, cujuscunque ordinis aut gradûs, ex utrisque sacro-sanctis symbolis corporis & sanguinis Jesu Christi participent, testatissimum est. Hanc Ecclesiæ suæ praxim vindicant Græci Scriptores, potissimum Patriarcha Jeremias, ix *cap. primi responsi ad Theologos Wirtembergenses, necessitatem illius*

officii ab omnibus præstandi à verbis B. nostri Salvatoris vi. *S. Joan.* 53. *urgentes. Cujus quoque effati vi solâ infantes ad communionem admitti debere concludunt. Ratio enim horum æquè ac cæterorum eadem est. Christus neminem excipit, ne laicos, ne infantes, quo minus integrâ communione fruantur. Quâ enim necessitate ad alterutrum elementorum percipiendum, pari identidem ad utrumque obligantur. Igitur ex illorum sententia utrumque dari, aut istam necessitatem, quam tantoperè urgent, tolli oportet. Neque enim norunt* χρησφύγελον *illud concomitantiæ, quod institutioni Christi malè opponi solet. Sacro-sancta enim Sacramenta significant & mysticè repræsentant & reverâ exhibent, prout instituuntur, non prout nos fingimus, & eorundem fructus ex integro usu, quem omnibus seculis ad usque mundi finem observandum præceperit Christus, pendet, non ex humani ingenii subtilitatibus, quasi alterum in altero necessario involvatur. Hoc figmentum Græcis adhuc incompertum esse, pro comperto habeo. Quod etiam ex illorum praxi cuivis erit manifestissimum; quam iterum hic explico.*

Panis

Panis consecratus in exiles partes comminutus maximâ cum curâ vino itidem consecrato immiscetur, ut sic ex utrisque jam commixtis simul Laici *communicent. Ex sacro calice pro more ita præparato exhaurit Sacerdos cochleari, quod communicaturis dandum est: nec ex alio calice, hoc est, solo vino absque margaritis immistis impleto, communicant infantibus. Supponatur jam, ut argumentum fortius vibrem, cochlearis cavitatem, solo sanguine, nullis micis, licet præ parvitate, quam facilè admittit panis fermentati fractura, quædam insensiles esse possint, adhærescentibus, madefieri: at si juxta mentem Ecclesiæ Græcanicæ unum elementum abundè sufficeret ad communionem infantum, quid opus erat, ut vino sacro tingatur sacer panis, aut sacro pani immisceatur sacrum vinum? Unde est, quod ex ejusmodi calice semper & necessario ritum istum sacrum administrari curant? Quod de pane quoque apud hodiernos Græcos in usum infirmorum reservato dicendum est. Quis enim non deridebit elaboratas Allatii in epistola de Græcorum communione sub specie unica nugas? Si hoc intendisset Ecclesia Græca, non de* de Gr. Ecc. l. 3. p. 109

pane intincto, qui ad Eucharistiam complendam necessarius est, adeò caveretur; neque panis madidi exsiccatione, quod ideò fit, ut melius & magis integrè servaretur, opus haberent. Neque enim alium panem consecratum in os moribundi ingerere pro instituto Ecclesiæ omninò licet. Cum ergò è calice, cui immixtæ panis micæ innatant, & solitâ maceratione in minutissimas partes, quæ absque periculo ab infantibus deglutiri possint, resolutæ, quasi fiunt concorpores & indivulsâ connexione adhæresçunt, desumatur vinum, qua specie rationis aut similitudine veri quispiam infantes solo sanguine donari contendere possit, nisi etiam adultos eodem modo sub unica tantum specie communicare pari prætextu obtendat, non video: imò nullâ ratione id fieri posse certò mihi constat. Quod ex abundanti dictum est, etiamsi nullæ margaritæ, quod vix facile creditu est, in cochleari superfuissent.

Cum ex hoc ritu, quem exploravi penitius, res liqueret, Metrophanis Critopuli, & Archiepiscoporum Tiberiopolitani & Samii testimonia testimoniis Caryophili, Goari & Allatii, qui ex professione & instituto vitæ dogmata Romanæ Eccle-

siæ

fiæ defendenda ſuſceperint, oppoſui : neque ideo minùs idonei teſtes habendi ſunt Græci in cauſa ſuæ Eccleſiæ, eo quod in Anglia rogati ſententiam ſuam in re manifeſta protuliſſent, aut quod apud Proteſtantes libri eorum publici juris exſtitiſſent. Puduit ſanè Samium olim, cum à me Pariſiis hac de re rogaretur (iſte enim eſt, quem in iſta præfatione innuebam, tunc enim temporis favore Chriſtianiſſimi Regis ſedem figere in Gallia propoſuit,) veritatem fictâ cavillatione corrupiſſe : at cum Londinum appuliſſet, tergiverſationis ſuæ planè conſcius, tum ſermone tum epiſtolâ propriâ, ſponte errorem iſtum, quem ex linguæ præcipitantia & præ defectu ſedulæ & attentæ indaginis erraſſe faſſus eſt, verbis à me prolatis caſtigavit. Sed ab hujus bonâ aut malâ fide non pendet, quæ agitatur, controverſia, quam aliunde & ex natura rei abunde ſatis expeditam deciſamque eruditus Lector, uti non vanus auguror, cenſebit : nulluſque dubito, quin illuſtriſſimus D. Præſul, qui pacis Eccleſiaſticæ inter Chriſtianos diverſæ communionis ineundæ ſtudio, Scholaſticorum malè ſanas opiniones & recentium ſeculorum placita

ſub

Præmonitio ad Lectorem.

ſub venerabili fidei **Catholicæ** *titulo orbi obtruſa aut penitus rejecit, aut candidâ interpretatione emollivit; ſi morem iſtum corruptiſſimum in* **Latina Eccleſia** *(ut de cæteris placitis articuliſque doctrinæ temerè definitis hodieque obtinentibus nihil dicam,) contra inſtitutionem* **Chriſti** *introductum ſublatum iri non cupiat, ſaltem de* **Græcanicæ Eccleſiæ** *praxi in futurum aliter ſentire velit.*

E Coll. D. Mariæ Magdalenæ Oxon. xxiv. Septembris, M.DC.LXXXV.

Reſponſio ad Objectiones Authoris Libri de Fide & Ritibus Orientalium.

NON diu erat, quin, poſtquam libellus de Fide & Ritibus Orientalium in lucem prodiiſſet, quamplurimi ex amicis me monendum duxerint, Authorem in ejuſmodi ſcriptis & hiſtoriis Criticis ſatis exercitatum, qui ſub larvâ adſcititii nominis deliteſcere neutiquam potuerit, in Epiſtolam, quam de hodierno Græcæ Eccleſiæ ſtatu ferè ante decennium edidi, Criticam ſuam quoque exercuiſſe. Cujus videndi deſiderio impendio quidem & acriter urgebar, tum argumenti, quod ſpecioſus titulus præ ſe ferebat,

tum mei gratiâ, in quem virum nominis celebratissimi, amicè & citra omnem verborum injuriam, quod pro solito candore fecit, haud paucis animadvertisse aiebant. Exemplar tandem nactus, totum, omni siniſtrâ ſuſpicione ac præjudicio liber, perlegi ſemel iterumque, non ſine delectatione, ne dicam fructu. Laudo ingenii ſubtilitatem, quæ ubivis ſe prodit, diligentiam, juſtam denique à communibus Miſſionariorum placitis diſſentiendi libertatem, quam veritatis indagandæ & aſſerendæ ſtudium, ut fas eſt credere, extorſit. An verò eam in omnibus aſſecutus ſit, & Criticum verè & juſtè egerit, judicium meum nolo interponere. Officio meo probè ſatis, uti ſpero, apud viros cordatos defunctus videbor, ſi, quod idem veritatis, quam omni partium ſtudio poſthabito ſemper ſacram habebo, amor jure merito poſtulat, cenſorium calamum in me malè diſtrictum fuiſſe paucis oſtendero. Neque enim in longum diſputationem trahi, aut animus ab iſtiuſmodi litibus nectendis prorſum alienus, fert, aut res ipſa patitur.

Cum

Cum in legendis Græcorum tum veterum tum cæterorum, qui ſequioribus ſeculis vixêre, ſcriptis aut Eriſticis aut dogmaticis nullibi, mihi ſaltem, occurriſſet vox nova & plane barbara μελετίωνες, neque quemquam ex iſtâ gente ante Gabrielem Severum Archiepiſcopum Philadelphiæ eâ uſum fuiſſe deprehendiſſem, non abſque juſtâ causâ id mihi faciendum exiſtimavi, ſi Gabrielem iſtum Scholaſticorum tricis nimium quam irretitum, libroſque controverſiarum à Bellarmino cæteriſque Romanæ Eccleſiæ defenſoribus & Patronis editos quaſi quotidie verſantem, frequenti quoque hujuſce vocis uſu ſibi mire placentem, eam effinxiſſe rotundè aſſeruiſſem. Quod procul à me habui, veritus, ne me ad rem iſtam non ſatis attendentem planè fugiſſet inobſervata, aut apud alios Authores mihi neutiquam familiares redditos & planè incognitos reperiri potuiſſet. Ideo factâ deliberatione dixeram illum eidem effingendæ *primum vel ſaltem inter primos verſatile applicuiſſe ingenium.* Parum metuebam, ne ob modeſtiam, quacum in re non adeò ma-

nifestâ cautè loquebar, à quoquam malè haberer, si in simili indagine melius & felicius ei successisset. Animosè tamen in me insurgit Historico-Criticus, quem procul omni convitio imò honoris causâ à me ita appellandum pro certo credat: quod quasi coactus facio, cum ille proprio nomine nolit dignosci, dicam læsæ veritatis impingens. Esto quod contendit, alium illo Gabriele antiquiorem istud vocabulum usurpasse; non obstat tamen, quo minus ille inter primos saltem, apud quos frequenti in usu habetur, recenseri & possit & debeat. Sed quis ille unicus scriptor, in Scenam hic productus, cui honos usurpandæ vocis ad Latinorum mentem felicitèr satis cusæ conferatur? Gennadius ille est, qui post expugnatam Constantini urbem ad dignitatem Patriarchalem primus promovebatur, h. e. plusquam centum annis ante tempora Gabrielis. Mirum sanè videbitur, neminem tot annorum intervallo, vocabulo, quod authoritate suâ munierat Patriarcha, usum: omnes qui de Sacramentis aut de industriâ aut obiter scripsere,

ſcripſere, ſcriptis ſive Eriſticis ſive Apologeticis ab illo tanquam inauſpicato quadam mentis religione abſtinuiſſe. Innotuêre ſanè Hieremiæ, qui ad Eccleſiæ Græcæ clavum poſtea non ſine ingenti laude aſſidebat, tanti Deceſſoris ſcripta, ſi in Archivis & Tabellariis publicis reponerentur aut alibi extitiſſent. Optimè norat Eccleſiæ, cui præerat, dogmata, nec in iis defendendis, quod abundè præſtitit, defuêre zelus vigorque animi. Si quippiam tale in ejus reſponſis ad Theologos Wirtembergicos, (neque enim moror marginalem annotatiunculam Cruſii p. 15. aut cujuſpiam alterius, qui in Latinis Græcè vertendis non infeliciter luſit) occurriſſet, planè convictus obmutueram: ſed ab ejuſmodi telis ſecurus eſſe videbar. Ille antiquo Patrum vocabulo μεῖλαβολὴ uti contentus, de altero novitio, modo id perſpectum habuiſſet, quod meritò dubitandum eſt, parum ſolicitum ſeſe oſtendit: aliud autem μείλαβολὴ, aliud μείλωσις non opus eſt, ut hic importunè ingeram, id ſuo loco inferius oſtenſurus. p. 21 Omnes Gennadio anteriores ſiluiſſe

palam est. Miseret me cujusdam Monachi Benedictini Angli, cujus memoriæ parco, qui hujus vocis originem à tempore primi Concilii Nicæni intolerandâ plane stultitiâ an audaciâ deducit. Frustra quis speret se hoc quod quæritur reperturum in theoriâ rerum sacrarum S. Germani, aut in miscellaneis Joannis Damasceni operibus, cum nondum illo tempore Latinum vocabulum, quod jam adeò bellè Græcè exprimitur, excogitaretur, ut alios, puta Euthymium Zygabenum, Nicolaum Cabasilam, Symeonem Thessalonicensem, Barlaamum cæterosque posterioribus seculis longâ serie succedentes, qui scriptis diversi argumenti, ubi hujusmodi res sacræ tractantur, inclaruêre, penitus omittam. Nescivit id quoque Manuel Calecas, qui Latinorum partes contra Græcos suos tantâ cum verborum acritate sustinuit. Denique in gratiam Romanæ Ecclesiæ, cui demerendæ diligentissimam impendebat operam, ob acceptam dignitatem Cardinalitiam, Bessarion Nicænus Episcopus, eadem voce libentissimè usus fuerat, potissimum in libro de

de verbis consecrationis adversus Marcum Ephesium, si apud gentem suam vel minimum obtinuisset. Sed hisce diutius immorari planè piget. Nomen Gennadii apud me tantum non sacrum est, & magnæ authoritatis & momenti in hac re quâ de controvertitur. Ipsum ergo appellabimus & adibimus appellatum.

Quam pacis Ecclesiasticæ & unionis frustra toties tentatæ amans esset Georgius Scholarius, cum Concilio Florentino præsens adesset, & quantum Latinorum causæ in articulis, de quibus inter Græcos & Latinos illic convenisset, patrocinaretur, idem in Græciam reversus, & in solium Patriarchale assumptus, ab isto tempore mutato priori nomine, Gennadius nuncupatus, cuivis harum rerum paulum studioso è variis ejusdem orationibus & Apologiâ, quam dabimus Allatio, contra quod contendunt Arcudius & Caryophilus, illum scripsisse pro quinque capitibus Florentiæ definitis, satis patet. Exstantque ejusdem Patriarchæ διάταξις & ομιλία de præcipuis Christianæ Fidei articulis, quam jussu

II. 26 —

II. 30. vide autem Cavii Hist. Lit. I. 114. A. II. 550. & de Gr. Eccl. h. s. p. 69.

aliter de Apologiâ sentiebat cl. Smithus 2dū miscellaneorum Vol. edens, p. 32-33.

II. 33, 40, 49.

jussu Mohammedis Imperatoris, non longe post captam Urbem conscripsit. Frustra erit, si quispiam testimonium istud, quod ex Gennadio producit H. C. inde petitum somniaverit. Fatendum est, hunc magni nominis virum, quem prudens moderatio, ingens tollendi Schismatis, quod per tot secula Orientem ab Occidente discerpserat, desiderium, amor patriæ infidelium armis jamjam cessuræ æque illustrem ac dignitatis Patriarchalis apex fecerunt, multa inedita reliquisse, in quibus investigandis & enarrandis laudabilem & sedulam navavit operam Allatius. Quantos triumphos egisset ille, si in hunc thesaurum à Romanensibus quovis pretio redimendum incidisset. Ex Possevino citat quasdam homilias in Evangelia; sed planè incertus erat animi, utri Gennadio Catholico an Schismatico essent adscribendæ: neq; enim viderat; sed dato quod non mentitur titulus, vix cordatioribus persuadebitur rem controversam hisce homiliis tractari, quod neutiquam tacuisset Possevinus, siquis unquam, zelo

In diatriba de Georgiis.

zelo ob honorem Ecclesiæ Romanæ hoc in articulo laborantis ampliandum quam maximè percitus. Auctoramento adeò ingenti ac sacro munitus, quanto furore contra Transubstantiationis everſores prodiiſſet, conſenſum Orientalium hoc nomine non ſine convitiis objecturus. Quod verò Poſſevino, quod Allatio, quorum utriuſque diligentia par erat, par quoque in defendendis Eccleſiæ Romanæ πρείαις δόξαις contra Græcos zelus, hujus vero eruditio ſumma, eſſe tam beatis non licuit, id Meletio Syrigo, blandiente fortunâ, licet, cui honos iſte reſervatur. Ex hoc enim Græculo Tenebrione, partium ſtudiis addictiſſimo, & in Collegio Græcorum Romæ, ni fallor, educato, habet H. C. quod contra nos Gennadii nomen & authoritatem obtendat. Deploro infortunium Caryophili in refutandâ Gergani Epiſcopi Artenſis Catecheſi & Confeſſione Cyrilli Lucarii pridem occupatiſſimi, qui planè ignorabat unde tantum ſubſidii cauſæ, quam ſuſceperat defendendam, potuiſſet accreviſſe. Proculdubio contra Patriarcham hæreticum Patriarcham ortho-

p. 31.

II. 59 — 56 — 45

Præf. ad ep. de Gr. Eccl. h. s. p. x.

orthodoxum usu vocis aptissimæ Romanensibus consentientem allegasset. Felicem verò prædico Syrigum, in cujus manus incidebat hæc manuscripta Gennadii homilia : felicem etiam H.C. qui præclarum hunc Syrigi thesaurum utendum habuit. Non jam inquirere vacat in vitam & mores hujus novitii scriptoris, qui contra Cyrillum famoso libro debacchatur, qui, si tanti videretur extra cellæ cancellos in publicum erupisset, ne dicam homiliam Gennadii, qui rem confectam, uti illis fortè videtur, quasi dat, ut in dii luminis auras prodiret, dudum meruisse. Dolosè agit Monachus iste, si velit, quod verba innuunt, paulo post hæresin Berengarianam, ut vocat, vocem μετουσίωσις inventam fuisse, quod gratis & absque vel minima probatione dicitur ; nec tantus est, ut ejus nudæ assertioni fidem adhibeamus : quem malæ fidei merito suspectum habemus, ne alium pro alio supponens triobolarem ignotumque scriptorem aut suiipsius effata sub venerabili Patriarchæ titulo orbi obtruserit. Quotus quisque enim est tam obesæ naris,

Histoire Critique p. 211.

p. 40.

ll. 69.

naris, cui non ſuboleat dogma hoc ævo Gennadii apud Græcos non adeò recoctum fuiſſe, ut in hiſce chartis ſuppoſititiis videre eſt. Non iſto tempore ejuſmodi ſubtilitatibus uſi ſunt Græcæ Eccleſiæ ſcriptores: (neque enim Græcos λαλινόφρονας aut Romanæ Communionis Alumnos ne teruncii quidem æſtimo) ut irent aſſertum εἶ) τὰ συμβεβηκότα τοῦ ἄρτου χωρὶς τῆς ἰδίας τοῦ ἄρτου, καὶ τῷ ἀληθινῷ ἰδίαν τοῦ σώματος κρύπτεσθαι ἐν συμβεβηκότι ἄλλης ἰδίας, *accidentia panis eſſe abſque ejuſdem panis ſubſtantiâ, & veram corporis ſubſtantiam latere ſub alterius ſubſtantiæ accidentibus:* & deinde, omnes Chriſtianos abſque ullâ hæſitatione credere oportere, quòd ἐν μυστικῷ τούτῳ σώματι αὐτός ἐστιν ἀληθῶς κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, ὁ ἐκ τῆς Μαρίας παρθένου γεννηθείς, ὁ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθείς, ὁ ἐν οὐρανῷ νῦν, αὐτὸς ἐκεῖνος ὁλόκληρος, ὑπὸ τοῖς συμβεβηκόσι τοῦ ἄρτου συγκαλυπτόμενος, *myſticum illud corpus ipſummet Dominum noſtrum Jeſum, Mariæ Virginis filium, qui crucifixus eſt, quique nunc eſt in cælo, illum eundem integrum eſſe, qui ſub panis accidentibus*

Pag. 200.

Pag. 202.

accidentibus delitescit. Nondum ejusmodi explicationes apud Græcos invaluerant, quæ Scholasticis, quibus erant inassueti, suam debent originem. Planè sapiunt alium Authorem, qui se totum Romanensium partibus addixerat, ab eo, sub cujus nomine citantur: quem utut unionis ineundæ studiosissimum, parum verisimile videtur novis terminis ac dilucidationibus adhærescere, planè antea incognitis, neminemque habere imitatorem, usque ad tempora Metropolitæ Philadelphiensis, quem gratis & sine fundamento, modo subleſtam Syrigi fidem excipiamus, quispiam finxerit hoc vocabulum in libris Græcorum, præsertim in hac homiliâ Gennadii reperisse, quod reperire non potuit Hieremias Patriarcha.

Quod dixi, *Gabrielem Venetiis diu agentem, Scholasticorum placitis ac commentis abreptum,* dubitantis in modum addito, *ne dicam Romanensium fraudibus circumventum, licet alias acerrimum rituum Græcanicorum defensorem,* illud non malè nec temerè dictum credo, cui satis perspectum erat, non paucos

è Græcis

è Græcis tum Epiſcopis, tum Presbyterii, præcipuè, qui Italiam & Galliam ſtudiorum aut ſtipis cólligendæ gratiâ aut peregrinandi amore petunt, emendicatis diſtinctiunculis ad eludendas hac in re, quibus inter diſputandum premuntur, difficultates, uti ſolere, & in quamplurimis dogmatibus ſive imbibendis ſive elucidandis pruritu novitatis prope accedere ad fidem Romanenſium, utpote imbecillitate aut levitate mentis huc illuc raptos, aut incertis otioſiſque traditionibus miſerè deluſos: cum eſſent interim rituum ſuorum retinentiſſimi; neque ullis machinis poſſent dimoveri à placitis Majorum, puta de proceſſione Spiritûs Sancti tantum à Patre, de primatu & poteſtate Oecumenicâ Papæ, de Euchariſtiâ ſub utraque ſpecie, de Infantibus communicandis, de Purgatorio, ne cætera dogmata recenſeam, quibus mordicus adhæreſcunt. Non illum prece aut pretio à Romanenſibus corruptum volebam, ſed vel frequenti cum ipſis conſuetudine aut argumentis palàm inter diſputandum prolatis aut in libris, quos verſabat, exſtanti-

exſtantibus, quibus pro modulo ingenii expediendis plane impar erat, inductum, hanc facilem ſacroſanctum illud myſterium aliquatenus explicandi methodum mirè deperiiſſe. Quod identidem ſæpe uſu venire quotidiè experimur, multos ad novum dogma Theologicum amplectendum cæco impetu & amore ex levi causâ orto ferri: eo in cæteris dogmatibus propugnandis magis impendio occupatos. Quod fatum erat Gabrielis, cujus neque amicitia & neceſſitudo, quam habuit cum Meletio, acerrimo licet Eccleſiæ Romanæ hoſte, uti appellatur, neque zelus in ſuſcipiendis Marci Eugenici contra Synodum Florentinam partibus, obſtant, quo minus hoc in argumento illum ſtudio Scholaſticæ Theologiæ nimium abreptum ingenio indulgere potuiſſe, & explicationibus, quas in Scholis ubivis obtinuiſſe perceperat, impenſius quam oportuit favere juſtè affirmari poſſet. Æque enim manifeſtum eſt, Gabrielem Scholaſticis deditiſſimum eſſe, ac Patavii olim ſtuduiſſe, & poſtea Venetiis vixiſſe. Id teſtatiſſimum

faciunt

faciunt ſingulæ ferè opuſculi de ſeptem myſteriis paginæ. Totum ſe ad formam & modum Scholaſticorum ubique componit, quos imperite admodum quandoque tranſcribit, quod cæteri ſolent, aut imitatur, & quandoque parum aut perperam intelligendo pervertit. Quàm verò hiſce in rebus deploratus fuerit Theologiæ Magiſter, ſatis ſuperque oſtendunt tot ineptæ alluſiones, tot ſacro-ſanctæ Scripturæ loca miſerandum in modum detorta, tot pueriles argutiunculæ, tot tricæ ineptiæque, ut judicii facultatem, quâ homines maximè ſumus, aut nullam aut prorſus imbecillam in illo fuiſſe citra omnem invidiam & odium quiſpiam meritò dicat. Optandum ſanè foret, illum à ſancto propoſito, quod olim amplexus eſt, in literis ad Martinum Cruſium Venetiis A. C. M. D. LXXX. datis non deſciviſſe: ἴσθι

Turco-Græciæ, lib. viij. p. 523.

μὲν ἡμᾶς τῇ ἀληθεῖ διδασκαλίᾳ ἑπομένους, καὶ ταῖς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων παραδόσεσι. οὔτι γε μὴν τοῖς περὶ στροφὰς λέξεων καὶ λόγους εἰς ἀέρα χεομένους ἐσχολακόσι, προσθήκαις τε καὶ ἀφαιρέσεσιν ὁσημέραι προβαλ-

 λομένοις,

λομβύοις. *Scito nos veræ doctrinæ assectatores esse, & horum, quæ à sanctis Apostolis tradita sunt: non autem illis assentiri, quorum otium & studium in argutiis dictionum, verbisque in aërem abeuntibus, consumitur, qui quotidiè aliquid doctrinæ addunt aut detrahunt.* Quibus verbis Scholasticos graphicè depingit, qui in saniori Theologiâ corrumpendâ otio & ingenio tantopere abusi sunt, quos tamen ille postea infeliciter æmulatus est. Nec verba tantum & terminos, sed argumenta quoque avidissimè & affectatò arripit, quantum compendii ratio sinit, quasi Græciam hac novâ arte & disciplinâ illuminaturus,ut jam per ipsum Theologiæ studiosi è Gente Græcorum non opus habeant Joannem Damascenum, nedum antiquiores,consulere in materiâ de septem mysteriis, quorum naturam & essentiam, effectus, qualitates, & quicquid illa consequitur, per quatuor causarum genera è Scholasticorum Commentariis adeò profundè tractavit. An verò laudandus sit,annon potius reprehendendus hâc de causâ, hoc est, quod novum terminum, quo

parator

paratior esset via, novo Transubstantiationis ad mentem & sensum Romanensium dogmati, introduxerit, judicent æqui rerum æstimatores. In præsenti sola de ipsa voce lis procedit, quam si ex aliquo genuino Scriptore Græco, (Gennadius enim iste Syrigi ὑποβολιμαῖος videtur) qui Gabrielem anteceſſerat, protulerit H. C. ipsi gratias habebo. De sensu & significatione ejus statim videbimus.

Cum talis sit Gabriel, non ipsum Romanensibus invidebimus, hujus præclaro testimonio causam suam muniant ornentque: hisce auxiliis, hoc defensore per nos licet glorientur, nunquam tamen obtinebit Joannes Cabassutius præ zelo in furorem adactus, ut *exinde quorundam hæreticorum Sacramentariorum præstigiosa impostura de Græcanicarum Ecclesiarum religione apud rerum imperitos mentiri audentium, liquidò convincatur*, quasi contra Sacræ Scripturæ authoritatem, Ecclesiæ Catholicæ dogma, Apostolicam traditionem, veterum Patrum scripta, contra leges naturæ, con-

In notitia Ecclesiastica. Lugduni 1680. pag. 658.

tra sensuum certitudinem, contra denique fidem & experientiam, unius leviculi Scriptoris testimonium tanquam argumentum ἀναντίρρητον objici debuisset. Sed jam non mihi res est cum Cabassutio, sed cum viro ejusdem religiosi instituti, si famæ publicæ credendum sit, longè melioris ingenii, qui causam suam absque absurdissimis & iniquissimis convitiis, quæ Lex Christi bonique Mores vetant, tueri studet.

Quo excusatior sit Gabriel, & illius fama illæsa & integra maneat, fictis iisdem criminationibus (neque enim quisquam ipsi vertit vitio, quod Scholasticorum libros legerit, multo minus quod Patavii studuerit, sed quod studuerit novitatibus) Cyrillum Lucarium involvere molitur H. C. illum nempe quoque Patavii literis operam navasse, neque à studio Scholasticæ Theologiæ alienum fuisse. Quibus hoc grave nec facilè piandum accessit scandalum, quod fidei confessionem, quæ tot tumultus concivit, Authorique invidiam, odium, exilium, cruentam denique mortem tandem conflavit, ex Calvini institutionibus penè ad

II. 85 — verbum

verbum desumpserit. Calvinum fortasse pariter ac Bellarminum præclarissimus ille Patriarcha legerat: & si in quibusdam placitis extra fidem positis, de quibus ne Theologi quidem omnes apud Romanenses idem sentiunt, in ejusdem abstrusioribus articulis, quos neque Scriptura nec Concilia definiverint, relictâ cuilibet judicandi libertate, Calvinum tanquam Magistrum sequeretur, hoc neutiquam aut fraudi aut præjudicio reliquis ipsius Confessionis propositionibus, non ex Calvino, sed ex Sacris Scripturis & Patribus primævæ Antiquitatis, quos accuratè perlectos, ad singularum probationem testes adhibet, collectis esse debet.

Quanto autem acri ac subacto judicio polleret Cyrillus, quam longè variæ eruditionis & ingenii laudibus ac famâ evehendus supra Gabrielem, & quam bene & sapientèr exercitatus in studiis Theologicis, non lubet jam longâ oratione operosius persequi, nec, ut credo, illud H. C. probus ingeniorum æstimator diffitebitur.

Fatetur H. C. Patriarcham Hieremiam (à quo Gabriel in Metropoli-

tam Philadelphiæ consecratus erat Constantinopoli A. C. M.D. LXXVII.) in eruditis responsis, quæ ad Epistolas Theologicorum Wirtembergicorum ab iisdem consultus, adornaverat, hoc vocabulum nullibi usurpasse: sed ne quippiam hac liberali concessione lucremur, hoc duplici de causa factum asserit, tum quod vox ista μεθυσίωσις sit barbara, tum quod Priscis incognita, altera verò μεταβολὴ Græca, notissima & frequenti apud omnes usu. At res hæc meris conjecturis & ab omni specie veri alienis nequaquam transigenda est. Non adeò delicatus erat elegantiarum captator Hieremias, ut ab usu signantissimæ vocis, quæ in Græciam vocum novandarum satis cupidam, & quotiescunque necessitas postulaverit, peritam satis, ante centum annos, jubente nimirum Gennadio, transiisset, tantopere abhorreret. Esto nova, esto barbara: at novitas dictionis ob sensum, quem exprimit, dilucidiorem tolerari, & barbaries quoque commodâ interpretatione leniri possit. Quanto ergo verisimilius videtur ipsi planè incognitam fuisse, cum nulla ratio

ratio ex ejuſmodi fictis cauſis ſubſit, cur omitteretur, ſi vocem iſtam agnoviſſet. At unam eandemque rem alterâ uſitatiori ſignatam contendit H. C. Quam verè & juſtè paucis erit diſpiciendum. Quibus vocibus olim in hoc auguſto ſacramento elucidando uſi fuerint antiqui ſcriptores, nemo harumce rerum adeò incurioſus, aut Græcè imperitus eſt, quin ſatis ſuperque nôrit. Occurrunt ſæpiſſimè τὸ μεταβάλλειν, μεταποιεῖν, μεταστοιχειῶν, μετασκευάζειν, μεταῤῥυθμίζειν, etiam μετάφρεσις (inde μετένεγξις) Eas venerabundâ mente admittimus & abſque vel minimâ hæſitatione amplectimur: neque quiſquam è Chriſtianis, qui rectè ſapiunt, unquam negaverit, poſt debitam à Sacerdote ritè inſtituto conſecrationem, è pane & vino fieri corpus & ſanguinem Domini, vel quod idem eſt, panem & vinum converti in corpus & ſanguinem Dominicum: at ex ejuſmodi locutionibus inferri & concludi μετουσίωσιν ſive tranſubſtantiationem (per quam intelligitur converſio phyſicæ ſubſtantiæ elementorum in carnem & ſanguinem Chriſti, ita ut tota

II. 91, 22—

eorundem ſubſtantia penitùs deperdatur, & è rerum natura evaneſcat, utriuſque nihilo ſecius accidentibus ſolis remanentibus,) nec poſſe, nec debere, invictis argumentis probarunt Albertinus & Blondellus; nec opus eſt, ut ea retexamus. Ex hoc vocum cumulo τὸ μεταβάλλειν, μεταβάλλεσθαι, μεταβολὴ in hoc myſterio explicando, utpote ad mentem veterum, quos ſequitur, accommodatè & appoſitè ſatis, ubilibet & ex induſtria repetit Hieremias, quem fidem Græcæ Eccleſiæ explicantem cum ſumma modeſtia & veritatis laude prolatis verbis citavi.

Benè noram illum ſtrenuè aſtruiſſe panem (a) τῇ ἀληθείᾳ μεταβάλλεσθαι, (b) τὰ τίμια ταῦτα δῶρα εἰς αὐτὸ τὸ κυριακὸν σῶμα, τὸ ταῦτα πάντα δεξάμενον, τὸ σταυρωθὲν, τὸ ἀναστὰν, τὸ εἰς οὐρανὰς ἀνελήλυθός, (c) τὸ ἄρτον μεταβάλλεσθαι εἰς ἐκεῖνο αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ: imò durius & impropriè τὸ σῶμα τοῦ Θεοῦ τετελειωμένον, *ipſum corpus Domini deificatum.* Sed nonne luce clarius videtur, illum hæc omnia urgere contra

(a) Pag. 100.
(b) Pag. 97.
(c) Pag. 100.

tra nudorum ſignorum aſſertores? de deperditione & annihilatione elementorum, de ſolis relictis ſpeciebus (hanc quoque vocem cum altera cognatâ Græcâ (εἶδη) apud ſcriptores ab omni retro Antiquitate quiſpiam vix reperturus eſt) altum ſilentium, ne verbum quidem. Non magni intereſt; quomodo Theologi Wirtembergenſes illum intellexerint: licet aliis ejus mentem de admiranda elementorum converſione longè aliter interpretari: nec abſque ratione. Dum corpus Domini quod haſce ſubit mutationes, myſticum appellat, & planè ſtatuit, eandem converſionem jam fieri, quæ fuerit, & eodem quidem modo, ac quando Chriſtus Sacramentum corporis & ſanguinis ipſius præſentibus Apoſtolis inſtitueret: at Chriſtum illo tempore carnem, quam geſtabat, Apoſtolis dediſſe comedendam & ſanguinem bibendum æque ac jam de cœlis corpus Dominicum deſcendere, planè negat, imo tanquam Βλάσφημον amoliri ſatagit: tamen ne nudam tantùm figuram in hoc ſacro ritu repræſentari quiſpiam imaginetur, eo ſolicitius adſtruit

μετάβολὴν

μεταβολὴν & μεταποίησιν, addens, τότε καὶ νῦν μεταποιουμένου καὶ μεταβαλλομένου τῇ ἐπικλήσει καὶ χάριτι τῆς παντοδυνάμου καὶ τελεταρχικῆς πνεύματος· διὰ τῆς θείων καὶ ἱερῶν ἐνεργῶν καὶ λογίων, τοῦ μὲν ἄρτου εἰς αὐτὸ τὸ τοῦ κυρίου σῶμα, τοῦ δ' οἴνου εἰς αὐτὸ τὸ τοῦ κυρίου αἷμα. *Sed & tunc & nunc invocatione & gratiâ omnipotentis illius ſacrorum rituum antiſtitis ſacrarum precationum & divinorum oraculorum interventu panis quidem in ipſum Domini corpus, vinum verò in ipſum Domini ſanguinem convertitur & tranſmutatur.* Sanè ex labyrintho, in quem vehemens diſputandi ardor illum conjecerat, ſe-
II. 93— ipſum extricare haud benè potuit aut norat. Hæc ὡς ἐξ ὑπαιθρου à me addita ſunt, qui non immerito aut injuſte, uti videtur, tantum aſſerui, *Græcam Eccleſiam Hieremiæ Patriarchæ tempore de modo converſionis*, qualem ſupponit Tranſubſtantiationis dogma, nihil ſtatuiſſe. Atque utinam intra hos cancellos omnium Chriſtianorum fides ſiſteretur, nec ultra fuiſſet proceſſum. Coram iiſdem altaribus provoluti, eundem crucifixum Salvatorem in venerabili hoc Euchariſtiæ Sacramento concordi

concordi pietate coluiſſemus; ab hiſce ſacris, communi Chriſtianorum jure, non tunc arcendi tanquam profani & hæretici: hoc ſolo nomine iniquiſſimis cenſuris, diris & excommunicationibus, ne dicam ferro & igni, obnoxii, quod dogma vel ipſis fatentibus inexplicabile cum longâ conſequentiarum ſerie, quæ non ſolum intellectum & rationem, ſed fidem quoque & imaginationem tranſcendunt, amplecti reſpuamus.

Quod paucos admodum fuiſſe, qui Gabrielem in hac καινοφωνίᾳ, quâ ſibi tantopere placuit, ſequerentur, dixi, quivis lector, niſi qui ſepoſito ingenuo candore ex levibus aut nullis cauſis reprehendendi anſam captat, maléque interpretando aut ſenſum fingit alienum, aut ultra rei propoſitæ ſcopum quaſi fidiculis detorquet, facilè intellexerit, illud tum ad tempora, quæ Gabrielem & Cyrillum interceſſerint, tum ad Præſules alioſque, qui apud Græcos eruditionis fama aut dignitatibus pollerent, non ad quoſvis de trivio ſcriptores, nullius famæ & exiſtimationis, nullius meriti, nullius apud ſuos

ſuos authoritatis, multo minus ad Monachos plane νεωτερίζοντας & Romanis artibus pro ratione inſtituti & educationis in Græcæ Eccleſiæ perniciem inſtructos, referri debere. Neutrum horum, quod fieri oportebat, præſtitit H. C. Quid ergo? tres novitios Græculos, qui poſt editam Cyrilli confeſſionem ſcripsêre, nobis objicit, quaſi ex horum teſtium, quos ut ineptos & liti decidendæ impares ſubmovebimus, arbitrio tota conteſtationis vis pependiſſet. Potuiſſet ſane æquo ſi non meliori jure allegaſſe ipſum Cyrillum, qui voce eâdem utitur. Ex quo enim tempore ille vir laudatiſſimus, quem nullæ difficultates, pericula nulla à ſtudio veritatis deterrere potuerunt, qui ad mentem veteris Græcæ Eccleſiæ & noſtræ Anglicanæ ἀληθῆ καὶ βεβαίαν παρουσίαν, veram, & realem, h. e. non fictam & inanem Præſentiam in Sacramento Euchariſtiæ ex animo agnovit, τὴν ἐφευρεθεῖσαν εἰκῇ μετουσίωσιν, temerè excogitatam tranſubſtantionem, rejeciſſet, quis iſtorum temporum vel aliquantillum gnarus, non mirabitur, plures Romæ

p. 30

&

& alibi, imò in ipsa Græcia artibus Romanensium inductos non extitisse, qui labantem causam & penè desperatam tantâ vi ac authoritate oppugnatam quibusque machinis tuerentur? Hæc origo, hic fundus omnium calamitatum Cyrilli, quibus tandem oppressus infelicissimè occubuit. Si in ejusmodi scriptis millies reperiretur vox ista, ecquis inde argumentabitur illam longe antea in communem & vulgarem usum transiisse? De Gregorio isto Hieronomacho (sub cujus nomine Synopsis dogmatum Ecclesiæ Græcæ Venetiis A. C. M. DC. XXXV. prodibat) parum soliciti sumus, an verus Author fuerit, an Proto-Syncelli magnæ Ecclesiæ, h. e. Constantinopolitanæ titulum sibi justè vendicaverit; quod in dubium vocari debet, si de Ecclesia Chiensi, omnino præter morem, intelligatur, hoc nomen, quod quippiam grande sonat abit in meros fumos. Qui ista dignitate gaudet, Constantinopoli vix abesse solet, utpote à Patriarchæ, cui à consiliis est, latere vix aliquanto tempore avellendus: Hic verò Gregorius sedes fixisse apud

apud Chienſes dicitur. Eſto verò Proto-Syncellus: non illum debito fraudabimus honore, at ſi cuipiam in mentem venerit, hanc inſulam, à quo tempore occupata fuerit à Turcis, Romanæ communionis Sacerdotes inſediſſe, nec Jeſuitas tunc abfuiſſe, non levis aut injuſta erit ſuſpicio, quibus ὑποφήταις adjutus, hæc oracula fuderit. Ille ſane, quo ſibi & opuſculo major adſtruatur fides in partem laboris Georgium Coreſium advocavit, quaſi illius curis, conſiliis, dictaminibus maximâ ex parte debeatur, quem honoris cauſa eruditiſſimum Theologum appellat. Gratas vices rependit Coreſius ὁ τῆ μεγάλης Ἐκκλησίας Θεολόγος, inſigni elogio librum cohoneſtans, quod doctrinam veram & orthodoxam continet. De quo libro cum eſſem Conſtantinopoli, ne fando quidem audiverim: nemo ex Epiſcopis aut Calogeris, quibuſcum familiare habui commercium, de eo locutus eſt: apud quos ſi cujuſpiam eſſet momenti & ponderis vel argumenti vel Authoris causâ, mirari ſubit memoriam illius tam cito perire potuiſſe. At quis

Coreſius

Coresius ille? num ille professione Medicus, jam ætate grandior, ut videtur, magnæ Ecclesiæ Theologus factus? ille, qui Ecclesiæ Græcæ placita variis libris ingenti zelo elaboratis propugnavit contra Romanenses, in quos aculeato stylo invectus est, & quorum errores in libro, quem συντομίαν περὶ Ἰταλικῶν ἁμαρτημάτων inscripsit, gravissimè perstrinxit? ille de quo petulantissimi oris Caryophilus in Iambis adversus Ogdoadem Græcorum Scriptorum Londini duobus voluminibus editorum,

Λαλῶν ὃ μὴ γνὲς ἰατρὸς ψιχοφόρος.

Idem omninò videtur. Ille, ille est, cujus vel solius nominis patrocinio victrix & æterna Urbs in deformatam & jacentem Græciam in futurum triumphabit. Interrogabo tamen unde hæc levitas & inconstantia animi, unde hæc perfidia, quibus argumentis tam subito mutatus & alius à se Coresius? Cum à Patriarcha Constantipolitano sacris interdiceretur, à nemine colloquio & congressu familiari dignandus, quod

quod testatur Allatius, quidni conjecturam facere licebit impotentis animi hominem, ~~qui~~ infamiam hanc quam concoquere nequibat, iniquissime tulisse, & tandem bile & vindictâ motum, Romanensium gratiam & amicitiam aucupari, & quo se illis acceptiorem redderet, librum hunc Gregorii Chirographo suo munitum approbasse. De reliquis, quos laudat H. C.
|| 101 Meletio Syrigo, Michaele Cortacio Crete,& Agapeto montis sancti incolâ (quem tamen in libro Venetiis edito A. C.M. DC.XLI. fatetur vocabulis μεταπρέπειν, μεταποιεῖν, similibusq; uti, hoc est, omissâ voce, quâ de hactenus contenditur, licet veritatem rei miraculis nescio quibus adstruere allaborat) idem quod de Gregorio dicendum est, quod sint tempore posteriores; nec rem cujus causâ tanquam testes adhibentur, ullatenus attingunt. Egone putaverim hosce doctrinæ Cyrillianæ oppugnatores à voce, quâ ille, dum rem ipsâ signatam damnaverit, usus est, abstinere voluisse? Illud pro æquitate, pro sagacitate quâ est præditus, vix censebit H. C. Cum vero in horum

rum ſententiis refutandis, licet ſint partibus maximè obnoxii, ut vel tantillum immorer, neutiquam mihi ex neceſſitate incumbit, in præſenti contra hos Monachos indoctos, inſulſos, & ſuperſtitioſos, & veri controverſiæ ſtatûs parum intelligentes opponere ſat erit Gerganum Artæ Epiſcopum & Metrophanem Critopulum, ſi res non numero, ſed pondere teſtimoniorum ſit dirimenda, qui Cyrilli & Reformatorum cauſam ſcriptis ſuis propugnaverint. Veruntamen, utut pauci iique privati homines locuti fuerint, eâ de re non mihi adeò ſolicitè laborandum exiſtimavi, cum vox iſta nullâ publicâ authoritate hactenus firmaretur aut invaleſceret: ne duabus quidem Synodis Conſtantinopolitanis ſub Cyrillo Berrhœenſi & Parthenio hoc ſolo nomine coactis, ut Cyrillum Lucarium ejuſque confeſſionem anathemate ferirent, quorum utramque dixi ex elementis per Sacerdotis benedictionem & ſpiritus ſancti adventum verum corpus & ſanguinem Chriſti fieri ſtatuentem, nihil ultra definiviſſe, nullâ interim μετουσιώσεως mentione factâ.

Exclamat H. C. quasi re mali & inauspicati ominis visâ exterritus, nihil posse videri, quod fundamento magis careat, & ad hanc sententiam falsi convincendam vel micam communis sensûs tantum requiri. Quâ censurâ an quippiam aut magis ineptè aut injuste dici possit, ego à debito mentis statu hac calumniâ neutiquam dimovendus, adhuc dum ambigo. Dia veritas, cui me totum absque omni partium studio devovi, vetet, ut communis sensus me vel per unicum momentum destituat: nec magis mei quam illius causâ, ne quispiam de illius bona fide malas alat suspiciones, opto, quod hæc verba non adeò temerè effuderentur. Rem absque ambagibus & involucris proposui, duas hasce nimirum Synodos convenisse, ut censurâ damnatoriâ in articulos confessionis Cyrillianæ animadverteretur. Quid vero Cyrillus ille de hoc articulo senserit, & quomodo mentem suam explicaverit, cum neminem latere putaverim, ex libro cuivis satis obvio, id conceptis verbis proferre nolebam: quibus tamen expresse

presſè & ſignanter damnat μετουσίωσιν, hac ſolenni profeſſione ſimul adhibitâ ſe credere fideles μεταλαμβάνοντας ἐν τῷ δείπνῳ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐκ αἰσθητῶς τοῖς ὀδοῦσι τρύχοντας, καὶ ἀναλύοντας τὴν μετάληψιν, ἀλλὰ τῇ τῆς ψυχῆς αἰσθήσει κοινωνοῦντας, *corpus Chriſti manducare in cœnâ Domini, non dente materiali terendo,* (ut ad palinodiam coactus infelix Berengarius profeſſus eſt, quod non ignoravit H. C. ignoravit inſulſus Syrigus) *ſed animæ ſenſu percipiendo.* Num iſti aſſeſſores μετουσίωσιν à Cyrillo damnatam adſtruunt aut ῥητῶς aut ex conſequenti? Penè oculis diffiderem, niſi probe meminiſſem menti præoccupatæ tenebras, ne ſolitam perſpicaciam exerat, à præjudiciis & affectibus offundi ſolere. Quid audio? Ambabus his Synodis placuit, ſi verba Gallica rectè verto, Cyrilli iiſdem terminis propoſitiones proferre, & deinde anathemati ſubjicere. *Si Cyrillus iſte in illa prætenſa fidei confeſſione iſtâ voce* μετουσίωσις *uſus fuiſſet, non ipſi harum Synodorum Epiſcopi ab ejuſdem uſu abſtinuiſſent.* Vos omnes appello, quotquot divinam hanc artem profitemini,

Recantationis Verba videre est in Cosini Hist: Transubstantiationis. p. 130.

an hæc Critica ritè jam exerceatur. Oculis vestris, si vultis, litem decidere facilè potestis, non enim elaborato studio aut perplexis cogitationibus, quibus cerebrum diffindatur, opus erit. Opponunt primæ Synodi assessores, Ἀνάθεμα Κυρίλλῳ δογματίζοντι καὶ πιστεύοντι μὴ μεταβάλλεσθαι τὸ ὅλον τῆς προσθέσεως ἄρτον, καὶ εἶναι τὸ οἶνον διὰ τῆς τοῦ ἱερέως εὐλογίας καὶ πνεύματος ἁγίου ἐπιφοιτήσεως εἰς ἀληθὲς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. *Anathema Cyrillo dogmatizanti & credenti non transmutari panem Propositionis, & insuper vinum per Sacerdotis benedictionem & Spiritus Sancti adventum in verum corpus & sanguinem Christi.* Post, in altera Synodo, dum Cyrilli sententiam illorum calculo reprobatam malè interpretantur, verba institutionis solummodo explicant, sine vel minimâ cujuspiam μεταβολῆς, multo minus μεταποιήσεως mentione. Num hoc est adstruere μεταποιῶσιν; num juxta horum mentem annihilatur naturalis elementorum substantia? num his Judicibus solæ supersunt species! Præterea, ubi Cyrillus ex elementis ritè consecratis

Pag. 76. edit. Amst. 1645.

corpus

corpus Dominicum vere factum, aut ab ipsis fidelibus manducatum, vel quod idem est, panem & vinum in corpus & sanguinem Christi transmutari negavit! Solam istiusmodi transmutationem negat, quam supponit μεταποίωσις, quam hi iniquissimi censores expresse fateri nolunt. Illum vero, qui veram & realem Christi præsentiam in Sacramento Eucharistiæ firmissimè credidit, nihil aliud divinæ Eucharistiæ εἰ μὴ τυπὸν φιλόν, nisi nudam figuram reliquisse, annon hoc est calumniari fortiter? Quibus argumentis criminationem impactam eunt probatum? hoc unico nimirum, ὃ φησὶν εἶναι σῶμα Χριστοῦ ἀληθινὸν τὸ ὁρώμενον καὶ ἐσθιόμενον ἄρτον ἤδη ἁγιασθέν, ἀλλὰ τὸ νοούμενον πνευματικῶς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, φανταζόμενον, ὃ πάσης ἐστὶν ἀσεβείας ἀνάπλεων, *non dicit panem jam sanctificatum, qui videtur & comeditur, esse verum Christi corpus, sed spiritualiter tantum intellectum, aut potius imaginando fictum, quod omni impietate plenum est.* At Cyrillus non negavit verum sive mysticum corpus illic adesse licet elementa

Pag. 128.

integram essentiam retinere absque omni fictâ annihilatione simul crederet. E præmissis satis constat, vocem μεθυσιωσις veteribus Patribus incognitam, in Liturgiis Græcorum, symbolis, decretis & constitutionibus synodalibus, confessionibus & catechismis ad illud usque tempus non admissam fuisse, nihilque ab H. C. objectum, quod assertionum mearum fidem elevaret. Quibus vero artibus sibi postea imponi paterentur Græci, ut introductis jam voce & re, proximè accedant ad fidem Romanensium, tum ἐν ὁμολογίᾳ ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς, quam aliquoties disertim citavi, tum in nuperâ Synodo Hierosolymitanâ, arcanorum omnium revelator dies docebit.

Præf. ad Collectanea de C. L. p. VII.

Ut nova lux litibus hisce de fide Græcorum ortis præferretur, & genius moresque Cyrilli, de quo pro vario affectu tanta cum discordia alterutrinque judicatur, melius innotescerent, visum erat H. C. brevem de illo historiam sive potius farraginem ex Allatio aliisque nominis Cyrilliani infensissimis hostibus, incertisque rumusculis corrasam inferere: cui quam multa

ta à fide rerum geſtarum prorſus aliena, non ex induſtria & ſciens, abſit ut hoc ſentiam, ſed ſubſidiis deſtitutus, neque ſatis benè informatus, commiſcuerit, proximè ſecuturâ narratione, quam Anglicano noſtro idiomate ante quinque annos à me editam, jam in ejus aliorumque gratiam Latinè verto, demonſtrabo. II. 10, 112.

Jam opportunum erit, ut objectiunculis, quæ ſuperſunt diluendæ, reſpondeamus.

Tanta eſt vis veritatis, ut viam in mentes eorum, qui ipſam aut audaci inverecundia & aperto furore opprimere, aut ſubdolis technis & offuciis corrumpere moliuntur, aut inveniat aut faciat. Liberalitèr tandem concedit H. C. vocem μεθοδίωσις neque apud Patres exſtare, neque in Liturgiis & Symbolis reperiri, ſed neſcio an exinde gratiam referre debeam; cum hoc abſque læsâ modeſtiâ pariter ac veritate à quoquam negari nequeat, & malè exiſtimationi & famæ, cujus ratio ab omnibus probis magni habetur, conſultum fuiſſet, ſi aliter feciſſet. At hoc argumento, quod negativum

appellat, nihil vanius adversus nuperum μεσιτώσεως dogma convellendum fingi posse audactèr pronunciat, eo quod, uti ille criminatur, rem positivam ex simplici voce concluſum & assertum iverim. Potuit sane advertisse non de voce solâ, sed de ipsâ re signantèr expressâ argumentum processisse, utramque nimirum veteribus Græcis incognitam fuisse, qualis primò statuebatur in concilio Lateranensi. Malè intelligit & applicat principia Protestantium, si velit illis eo absurditatis provectos exegisse, ut quibuscunque vocibus Ecclesia Catholica ad explicandos fidei Christianæ articulos uti consueverit, eæ, aut è scripturis sacris, aut è symbolis derivarentur. Quid nobis cum Socinianis, qui adeò altum ultra omnem modestiam sapiunt, ut id postulent quam iniquissimé? Si de fide dogmatum, quatenus in ipsis scripturis comprehenduntur, securi simus, de vocibus illorum explicatius elucidandorum causâ summâ Authoritate postea additis, frustra contenditur. Doctrinam de adoranda Personarum Trinitate in una eademque

que Divinitatis individuâ eſſentiâ, de conſubſtantialitate Filii, reliquiſque fidei Chriſtianæ myſteriis, ſine quibus nequit conſiſtere, & quorum explicita fides & profeſſio neceſſariò requiritur, ut quiſpiam verè Chriſtianus habeatur & ſit, ideò amplectimur, quod ab ipſis naſcentis Chriſtianiſmi initiis ejuſmodi doctrina ab Apoſtolis, revelationum Chriſti præconibus, qui eam in uſum omnium Chriſtianorum, quotquot in Chriſtum uſque ad conſummationem ſeculi crediturí ſunt, ſcriptis mandarunt, promulgata fuerit, & ab omnibus, qui iſthoc ſacro & venerabili nomine gaudebant, admitteretur. Neque alio argumento uſi ſunt Divinitatis Chriſti aſſertores contra Arianos, uti & alii contra totam hæreticorum, illos aut antecedentium aut ſubſequentium colluviem, qui doctrinam fidei perverſis gloſſematis & interpretamentis incruſtatam aut addendo aut diminuendo tantis viribus evertere ſategerunt. Abſurdæ & arrogantiſſimæ obſtinationis reus eſt, qui receptiſſimis in Eccleſia Chriſti vocibus, doctrinam eiuſmodi

in

in scripturis traditam explicantibus sese accommodare respuat: quod optimè monet Calvinus, cujus præterea sententia, quam produxit H. C. digna est, ut hic quoque repetatur. *Quando temerè non sunt inventa nomina, cavendum esse, ne ea repudiando superbæ temeritatis arguamur.* At justissimè querimur nomen μετουσίωσις temerè inventum esse & absque rei substratæ fundamento. Nec valet istud effugium, nondum ortam fuisse Berengarii hæresim in Occidente, quæ dedit barbaram istam vocem [*Transubstantiatio*] in Scholis primò efformatam inveniendi occasionem, ut hujus subsidio eam felicius & facilius oppugnarent, neque opus fuisse Græcis, ut Latinum istud vocabulum, quod tam bellè rem exprimit, Græcè verterent, antequam ipsis Berengarianis quippiam constitisset, hoc est, ex quo Cyrillus confessionem suam edidisset. Hanc esse veram omissæ per tot secula vocis μετουσίωσις rationem suavitèr somniant H. C. & Meletius Syrigus. Aliter oportuit H. C. mentem meam interpretari, & Reformatorum sensum, non ita subdolè & more planè sophistico

ſtico eluſiſſe: quod ne ignoravit quidem nec ignorare potuit, quod ab iſto Monacho libris noſtris inaſſueto neutiquam erat exſpectandum. Præſcribimus enim contra novitatem dogmatis, quod vox nova ſignat, & hujus myſterii explicationem novis terminis inductam noviſque propoſitionibus fultam, quæ per multa ſecula latuerat. Quod de articulis fidei in ſymbolis Apoſtolico, Conſtantinopolitano, & Athanaſiano, ut vulgò appellatur, comprehenſis, in quibus explicandis quædam novæ voces erant adhibitæ, abſit, ut quiſpiam verè Chriſtianus vel minimùm hiſcere auſit.

Tandem ad ultimam cavillationem, quâ mihi imperitiam Theologiæ Græcorum objicit H. C. devenio, hac cenſurâ gravatus, eo quod dixi ſymbola conſecrata eodem tempore, quo ipſummet corpus & ſanguis Chriſti dicuntur, Τὰ ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ab illis appellari. Cuivis maximè obvium eſt, (neque enim illud diffitebor) me ad Liturgiam S. Baſilii, in quâ iſta verba occurrunt, reſpexiſſe. Novi equidem tum

11.94 tum Epiphanium Diaconum in secunda Nicæna Synodo, quo Patribus Constantinopolitanis contra cultum imaginum, ne in rei Christianæ detrimentum & scandalum introduceretur, fortitèr dimicantibus, hoc potissimum argumento, Christum nullum alium typum seu imaginem sui ipsius reliquisse præter Sacramentum Eucharistiæ, quâ verè repræsentatur, ac ideò imagines Christi efformari non oportere, recta iret obviam, rotundè asseruisse, elementa post consecrationem non esse ἀντίτυπα, sed ipsum verum corpus & sanguinem Christi, ac proinde verba S. Basilii de elementis nondum consecratis intellexisse, tum Damascenum, alios, præsertim Marcum Ephesium & Hieremiam Patriarcham, qui non nisi post orationem de invocatione Spiritûs S. mysticum illum ritum peractum & consummatum esse acerrimè contendunt, ejusdem Epiphanii interpretationem secutos fuisse. Ideo dicebam elementa consecrata eodem tempore, quo ipsummet corpus & sanguis Christi dicuntur, τὰ ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος.

αἵματος appellari. Neque enim ſe invicem tollere, ſed inter ſe facilè conciliari, nec ex aſſerta veritate corporis Chriſti, quatenus nudis typis & figuris contradiſtinguitur, μετουσίωσιν inferri debere, perfunctoriè tantum, & ὡς ἐν παρόδῳ innuebam. Nec putet H. C. ſe hoc grande Theologiæ Scholaſticæ Græcorum arcanum mihi revelaſſe. Interim an S. Baſilius haſce ſubtilitates in animo verſaverit necne, planè incertus, cum eſsem pleniſſimâ fide mihi conſtabat, tum ne Græcos quidem ſuperioris ævi talem mutationem in Sacramento, qualem requirit μετουσίωσις, fieri ſtatuiſſe, quod totius, quam illic ingeſſi, diſputationis de fide Græcorum, ſcopus clariſſimè demonſtrat, tum non paucos è Patribus, quod mihi erat cognitiſſimum, contra quam Synodi Nicenæ ſecundæ Aſſeſſores ſtatuerent, elementa ipſa poſt conſecrationem ἀντιτύπα corporis & ſanguinis Chriſti diſertim & expreſſiſſimè nuncupare. Id de Gregorio Nazianzeno S. Baſilii συγχρόνῳ ſatis patet, qui oratione undecimâ de ſorore Gorgoniâ hæc habet, quod, cum illa

Altari

Altari accedens τῷ παρ' ἑαυτῆς φαρμάκῳ τούτῳ τὸ σῶμα πᾶν ἐπαλειφοῦσα, καὶ εἴπου τι τῶν ἀντιτύπων τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος ἡ χεὶρ ἐθησαύρισεν, τοῦτο καταμιγνῦσα τοῖς δάκρυσιν, ὦ τοῦ θαύματος, ἀπῆλθεν εὐθὺς αἰσθομένη τῆς σωτηρίας, *hoc suo Pharmaco* (h. e. quod apud se reservavit) *totum corpus perfudisset, & si quid uspiam antityporum pretiosi corporis & sanguinis Christi manus recondiderat, (rem admirandam) statim liberatam se morbo sentiret*—An hoc miraculum affrictione & inunctione elementorum non adhuc consecratorum, sed sacris mysteriis tantum destinatorum fieri quispiam crediturus sit S. Gregorium asseruisse? Cui addendus est Theodoretus, qui Dialogo secundo contra istud hæreticum dogma de humana Christi natura in divinam ita absorpta, ut plane cessaret esse: cum id Eranistes, cui inter colloquendum concessum fuerat, panem & vinum post consecrationem appellari corpus & sanguinem Christi, hâc arreptâ occasione animo conceperit se exindè evicturum, ὥσπερ τοίνυν τὰ σύμβολα τοῦ δεσποτικοῦ σώματος

Pag. 85.

ματος καὶ αἵματος, ἄλλα μὲν εἰσὶ πρὸ τῆς Ἱερατικῆς ἐπικλήσεως, μετὰ δέ γε τὴν ἐπίκλησιν μεταβάλλεται καὶ ἕτερα γίνεται· οὕτω τὸ δεσποτικὸν σῶμα μετὰ τὴν ἀνάληψιν εἰς τὴν οὐσίαν μετεβλήθη τὴν θείαν. *Sicut ergo ſymbola Dominici corporis & ſanguinis alia ſunt ante Sacerdotis invocationem, poſt invocationem verò mutantur & alia fiunt: ita Dominicum corpus poſt aſcenſionem in divinam ſubſtantiam mutatum eſt.*

Confeſtim reſpondit Orthodoxus, Eccleſiæ Catholicæ fidem aſſerturus, ἑάλως αἷς ὕφηνες ἄρκυσιν· οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τὰ μύστικα σύμβολα τῆς οἰκείας ἐξίσταται φύσεως· μένει γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας οὐσίας, καὶ τοῦ σχήματος, καὶ τοῦ εἴδους, καὶ ὁρατά ἐστι καὶ ἁπτὰ, ὅια καὶ πρότερον ἦν· νοεῖται ἅπερ ἐγένετο, καὶ πιστεύεται καὶ προσκυνεῖται, ὡς ἐκεῖνα ὄντα ἅπερ πιστεύεται. *Retibus, quæ ipſi texuiſti, captus es. Neque enim ſymbola poſt ſanctificationem recedunt à ſua natura; manent enim in priore ſubſtantiâ, ac figurâ & formâ, & videri tangique poſſunt ſicut & prius. Intelliguntur autem ea eſſe, quæ facta ſunt, & creduntur & adorantur, ut quæ illa ſunt, quæ creduntur.* Quæ

hic

hic symbola appellat, prius ἀντίτυπα
Pag. 84. appellavit, εἰ τοίνυν τοῦ ὄντος σώματος ἀντίτυπά ἐστι τὰ θεῖα μυστήρια, σῶμα ἄρα ἐστὶ καὶ νῦν τοῦ δεσπότου τὸ σῶμα, οὐκ εἰς θεότητος φύσιν μεταβληθὲν, ἀλλὰ θείας δόξης ἀνάπλεων. *Si igitur veri corporis antitypa sunt divina mysteria, corpus ergo Domini nunc quoque corpus est, non in divinitatis naturam mutatum, sed divinâ gloriâ repletum.* Eant nunc & Eranistam orthodoxè loqui & Theodoretum doctrinam istius ævi Catholicam veteremq; Theologiam, præ æstu disputationis aut perperam intelligere, aut malè interpretari, si placet, credant. Proculdubio hujusmodi testimoniis convictus H. C. concedit Synodi Nicænæ secundæ Episcopos in hac materia facti errasse, tandem aliquando de tota re, de qua illic & hic disputatum fuerit, concessurus, ni horrendum istud μορμολυκεῖον, Ecclesiæ præsentis infallibilis, uti fertur, authoritas obstet. Sed nolo in hoc vastum & ferè immensum controversiarum pelagus memet immergere, bonas horas meliùs & utiliùs collocaturus. Quicquid senserint isti

isti Nicæni περὶ τῆς ἀντιτύπων, licetque concederetur Patres pristinos corpus Christi in Sacramento Eucharistiæ agnovisse, quod vult H. C. tamen ex vero istius vocis ἀντιτυπα sensu, quem argumenti materia interdum ita restringit, ut omni destituatur ambiguitate, certissimè constat, nihil aliud quam symbolum, imaginem, signum intelligi posse; & Gregorii Nazianzeni & Theodoreti hac voce utentium sententiam tantum abesse, ut ad favendum dogmati Transubstantiationis absque manifestâ injuria detorqueri possit, ut id penitus evertat. II. 109—

Brevis & ſuccincta Narratio

DE

Vitâ, Studiis, Geſtis, & Martyrio

CYRILLI LUCARII

PATRIARCHÆ

Conſtantinopolitani.

Narratio

Narratio de Vita, Studiis, Geſtis, & Martyrio Cyrilli Lucarii.

CYrillus Lucaris in Cretæ Maris Mediterranei inſulæ principe Urbe natus perhibetur, cui, cum tota Græcia cum circumvicinis ferè omnibus Inſulis Turcicâ barbarie inundaretur, & Ottomanorum tyrannidi & armis ceſſiſſet, per tot ſecula altâ pace frui feliciſſimè contigerat; prudentiâ & invictâ fortitudine Venetorum, qui Provinciam illam, Reipublicæ imperio aſſertam, ſummâ moderatione æquiſſimiſque legibus adminiſtrarent, ut minus beatè olim ſub propriis Imperatoribus viveretur. Inſulani, ſui juris ac

nullius libidini & arbitrio subditi, ritus sacri cultûs juxta Ecclesiæ Græcæ institituta, ab omni molestiâ & fastidio securi, retinuêre, nec à quoquam vis aliqua adhibebatur, quo minus integrâ religionis exercendæ facultate, ut in ipsâ Græciâ nondum captivâ, uti liceret. Tantæ & cæteris Græcis invidendæ felicitatis sensu tacti, omni studio fategerunt palam facere, se neq; ingratos neq; beneficii immemores fore. Inde ex libertate crevêre vis & robur animi, incorrupta fides, debitumque erga Principes suos obsequium & qui libertatis perpetuus comes est, Artium Scientiarumque amor. Si quæ semina virtutum aut doctrinæ mentibus juvenum enata prorupissent, arte & disciplinâ ea sedulò fovebant, donec ad bonam frugem maturuerint: & cum jam mera barbaries ipsas Athenas occupasset, ad capiendum ingenii cultum, Venetias & Patavium missi sunt, studiis politioris literaturæ & Philosophiæ sub Magistris & Professoribus, quos sereniſſima Respublica liberalibus stipendiis aluit, solidiùs & severiùs instituendi. Huc se ferre solebat

ſolebat ſtudioſa juventus, tanquam ad alteram parentem almamque ingeniorum nutricem, nec Athenas in Venetiis deſiderarunt. Inter hos Cyrillus noſter, tam ab ipſis parentibus, quam proprio, quo ferebatur, mentis impetu, literis deſtinatus, hic loci optimum nactus eſt Præceptorem, ſub cujus tutelâ & magiſterio tyrocinium depoſuit, Maximum Margunium, Cytherorum poſtea Epiſcopum, non vulgaris doctrinæ virum, quod tractatus iſte Græcè olim Londini 1624. de proceſſione Spiritus S. editus teſtatur. Cyrillus verò, peractis, quibus imbui ſolet juventus, ſtudiis, jam à longo frequentique uſu & exercitatione, linguarum Italicæ & Latinæ apprimè gnarus, pro innato animi, qui jam ad longè majora adſpirabat, æſtu, Italiam, quam totam peragraverat, relinquens, ad cæteras Europæ regiones inviſendas, tum famâ literarum & religionis reformatæ, tum peregrinandi amore accitus, properabat, eo potiſſimum fine, ut uberiori doctrinâ, maturiori judicio, & certâ rerum experientiâ, optimâ illâ Prudentiæ Magiſtrâ,

quæ nunquam fallit, instructus, tandem redux, quibuscunque subsidiis & quantis posset viribus, miserrimum in modum afflictæ & laboranti Patriæ succurreret.

Ideo omnia curiosis oculis rimatus est, & quâ pollebat sagacitate sedulâ & fideli mentis applicatione in profunda rerum penetravit, nec se meris titulis aut nominum pompâ à recto abduci passus, dogmatum Theologicorum, de quibus tantâ cum acritate à diversæ Communionis hominibus disputatum erat, veritatem momentis rationis expendebat, ut hoc pacto Theologiam exactius calleret, & nervosius tractaret. Hic enim videtur si non unicus, saltem præcipuus disquisitionis ipsius scopus: nec talem animum rei tam sanctæ intentum, neque ejusmodi laboriosam investigationem destituit eventus. Hunc enim fructum capiebat tum è libris, quos diligentèr versabat, tum è conversatione familiari, quam habuit cum Theologis aliisque reformatæ religionis, ut Romanæ Ecclesiæ placita, de quibus non adeò bene sentiebat, cultûsque sacri,

ſacri, inductis tot ſuperſtitioſis ritibus, ad pompam & ſplendorem plurimum, ad pietatem ingenerandam parum aut nihil facientibus, deformationem, indies ab illo tempore magis magiſque faſtidire & odiſſe inciperet, ſimulque tenerrimo affectu miſereſcere ſortis contribulium ſuorum, qui longâ ſervitute oppreſſi, hac ex parte quoque laborarent, nec ſibi de erroribus & abuſibus, qui ſenſim obreperant, tollendis, in iſta fatali rerum viciſſitudine, ſubſidiis quibuſque, quæ mens libera, bonis literis adjuta, utpote in inveſtigandâ veritate alacrior, ſuppeditare ſolet, deſtituti, proſpexiſſent. Non jam mirari ſubit, ſi hac mente veri cupidâ præditus, reformatas Eccleſias, à quibus neutiquam alienus diſceſſit, propter veritatem ab offuciis errorum purgatam, poſtea in Patriam reverſus, quo ætate, quæ judicium firmat, magis proveheretur, majori in veneratione habuerit. Hiſce dotibus, quas ſancti mores pulcherrimè ornabant, omnium in ſe oculos convertebat, bonâ ſpe hinc conceptâ, quam magnus & qualis futurus eſſet,

& quam ingens labantis Patriæ columen. Nec diu latere poterat Meletium Pegam, genere quoque Cretensem, ad Patriarchalem Alexandriæ dignitatem postea promotum, qui juvenem eruditum, pium, industrium summo favore, humanitate, gratiâ, amore, prout par erat, excepit, inque ipsius familiam, quo de illo melius, prout res tulerint, mereretur, cooptavit. Ab illo in ordine Sacerdotali constitutus erat Cyrillus, & post factus Archimandrita. De Meletio pauca interserere omninò oportet. Ille quoque per multos annos in Italia studiis Theologicis occupatus, artibus & scientiis Latinorum Græcum ingenium temperavit: sed tantum abfuit, ut argutiis Scholasticorum tanquam victus, propiùs accederet ad fidem Romanensium, ut inde illa ipsi fastidio planè esse cœperit, quod simultatibus præjudiciisque gravioribus auctum, relictâ Italiâ, per totum vitæ curriculum retinuit altâ mente repositum; utpote, qui sive invidiâ sive veritatis amore accensus, in Romanam Ecclesiam acerrimis censuris invehi nunquam

quam ceſſaverit*. Illum tamen ſummè eruditum & ſubacti judicii fuiſſe ne Adverſarii quidem, placido ore & abſque omni bile ſententiam prolaturi, negaverint: at ſi per æſtum & indignationem Virum, quem tantopere oderint, juſtis ſuffragiis cohoneſtare nolint, id evictiſſimum dabunt libri multiplici eruditione referti, ut liber ille contra Judæos primùm Latinè, deinde Græcè & poſtea Leopoli A. C. 1593. Græco-Ruthenicè editus; dialogus, cui titulus, Ὀρθόδοξος Χριστιανὸς Vilnæ 1596. tractatus in Ogdoade Scriptorum Græcorum Londini 1624. 4°. Epiſtolæ variæ tam linguâ Latinâ quam Græca conſcriptæ, ut illa †, quam ad Janum Douzam A. C. 1597. tunc temporis Conſtantinopoli degens ſcripſit, & * altera, quam ad Sigiſmundum Regem Poloniæ Cyrillo noſtro tranſmittendam curaverat: in qua adverſus œcumenicam Pontificis Romani poteſtatem

* V. hujus laudes apud Georgium Douzam in Itinerario Conſtantinopolitano, pag. 42. 45. &c.

† Pag. 112.

* Apud Regenvolſcium in ſyſtemate Hiſtorico-Chronologico Eccleſiarum Sclavonicarum. Trajecti ad Rhenum 1652. p. 467.

ſolidè

solidè & nervosè disputat; sed de hâc postea. Unde verò commercium istud literarum inter Alexandriam & Warsaviam originem habuerit, paucis narrabo. Cum multi è Lithuaniæ & nigræ Russiæ Episcopis Græci ritûs, eo ipso se exclusos à jure dignitatis Senatoriæ vidissent, (impetraverat enim continuis ac importunis precibus à Sigismundo Rege Petrus Scarga * Jesuita, ipsi à concionibus ordinariis, ut nulli Hæretico, ita loqui placuit, istam dignitatem conferret,) ejusdem sibi & successoribus asserendæ in Comitiis regni non vanâ spe lætati †, duos ex eodem ordine Romam A. C. exeunte 1595. delegarunt, ut agnitâ Romani Pontificis potestate inque istius Ecclesiæ sinum recepti, suo & aliorum nomine, Clementi octavo tunc sedenti obsequia & omnimodam obedientiam deferrent. Quam primum vero innotuerit, hanc submissionem omnium Ecclesiarum Ruthenicarum rogatu & nomine factam fuisse, Constan-

* V. Bibliothecam Patrum Soc. Jesu per Alegambon in Scarga.

† Regenvolsc. p. 463.

P. 466.

Conſtantinus dux Oſtrovienſis idemq; Palatinus Kiovienſis, (cujus piâ munificentiâ Sacro-Sancti utriuſque Inſtrumenti codices exſtant Ruthenicis characteribus, & linguâ, A.C. 1581. impreſſi) cæterique Græcæ Eccleſiæ fautores, è quâ fidem Chriſtianam illorum majores acceperant, proteſtatione ſe de ſubmiſſione iſtâ neque ſciviſſe, neque conſenſiſſe interpoſitâ, ſeſe ſtrenuè oppoſuerunt. Legatis, quos Roma omni blanditiarum genere complexa eſt, & facile conceſsâ, quam petiverant, gratiâ, benigniſſimè dimiſit, reverſis, indicebatur Synodus Eccleſiaſtica Breſtæ menſe Octobri 1596. celebranda, ut totum hoc negotium unionis conſummandæ, ab ipſo Rege tantopere expetitæ, tandem ad optatum finem perduceretur. Quod ut facilius daret effectum, tres maximi nominis viros, Nicolaum Chriſtophorum Radzvilium Ducem Olicenſem una cum Cancellario & Theſaurario Ducatûs Lithuaniæ authoritate ſuâ, ut ejus vice coram eſſent, munivit. Hic quoque comparebant Dux Oſtorovienſis, Epiſcopi ex altera parte, Archimandritæ,

mandritæ, aliique, quibus firmissimè constitutum erat, Græcæ Ecclesiæ, exemplo majorum, adhærere. Illis vero conventus suos seorsim agere placuit, tandemque concertationibus frustra adhibitis, publico instrumento, propositæ Unioni renunciare. Inter hos nomen suum professus est Cyrillus, qui tunc temporis Vilnæ operam, si Regensvolcio fides, juvenibus Græcâ linguâ instituendis navavit. Post cum res quasi in præcipiti steterint, & de Græcæ communionis sequacibus penè actum videretur, quo sibi & fortunis vitisque suorum melius irent prospectum, convenerunt una cum illis Vilnæ 1599. multi ex Protestantibus de unione in rebus quoque, quæ ad religionem spectant, si quo modo fieri potuisset pacisçendâ. Sed frustra cessêre ista pacifica concilia: spem enim omnem primum præripiebat Lithuanorum pervicacia, qui tandem molliores facti, frequenti consultatione habitâ, se concordiæ Ecclesiasticæ satis cupidos ostenderunt; sed cum illis incommodum videretur in rebus ejusmodi quicquam,

Pag. 470.

quam, inconsultis Patriarchis Constantinopolitano & Alexandrino, statuere, ab hisce disceptationibus cessatum est, & sanctum istud negotium Communionis inter Græcos & Evangelicos arctius stabiliendæ,unde ingens emolumentum in rem Christianam accrevisset, in nihilum planè abiit.

Circa hoc tempus Sigismundi pro ingenti, quo inflammatus erat, propagandi Romanæ Ecclesiæ doctrinam desiderio, edicto cautum erat quam severissime, ut * nemo exterus quantaslibet ipsius ditionis regiones, nisi veniâ prius impetratâ, ingredi auderet: ab his enim advenis valde metuebatur, ne Græcanica religio, quam diminutam & exciſam cupiebat, latius serperet & diffunderetur. Cum verò compertum habuerit, quantæ authoritatis apud universam Græcorum gentem esset Meletius, ad illum literas scribere dignatus est, consulens,ut Romanum Pontificem agnoscat & revereatur, tanquam supremum Ecclesiæ Christianæ caput & Monarcham. Responsorias in Ægypto scriptas A. C. 1600.

* v. Literas Meletii apud Regenv. p. 467.

1600. omni obsequio, quod augustum illud nomen meritò exigebat, plenas, commisit Patriarcha fidei & curæ Cyrilli, quem, utpote negotio quo de agebatur, parem, ipsius Exarchum constituerat, & Regi hisce in literis tum ob probitatem, tam ob eruditionem maximè commendatum voluit. En ipsa verba Meletii, *à tuâ verò clementiâ hoc quidem tempore petimus, ut reverendum Patrem Cyrillum Lucari, Exarchum hujus Apostolicæ Sedis, & filium nostrum, favore Regio dignetur, hominem & probitate & eruditione, Regio favore dignissimum.*

Sed non Unitis grande periculum jam, ut olim, impendebat, quod ausi sint Regis consiliis contra ire, & in exteros animadvertebatur *. Nicephorus sedis Constantinopolitanæ Exarchus captus, gulâ fractus miserè periit. Prudentiâ & dissimulatione non nisi difficultèr admodum evasit Cyrillus, easdem pœnas aliter capite luiturus. Cum enim partibus Unitorum, jam gratiâ & præsidio regali fultorum, obniti summæ temeritatis

* V. Hottingeri Analecta in appendice, p. 553, 544.

merltatis esse videretur, probe quoque conscius, ex afflicto suorum statu, responsionem Meletii ad Theologos Protestantes, illum de ineunda pace Ecclesiasticâ consulentes, Regi maximopere displicituram, eam penitus supprimere consultius existimavit: & metu mortis tempori cedens, animo, prout conjectari licet, dejectus, quo se à periculo, quod capiti imminebat, expeditius eriperet, literis, quas reliquit apud Archiepiscopum Leopolienſem istâ urbe mense Januario 1601. scriptis, confessionem fidei Romanæ conformem protulit. Quod * sola fide Scargæ dictum volo, nisi fortè quispiam dixerit, illum ex odio Cyrilli ad infamiam ipsi conflandam, & in opprobrium causæ, quam adeò turpiter deseruit, hæc effinxisse. Esto, vitio humanæ infirmitatis cecidit Cyrillus, quod tandem mente obfirmatior, posthabitis spretisque imperterritâ mente minis, vita & sanguine redemit, nullis periculis, machinis nullis expugnandus, propositi sui usque ad extremum halitum tenacissimus. Ad suos reversus magis magisque inclaruit,

* Apud Regenv. p. 479.

inclaruit, tum ob mentis inquietæ & ad ardua quæque enixissime contendentis ardorem, non deliciis, non torpore aut otio ignobili exstinguendum, tum ob prudentiam, quam tot itineribus repetitis confectisque, tot periculis, tantisque negotiis defunctus acquisiverit; cum res quoque Christianorum alicubi terrarum & in Oriente potissimum illi essent cognitissimæ, omnium consentiente judicio dignus habebatur longè excelsiori dignitatis Ecclesiasticæ gradu, in quo tanquam in amplo Theatro cumulatæ dotes solertis ingenii & sapientiæ latius explicarentur. Vota & desideria adeò auspicato emissa non sine ingenti gaudio tandem rata vident amici, quorum junctis operis, Meletio satis functo, quem pietate, eruditione, zelo, ac studio procurandæ pacis publicæ æmulatus est, ad Thronum Alexandrinum evehitur. De illius gestis in Ægypto, cum nulla monumenta supersint quibus ejusmodi notitia haurienda est, nihil habeo enarrandum. Pauca hæc delibare sufficit præfationis quasi vice, antequam de eo, cum solium Patriarchale Constantino-

tinopolitanum insedisset, verba sim facturus. Credibile tamen est, nec ullatenus dubitandum, Ecclesiam quaqua per Ægyptum sparsam, quæ Græcis sacrorum communione conjungebatur, illius curâ, quantum passa est vesana Mohammedanorum in Christianos insultantium impietas, floruisse, illumque per novemdecim annos † (eo usque enim illius Ecclesiæ clavum tenuit,) sanctum illud ac arduum munus optimè sustinuisse. Frequenti usu venit, ut cæteri Patriarchæ, tum ob honorem primæ sedi debitum, tum casuum, qui sub tyrannide Turcarum crebro contingunt, varietate adacti, Constantinopolim subinde petant, in commune totius Ecclesiæ Orientalis commodum unâ consultaturi. Hac de causa, cum Cyrillus A. C. 1612. Constantinopoli adesset, lites illæ agitari cœperant, quæ non nisi cum vita ipsius finem essent habituræ. * Feriis enim

† Hotting. p. 555. ex Antonio Legero, qui, dum Constantinopoli ageret, arctissimam cum Cyrillo Patriarcha coluit amicitiam, illoque usus est perquam familiariter.
* Ex Literis D. Pauli Pindari Equitis Aurati tunc temporis Serenissimi Regis Jacobi primi apud Portam Ottomanicam Legati.

quadrageſimalibus, cum Kalogerus quidam è Neapoli oriundus, Jeſuitarum, quibuſcum familiare ac pene quotidianum exercuit commercium, artibus inſtigatus, maloque animo erga patria inſtituta propenſus, concione habita, multa, quæ Romanenſium doctrinæ faverent, effræni audaciâ effudiſſet, animique Græcorum hiſce novitatibus diſtraherentur; facilè ſubodoratus Cyrillus Græcam Eccleſiam non diu permanſuram & integram fore, niſi his verſutiis illam peſſundaturis maturè occurreretur, totis viribus, quas Pietas in patriam Religionem, quas zelus ſubmittit in ſubſidium bonæ cauſæ, collectis, ad hoſce conatus oppugnandum ſeſe accinxit. Non ignoravit, quales quantoſque Adverſarios, qui ingentibus Patrociniis in ipſa Conſtantinopoli ſecuri, & doctrinæ, ingenii, eloquentiæ pariter ac nummorum copiis nimium quam fidentes, res Græcorum hactenus quietas commiſcere moliebantur, quaſi de paupere & afflictâ Græciâ faciles triumphos acturi, eſſet habiturus. Quos tamen ſibi neutiquam terrori eſſe oſtendit:

oſtendit: ſed vis animi eò fortius & violentius erupit, nec ſivit illum interquieſcere, donec repreſsâ hâc inſolentiâ lites iſtæ ſopirentur. Cum autem jam pro comperto haberet, ab hiſce ſubdolis hoſtibus Græciam ſelectâ Græcorum manu debellaturis Eccleſiæ ruinam impendere, à Jeſuitis, quos ab hoc tempore penè execratus eſt tanquam pacis Chriſtianæ in ipſa Turcia perturbatores, maximè cavit, iiſdemque bellum ἀσπονδον indixit, cum ipſis nunquam in gratiam rediturus.

Vertente anno aut paulo ſerius, (neque enim minutias temporum expendere jam vacat) Neophytus Patriarcha Conſtantipolitanus Sedi ante quinque annos denuò reſtitutus, ab Achmete Imperatore, qui imperium capeſſivit A. C. 1604. pulſus, in inſulam Rhodum relegatur in exilium; quo abſente Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, utpote gradu & dignitate proximus, ἐκάθισε θρόνῳ, ut loquitur † Philippus Cyprius, h.e. junctis Epiſcoporum ſuffragiis ſummam

† Chronico Eccleſiæ Græcæ, p. 16.

regendæ Ecclesiæ Orientalis potestatem & curam sibi habuit concreditam; quod jus quoque ejus antecessor Meletius sede vacante pridem obtinuerat, ἐπιτηρητὴς τοῦ θρόνου γενόμενος, vel ἐπιτηρητὴς Κωνσταντινουπόλεος, (quo titulo ille usus est) donec sufficeretur novus, aut exauctoratus pristinâ dignitate, quâ exciderat, ex gratia Imperatoris redonaretur; quod non illi iterum contingebat. Mortuo Neophyto de subrogando Successore consulitur. Dolendum est sæpenumero id usu venire, ut litibus ex invidia, ambitione, cæterisque malis affectibus ortis, Metropolitæ reliquíque Episcopi, penes quos, Imperatoris permissu, indicto Ecclesiastico conventu, Patriarcham eligendi facultas est, inter se quam indecore committantur, inque diversas abeant factiones. Quod fit maximo cum gaudio & risu Infidelium, qui pecuniæ qualicunque prætextu & quocunque modo corradendæ avidissimi, inde ansam expilandi Græcos captant. Vizirius enim cæterique Bassæ, quorum gratiam utraque pars contendentium

V. Douze itiner. p. 122.

aucupatur

aucupatur, non ſine cumulatis muneribus adeundi ſunt. Accedit etiam, quod nemini quidem, quamquam unanimi omnium conſenſu eligeretur, neque quiſpiam repertus fuerit, qui ambitu interveniſſet indeptâ dignitate frui aut quicquam Patriarchicæ poteſtatis ex jure debitæ exercere liceat, niſi electionem, utut maxime legitimam canonicamque, ratam eſſe jubeat Imperator. Quod ſi vero ille quempiam ex ordine infimo, tantæ dignitati imparem plane & ineptum, ex mero arbitrio aut animi laſcivientis motu, quaſi ludens, aut ex conſilio Baſſarum commendaverit, invitis licet ſuffragiis cooptandus eſt, nec dedecus hoc & dehoneſtamentum à ſe amoliri poſſunt.

Aliquanto poſt captam Urbem tempore, Græci hac ex parte ſui juris eſſe videbantur, neque in rebus hujuſmodi Eccleſiaſticis ſeſe immiſcuere Turcæ, donec * Trapezuntii mille aureos Imperatori obtuliſſent in gratiam cujuſdam Monachi Symeonis, ex eadem urbe prognati, ut aliqualis

* V. Hiſtoriam Politic. in Turco-Græcia, p. 22.

honor in Patriam redundaret, modo ad iſtud faſtigium eveheretur. Illico duplicata ſumma eo uſque eundo crevit ex avaritia & rapacitate Quæſtorum publicos reditus procurantium, ut dudum in Legem tranſierit, neminem, niſi munere amplo, & quod dignitati Regiæ aliquatenus reſpondeat, prius exhibito, in Pontificatu iſto inaugurandum fore. Ita mali homines impiis largitionibus ſibi poſteriſque ſervitutem adſcivêrunt, eo magis magiſque dolendam, quod poſt ſe trahat mala, quæ Græcanica Eccleſia in omne ævum luitura eſt. Quo quiſque enim profligatiſſimus magis opibus abundat, eo causâ ſuperior evadit, Eccleſiæ & conſcientiæ pacem titulorum ſplendori affectatâ ambitione poſthabiturus.

Omnes boni cupiebant totius Eccleſiæ curam, quam pro tempore precariò & per modum delegationis ſummâ laude adminiſtraverit Cyrillus, in illum tandem plenario jure collatum iri: ſed ille amicorum, qui id ſtrenuè egerunt, poſtulatis intercedens, dignitatem iſtam ſub iniquiſſimis conditionibus, hoc eſt, aucto muneris pretio

&

& πεσκεσίυ sive annuæ pensionis tributo, comparare noluit. Non defuêre invidi, quorum oculos tantæ integritatis splendor præstrinxerat, malè conscii se vix tutos fore, nec impunè laturos, quod nuperis novitatibus studuissent, qui pervicacissimè refragarentur. Horum ope apud Turcas, qui rem pecuniariam maximè curant, adjutus, veterum Patrarum Episcopus Timotheus, Patriarchale solium planè ὄπιβάτης ascendit, pactum illud, dato pignore, ex integro præstiturus. Hac re tam prosperè gestâ, dum ille, dum alii, quos habuit fautores, sese efferunt, lætantur, triumphant; cæteri, quibus hæc infamis & turpis Simonia displicuerat, dolent, horrent, execrantur. Hæc dissimulavit Allatius, vir cætera maximus, & de Græcis literis præclarè meritus, sed præter omne jus fasque partium studio nimirum quantum addictus, qui implacabili odio adversus Cyrillum agitatus, inanes rumusculos, meras fabulas, calidissima quæque mendacia, & calumnias nullâ veri specie subnixas, pro oraculis venditare

V. Hotting. p. 555.

solet: eo quidem lubentius ac avidius, quo uberiorem calumniandi materiem suppeditent, ejusque memoriam nigrioribus maculis inurant.

Ingenti hac licitatione Turcis charus redditus Timotheus, illorumque præsidio fretus, in quoscunque, qui aut consilio aut opera impedimento, quantum in ipsis, fuerint, quo minus supremæ hujus dignitatis potiretur, impotenti æstu animi animadvertit, his aut fugatis, aut in ordinem redactis; Cyrillo maximè infensus, quasi cum ipso de Patriarchatu contendere ausо, cui jam non ultra licuit Constantinopoli vitam incolumem agere. Ideo variorum itinerum anfractu tandem ad suos revertitur Alexandrinos. Timotheus, cui nihil jam ex Adversariorum prostratis viribus erat metuendum, per octennium & quod excurrit, summâ pace & otio fruitur, nisi de hoc uno fortasse aliquantisper solicitus, quomodo ingens illud æs alienum, quod contraxerat, Turcis efflagitantibus, nec tamen differendis, dissolvi posset. Tandem ætate confectus fato omnium hominum communi cedit.

cedit. Sed quid non fingit mens exulcerata, & ad maledicendum propendens, quo vindictam & odium exerat fortiùs. Non puduit * Allatium famæ mendaci, quæ incautum credulumq; vulgus non rarò decipit, ſapientes verò rariſſimè, fidem adhibere; Patriarcham ad menſam Batavici Oratoris adhibitum ferale iſtud poculum exhauſiſſe, & ne virus illud exitiale in venis diffuſum torpeſceret, Pharmacis potentiori veneno infectis, Medico ad id ſceleris exequendum mille aureis conducto, mortem acceleratam fuiſſe.

* De Eccleſiæ Occident. atque Orientalis perpetuâ conſenſione, p. 1074.

Jura hoſpitalitatis tam horrendo ſcelere pollui, aut his impiis artibus patere mentem ingenuæ ſimplicitatis amantem & diſſimulandi neſciam, qualem præ ſe fert Batavorum gens, & mores naturâ inſitos, & apertiſſimam humanitatem, quæ amicos hilariter quidem ſine omni malo dolo tractare ſolet, exuere, re melius perſpectâ, penè tædebat dixiſſe. Sed *poſt epulas Joſaphatus Archimandrita Andrius venenum propinaverat*, in hujus ſceleris quaſi mercedem

mercedem & pretium Archiepiscopatu Chalcedonensi donandus à Cyrillo, qui licet isto tempore procul abesset in Ægypto, in partem trahendus est. Quale hoc commentum & quam absurdum, quod aliis se mutuo tollentibus suffulcitur! Cyrillum gratiam malè referentem & omnis consilii stupidissimè expertem illum, cujus malo ministerio usus fuerat, novâ hac dignitate spoliatum, satellitibus Turcicis gutture prius elisо in mare demergendum dedisse, & impium istum hominem, quem mala mens exagitaverat, totam rem aperuisse. Quibus vero! num illis ipsis Græculis, quibuscum confabulatus est Allatius? cujus vindicta nullos noverat fines quin in mortuum inhumanissime sævire usque gestiebat, hoc unicum magno cum molimine agens, ut Cyrillus, quem falsissimis spurcissimisque proscindit convitiis, omni pudore, fide, humanitate, religione vacuus, & sceleratissimus habeatur.

Cyrillus consentiente Antistitum cæterorumque, ad quos jus eligendi, pro more, qui dudum obtinuerat, quoquo

quoquo modo ſpectat, ſuffragio 5 die Novembris A. C. 1621. renunciatur Patriarcha, frendentibus licet Græcis, qui ſteterant à partibus Romanenſium, maxime verò Jeſuitis, aliiſque religioſi, ut vocant, inſtituti zelotis, qui non contenti res ſuas & ſuorum ſub præſidio Legatorum ejuſdem Communionis ſecurè procurare, pro innata, quam acuebat zelus, dominandi libidine alienam Provinciam, animo quidem res Græcorum interturbandi, invadebant. Malum hoc omen jam ceſſaturæ, quâ ſeſe in gentem obnoxiam, & ſpecioſis fictæ humanitatis & amicitiæ officiis facilè deludendam, gratiæ, & moliminis ſubdendi Græciam ruituri videbatur iis qui facili fide metuebant, Cyrillum, cui inerat invictum mentis cedere neſciæ robur, ſollers ingenium, indefeſſa induſtria & acerrimum vindicandæ avitæ religionis ſtudium contra quaſcunque molitiones, quod antea ſatis experti ſunt, non ſibi defuturum; & quo majori apud ſuos polleret authoritate, eo magis ſedulò curaturum, ut ſublatis, qui ſenſim gliſcente ſuperſtitione

stitione obreperant, nævis, pristinus Ecclesiæ decor restitueretur. Ex metu odium, ex odio enascebantur conspirationes summa arte & ingenio elaboratæ, adversus Cyrillum de fama, de dignitate, de vita jam ab hoc ipso tempore periclitaturum, ut non ad dignitatem novam, sed ad novos labores, quibuscum deinceps confligendum erat, assumptus videretur. Cum enim id haberent perspectum, se adulatoriis artibus, simulatæ & insidiatricis amicitiæ specie & aucupio commodi inde percipiendi, parum aut nihil proficere, omnibus modis illum pessundare statuerunt, iis quidem, ut justa metuendi plane subesset causa, ne Christianum nomen in Oriente exstinctum penitus excidisset: nec cessatum erat, donec illorum operâ & importunâ delatione, quâ nihil ad illum perdendum potuit excogitari efficacius, suspectæ & dubiæ fidei Turcis nimium credulis, istud crimen implacabiliter ulciscentibus, redditus, obstinationem cruentâ morte luisset.

Horum motuum initia & progressum, saltem per quinque aut sex priores

priores Cyrilliani Patriarchatûs annos enarrabo, non tam ex hiſtoriolâ omnî fide dignâ, quam ab oculato teſte Galatæ 1628. ſcriptam edidit D. Rivetus 1633. cujus veritatem frûſtra vellicat Allatius, quam ex chartis D. Thomæ Rowæi Equitis Aurati tunc temporis Sereniſſimi Britanniarum Regis ad Portam Oratoris ordinarii, qui rem iſtam continuâ ſerie, & quidem longe cumulatius, multis, quæ iſtum Authorem latuiſſe videntur, additis, optimâ fide contexuit. Eas, quas in Muſæo nobiliſſimi Viri D. Gulielmi comitis Denbighiæ reperi, jam in compendium redigam, integras tandem aliquando in publicam lucem daturus.

Hujus vero illuſtris Viri hoc qualequale breve elogium, ſuis meritis longe inferius, ut hic interponam, & pietas & gratitudo à me exigunt duplici ex cauſa, tum, quæ mihi cum cæteris, qui illius theſauro literario uti norunt, ob codices Græcos & Arabicos manuſcriptos quantivis pretii, quos redux in Angliam Bibliothecæ noſtræ Oxonienſi dono dedit, tum, quæ me propius

propius tangit, ob operam fideliſſimè & ſtrenuè admodum Conſtantinopoli navatam, cujus non mediocre ſubſidium & momentum ad hunc diem uſque, quotquot ibi degunt, experiuntur. Vir erat ſubacti in rebus Politicis judicii, quod eruditio, ſtudium, diligens rerum obſervatio & uſus, variæque legationes in Germania, India & Turcia ſumma cum laude obitæ conſummaverant; literis etiam humanioribus inſignis & ingenio florentiſſimus, ſed quem multo ſpectabiliorem eddebant ſancti mores & incorrupta fides; animi quoq; imperterriti, & qui nunquam paſſus eſt dignitatem, quam ſuſtinuit, vel apud barbaras gentes vileſcere; in legatione Turcica poſt varias cum periculo capitis, prudentiâ tamen ſumma adminiſtratas concertationes, hoc tandem conſecutus, ut ſacrum illud jus Legatorum, quod arrogantiſſimi mortalium Vizirii ante per multos annos conculcaverant, ab omni violentia immune & integrum ſervetur, & commercium mercatorium, quod admodum nutavit, eratque continuis Baſſarum rapinis obnoxium,

noxium, novis privilegiis & ſanctionibus Imperatoriis muniatur, & deniq; qui de Græca Eccleſia, ne malis quorundam artibus, quod unice vellent, exſcinderetur, optimè meritus eſt, nec de hac ſola, ſed de univerſo orbe Chriſtiano, cujus paci & commodo prudentiſſimè iverat conſultum, quod literis ad ipſum datis, quas vidi, generosè admodum & gratanter agnovit ſereniſſimus Polonorum Rex Sigiſmundus.

Cyrillus in hoc faſtigio poſitus, nihil prius habuit, quam univerſæ, cui præerat, Eccleſiæ prodeſſe, & rem Chriſtianam ſub Turcica tyrannide ubilibet oppreſſam prudentiſſimis conſiliis ſanctiſque laboribus promovere. Interim invidiâ turgebant & ringebantur οἱ ἐξ ἐναντίας: tum Græci, quorum ignaviam & imperitiam ipſis tanti nominis ſplendorem ferre neutiquam valentibus exprobraſſe videbatur, tum Jeſuitæ qui ex hiſce initiis edocti, ſe ſuaſque res, quas dudum in Oriente moliti ſunt, vix in tuto fore, ſimultatibus, quas clam in pectore à longo tempore aluerant, in contumelias apertum-

apertumque odium erumpentibus, favore & patrocinio Gallici Oratoris illum submovere, inque ejus locum Gregorium Amasiæ Antistitem, qui agnitâ Pontificis Romani potestate, ab illorum arbitrio penderet, substituere junctis consiliis operisque annisi sunt. Doluit illis Cyrillum cum Legatis Anglico & Hollandico arctam necessitudinem coluisse, mutuæ charitatis & fraterni amoris officiis hinc inde redditis, qui eo magis exacerbati, & zelum Religionis tuendæ malignitati prætexentes, infami Hæreseos ex familiari eorundem conversatione contractæ notatum tollendi speciosiorem ansam captant. Quod cum per totam Urbem innotuerit, (neque enim res jam clanculum agebatur) quo sese & pacem Ecclesiæ contra hosce audaces pernicioso[s]que insultus tueretur Cyrillus, assistentibus quatuor Archiepiscopis cum reliquo Clero, quem pro more solenni in Ecclesia magna congregaverat, in Gregorium irreligiosi ambitûs manifestum & ritè damnatum, excommunicationis sententiam tulit. Hâc censurâ ad incitas quasi redacti, & ab ipsa

ipſa deſperatione conſilium ſumentes, facinus horrendum & Chriſtianis maximè propudioſum aggrediuntur. Coram Vizirio, quem muneribus corruperant, ſiſtitur Cyrillus, à ſubmiſſis delatoribus læſæ Majeſtatis poſtulandus, quod jamjam illius conſilio inſulæ cujuſdam ſitæ in mari Ægæo incolæ ſeſe in fidem & clientelam magni Ducis Hetturiæ, cujus triremes, fruſtra reluctantibus Turcis, inſulas illic ſparſas, maritimáſque oras infeſtabant, eſſent tradituri. Hâc criminatione obrutus, fruſtra innocentiam ſuam coram iniquiſſimo Judice obteſtatur Cyrillus, fruſtra teſtes in examen vocandos adjurat, fruſtra de ficti criminis falſitate importunis lamentis conqueritur: nil proſunt preces, exceptiones legitimæ, argumenta, Apologiæ; tanquam reus capitur, & à dignitate Patriarchali pulſus, jubente Vizirio, qui tum omnia potuit, (rebus miſerè turbatis ob infeliciſſimum expeditionis Polonicæ ſub Oſmane Imperatore ſuſceptæ, qui iſto anno Prætorianorum tumultuantium ſeditionibus amotus, inque carcerem ſeptem Turres dictum

truſus eliſis faucibus ſtrangulabatur, eventum,) mox Rhodum deportatur.

Jam Gregorio anathemate percuſſo, ſi per conſcientiam liceat, licet per Vizirium ſolium vacuum occupare, modò ingentem ſummam viginti mille thalerorum pro ſtipulatione initâ ſoluturus ſit. Græci verò, muſſitationibus jam in acres queremonias & convitia converſis, grave hoc onus, cui planè ſuccubuêre, ſibi irrogatum iri ægerrimè ferentes, detrectant quippiam ex privato peculio conferre, quo Turcarum rapacitati ſatisfiat: nulliſque pecuniis, quas avidiſſimè expectarunt, Româ in ſubſidium allatis, facilè perſuaſum erat Gregorio, poſtquam per decem ſeptimanas ſeſe pro Patriarcha oſtentaſſet, ne perpetuo carcere aut morte, quaſi Regium Fiſcum defraudaturus, malè mulctaretur, locum cedere commodè intervenienti Anthimo Epiſcopo Hadrianopolitano, (ille enim inter egeſtatem & ſordes Græcorum opes non modicas coacervavit) quem repetitis importuniſque precibus urſerunt ad oblatam dignitatem amplectendam. Ambitioni

veliſi-

velificaturus miſer iſte opes profundit, numeratâ Exactoribus Turcicis pecuniâ, jamque in Thronum adſcitus, quicquid erat reliqui, à Græcis ſuis, aſſignatâ pro libitu proportione, vi extorquet, armato Milite, ſi opus fuerit, muniendus.

Hujus victoriæ fama, quæ Romam citò advolaverat, omni cum lætitia excipiebatur. Summis laudibus ad cœlum uſque quiſque efferebat Comitem de Ceſi, cujus heroicis virtutibus acrique promovendæ Catholicæ Religionis ſtudio effectum erat, ut Græcia, quæ hactenus ſchiſmatis fovendi amore obſtinatiſſima perſtiterat, jam quaſi agnito errore victa & triumphata manus ſupplices æternæ Urbi porrectura videretur. Tanti nempe erat exulaſſe Cyrillum, ut hac de cauſa ab Urbano octavo in ipſis Pontificatûs initiis, * literis biennio poſt hoc egregium facinus peractum Româ

* Quid autem Conſtantinopoli egeris, jam pridem plaudens laudibus pietatis tuæ Romana Eccleſia audivit. Filium illum tenebrarum & inferni athletam, Pſeudo-Patriarcham, ſcimus quæ calamitates perculerint, quantumque hæreſi vulnus inflictum ſit, dum venerabilem Patrem Antimum iſti Eccleſiæ præfici curaſti. V. ad finem Codini, de Officiis & Officialibus Curiæ & Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, Pariſ. 1648.

Constantinopolim missis, gratulationem & Apostolicam benedictionem meruerit Legatus ille Gallicus, in quibus in Cyrillum jure sedis olim æmulum Patriarcham, & τὸ ἴσον πρεσβεῖον obtinentem, acerbissimâ & maximè indecorâ indignatione invehitur.

Sed spes istæ, quas læti conceperant, in irritum cessêre, plaususque & triumphi, quos perpetuos fore somniarunt, alternantibus Providentiæ vicibus, quasi ex improviso evanuêre. Illustris enim Rowæus sereniſſimi Regis Jacobi, quem hac de re consuluerat, jussu opportunus advenit, & laboranti Ecclesiæ Græcæ & pene exspiraturæ succurrit, violentiam Legati Gallici, quem, licet ingenio præfervidum, stimularunt Jesuitæ, sufflaminaturus. Hoc ille aliique primum obtinuêre, ut Cyrillo, quem à ficto crimine purgaverant, libertatis compoti Constantinopolim redeundi venia concederetur. Quo nuncio recreatus ille, festinat ad Urbem proficisci, quam Septembre repetiit, ibique privatis ædibus Galatæ sese occulens, ad declinandam invidiam & periculum inde oriturum,

turum, rerum ſecundiores exitus forti animo pacatiſque affectibus præſtolatur. Interim Græci frequentes accedunt ſalutandi cauſâ, omne obſequii genus illi, utpote vero Patriarchæ, deferentes. Quod cum intellexiſſet Anthimus, jam ſibi uſurpatæ poteſtatis ſatis conſcius, partim conſcientiæ ſtimulis exagitatus, partim metu, illum quoque omni cum debita humilitate clam adiit, fide datâ, modò Cathedram vellet reſumere, ſe illico à Patriarchatu, quem invaſiſſet, ceſſurum, moxque à Patriarchio ſe proripuit: non amplius illic habitaturus. Cujus defectio ita exaſperavit mentem Legati Gallici, ſeſe hiſce litibus immiſcentis, majori quam antea zelo, famæ & dignitatis tuendæ, quam reſtituto Cyrillo apud omnes diminutum iri credidit, cauſâ, ut Jeſuitarum conſiliis inductus, Anthimum ad Palatium ſuum accerſiverit. Ibi coràm cum illo graviter expoſtulans, hominem animi nutantis & invalidi partim largis pollicitationibus aggreditur, illum nempe ſub protectione, de qua ſecuriſſimum eſſe juſſerit, Regis Galliarum tutum

fore, seque, ut jus illud asseratur, quadraginta millia thalerorum erogaturum, partim minis, ut his machinis expugnatus Anthimus planè cesserit, ac novo vigore quasi animatus, dignitatem retinere apud se constituerit. Quo facto, illum, quasi res ista ab ipsius arbitrio pependisset, publico Præconio Galatæ, quasi iterum annunciatum Patriarcham, & Dragomanorum sive interpretum satellitio stipatum ad Ecclesiam Cathedralem reducendum curavit; insolentiâ planè inauditâ & quæ ultra omnes tum prudentiæ tum modestiæ limites evagata est. Sed postquam rem sedatis affectibus & seriò iterum perpendisset Anthimus, veritus, ne si Cyrillus, illo invito, jussu Imperatorio restitueretur, crimen admissum, novo reatu ex obstinatione auctum, infamiam, carcerem aut mortem post se traheret, inconsulto Gallico Oratore, planè mente consternatus, noctu Cyrillum denuò accessit, crimenque fassus, misericordiam ipsius humillimè imploravit, seque à munere penitus abdicavit, atque solenni voto suscepto protestatur ne intentatâ

tentatâ quidem morte fallaciis quibuscunque in hac re nunquam pati se deinceps deludendum.

Tanto labore & impensis illi constabat Patriarchatum, vel per tres ferè menses, tenuisse. At ille metu & noxâ liberatus, jam mundi planè pertæsus, se in montem sanctum subducit, in Monasterio S. Athanasii, quod ἁγία λαύρα, honoris causâ, nuncupatur, reliquo vitæ tempore rerum cœlestium contemplationi vacaturus.

Solus jam remansit Patriarcha Cyrillus, non tamen sedi absque ingenti pecuniæ vi restituendus, quam Turcæ, ad lites injuriasque Græcorum inde consequentes alioqui parum advertentes, jure novæ investituræ exigebant.

Januario A. C. 1623. Calogerus quidam nuper Monasterii præfecturâ donatus, Româ Constantinopolim appulit, Cyrilli hostibus fidem faciens, nummos inde submittendos, modò de Cyrillo deponendo illorum operâ certò constiterit. Sed res hæc intempestivè propalata citò in fumos abiit. Utcunque propositum assequendi illud

arte & prudentiâ non omnem spem abjecêre. Cum enim id apertâ vi nequicquam fieri tristi experientiâ edocti essent, quid effecturæ sint fraudes & versutiæ experiri placuit. Sæpe enim fit, ut qui vim elato animo repulit, neutiquam expugnandus, blanditiis laxatâ mente cedat. Hac methodo facilè quidem hoc negotium expediri poterat, quippe si pronas aures istiusmodi propositionibus adhibuisset Cyrillus, de illo actum fuisset, & sub violatæ fidei & pietatis infamiâ apud amicos laborasset. Hac de causa Februario 1624. tres Emissarii Româ erant ablegati, quorum primus Berillus, Jesuita sagacis & subtilis ingenii, curaturus erat, ut Cyrilli ope & hortatibus ad bellum cum Turcis gerendum incitarentur Cosaki, Patriarchæ Constantinopolitani authoritati in spiritualibus obnoxii: crimen, quod mille mortibus, si quispiam totidem vitis renovatis donaretur, apud Turcas in læsæ Majestatis reos quam maximè sævientes erat luendum. Alteri, qui Laicus erat, viam sternere fœderi inter Hispanos & Turcas ineundo propositis

positis articulis incumbebat. Tertius, Cannachius Rubeus Nauplius, in Romano Græcorum Collegio educatus, attulit instructiones manu & sigillo Cardinalis Bandini munitas de rebus cum Cyrillo Patriarchâ pacificè componendis; quarum summa hæc erat, Pontificem Romanum animo satis prono inclinare ad erogandam non mediocrem pecuniæ vim, ut unio Græcæ Ecclesiæ fieret cum Romana, illum tamen non videre aliqualem hujusce ineundæ rationem, si verax esset, quæ de præsenti Patriarchâ spargeretur, fama, illum nempe negare Invocationem Sanctorum, cultum Imaginum, Transubstantiationem, quam ibi dolosè appellare placuit realem præsentiam Christi in Eucharistia, humani arbitrii libertatem, Conciliorum & Patrum authoritatem, Confessionis auricularis necessitatem, (confuso modo illum criminando hac articulorum strue, quorum penultimus omni veritate destituebatur: nemo enim Patres & Concilia secundum Scripturas majori in veneratione habuit) illum juvenes in Angliam & Germaniam

educandos

educandos misisse, quo eadem dogmata per universum Orientem propagarentur, Catechismos ejusmodi erroribus refertos inter Antistites suos, quo morem gereret Legatis Hugonottis, distribuisse: denique si vellet illorum, qui Romæ degunt, gratiam & commendationem sibi acquirere, Florentinum Concilium amplecti oportere, ac Lutheranorum & Calvinistarum errores & blasphemias damnare & anathemati subjicere. Hisce auditis, Cyrillus Legati Anglici palatium petiit, quid sibi faciendum esset, consulturus. Proposuerat autem animo fidem, quam profitebatur, ad singulas criminationes respondendo, scripto tueri: sed ab hoc proposito justis, quas allegaverat Legatus, rationibus convictus destitit. Silentium hoc in sinistram partem tanquam indicium obstinationis & contemptûs interpretabantur Jesuitæ, qui diuturnionis moræ impatientes, quod articulis isthoc auctoramento propositis non consensisset, ad assuetas artes redière, quosdam suarum partium Episcopos ad illum iterum à sede deturbandum, admotis iræ stimulis facibus-

facibuſque, excitantes, oblatis viginti mille thaleris, ut quiſpiam ex ipſis in illa ſede firmaretur. Hiſce incaleſcentibus motibus, paululum ſeceſſit Cyrillus, donec amici ejus arcanum illud conſilium totumque negotium, quod agitaverint Emiſſarii ſupra memorati, Baſſis imperium iſthoc tempore adminiſtrantibus patefecerint, quorum tamen vorax avaritia opimâ decem mille thalerorum offâ pro more explenda erat. Tanti aut pluris conſtat pax Eccleſiaſtica apud Græcos per hoſce Ciniſlones.

Græci ſperabant ſe pacis, quam tam charo comparaverant, beneficio tandem frui poſſe: ſed vanum hoc fuiſſe augurium triſtis eventus monſtrabat. Nam de Græcia novis motibus agitandâ, quouſque victoriæ vel minima ſpes affulſerit. Romæ erat conſultum. Ad eam certius & ſecurius obtinendam, commodiſſimum viſum eſt, Anti-Patriarcham, licet ſolo ſuffraganei Apoſtolici titulo ornatum, mittere, adjuncto Quæſtore, penes quos ſumma erat quidlibet, prout libitum fuerit, faciendi, quod ad rem magis conduceret,

conduceret, facultas. Eadem de causa identidem multi ex ista communione titulo tenus creantur Episcopi, puta, Smyrnæ, Naxi, cæterarumque insularum, quos Græcis, gradu & ordine quidem paribus, sed ingenio & eruditione longè inferioribus, utpote subsidiis, quibus istiusmodi dotes & vitæ decora acquiri solent, destitutis, opponant. Suffraganeus iste longâ exspectatione expetitus, Naxum tandem appulit, quo honoris & salutandi causâ missi erant a Legato Gallico, Sacellanus ejus, titularis loci Episcopus, & duo Jesuitæ, ut inde majori cum pompa & splendidiori comitatu deduceretur. Proximè Chium appellit, ab insulanis tantâ cum veneratione exceptus, ut ne majori quidem ipse Pontifex Romanus, cujus subibat vices, potuisset. Sed ille planè animi impotens, præ nimio fastu, quo tumebat, quantum posset, intempestivè ostentavit, omnia ad se pro arbitrio rapiens, ut non mediocre scandalum apud suos ex hac arrogantia & dominandi libidine oriretur. Græcis verò, qui hujus insolentiam, temeritatem, audaciam non satis mirari poterant,

terant, ſuboluit de Eccleſiæ ſuæ libertatibus illico actum fore, ſi in iis ſubvertendis ita impunè & abſque omni impedimento dehinc procederetur: ideò mediantibus amicis ſe ac ſua tanto ſucceſſu Vizirio commendârunt, ut periculi ex longiori morâ ſubeundi jam ſatis gnarus ſuffraganeus iſte, præcipiti fugâ, in quam metu exanimatus ſe dederat, ſatellites Turcicos vix tandem evaſit: Epiſcopis novo vacuoque honore turgidis, quibus non ſuppetebat par elabendi copia, fruſtra intercedente Gallico Oratore, ne hoc malo infortunio afficerentur, in carcerem conjectis.

Græcorum rebus hoc modo pacatis, eo acrius mentes malevolorum uſſit hæc infamia, quod eam neque ferre, neque ulciſci potuerint: inde diſſimulatâ indignatione, ſibi acquieſcendum eſſe è re ſua putarunt, uſque dum rerum novandarum melior occaſio ſeſe obtulerit: quâ non diu ſe carere poſſe ſub Turcarum imperio, qui vel leviuſcularum ſuſpicionum umbras captantes, quicquid novum aut inſolens videtur, ne in detrimentum quoquo modo

modo cedat, in sinistram partem interpretari solent, ingentis solatii loco habuêre. Quod penè expectato citius accidebat.

Junio 1627. Navi mercatoriâ, quæ Londino solverat, vectus, Constantinopolim venit Calogerus quidam, Nicodemus Metaxa, ortu Cephalenienſis, qui, cum advertisset, quantam popularium suorum mentibus caliginem ex ignorantia ortam longa servitus obduxisset, pietate erga patriam subsidiis, quibus solet propagari eruditionis, mentem captivo corpore liberam effecturæ, studium, carentem motus; prela, typos reliquumque rei Typographicæ apparatum advehi curavit, ut catechismis enchiridiisque vili pretio vulgatis, si non eruditi, saltem in fide & doctrina Christiana magis instructi redderentur. Quo instituto nihil laudabilius, nihil sanctius, nihil fructuosius laboranti Græcæ Ecclesiæ excogitari poterat. Verentibus autem iis, quorum maximè intererat, ne tota sarcinarum moles à suspicacibus Turcis, hac novitate offensis, diriperetur, Archiepiscopus Corinthiacus jubente Cyrillo

Cyrillo Anglicum Legatum convenit, orat, obſecrat, obteſtatur, ut eam tanquam peculii ſui eſſet, vindicaret. De re admodum difficili & periculoſæ aleæ plenâ aliquandiu erat deliberandum: mox repetitis Græcorum efflagitationibus vinci ſe paſſus eſt. Quo modo id fieri poſſit, præſentibus Cyrillo & Geraſimo Patriarchâ Alexandrino, ac etiam Oratore Batavico, in ipſius ædibus in commune conſulitur. Ille ad omnem invidiam & malam ſuſpicionem amoliendam conſultius eſſe duxit, rem ipſam apertè & citra omnem ambagem, ut ſi quippiam malè ſucceſſerit, omnis queremoniæ ratio ceſſaret & præcideretur, Vizirio referre: cujus permiſſu merx iſta pretioſa rapaces Portitorum manus feliciſſimè evaſit. Cuivis eorum planè perſpectum erat, quantis difficultatibus & vix facilè ſuperandis negotium illud Typographicum ſubeſſet ex pervicacia & ſuperſtitione Turcicorum Judicum & Sacerdotum, qui pro zelo tuendæ ſuperſtitionis Mohammedicæ ad alendas injuſtas opiniones apti nati eſſent, ne Chriſtiani editis libris contra

tra illorum fidem quippiam occultè molirentur. Sed longâ maturâque deliberatione habitâ, ne inde periculum, justâ occasione datâ, oriretur, prudenti omnium curâ satis provisum erat.

Postquam verò Gallico Oratori & Jesuitis innotuerit, omnia jam parata esse, & de edendis libris Græcos Antistites seriò meditari, mille cogitationes mentibus illorum turbatis obversabantur, quasi jam Ecclesiam Romanam acribus invectivis essent impetituri, & mox publicatis in usum plebis facillimis Christianæ Religionis institutionibus, Scholæ Jesuitarum adolescentulis Græcis, quos ex perquam laudabili instituto gratis erudiendos curaverant, magno applausu Græcorum, qui hac benevolentiâ inescati, ad partes Romanensium quandoque incautè & suavitèr transibant, destituerentur.

Hisce incommodis occurrere plusquam unius diei consilium erat. Primò Metaxam operarum informatorem & ἐρωδιώκτλω, utpote qui artem hanc in Anglia satis probè edidicisset omni blanditiarum genere aggrediuntur,

tur, quibus ſurdas obvertebat aures: deinde terribiles minas homini in os intentant, miniſque admiſcent convitia, illum Lutheranum & Hæreticum appellando: ſed hiſce quoq; telis pectus habuit impervium. Ea propter in Metaxam bilis illorum maxime excanduit, quod cum ſenſiſſet, monitus quoque à quibuſdam ſe de vita ſive vi ſive inſidiis tollendum eſſe, impendentis periculi metu ita exhorruit, ut animo planè deficere videretur, lachrymas & ſingultibus D. Legatum rogatus, ut ſingulis noctibus à Typographio redux, in ipſius palatium reciperetur, præ ingenti ſcilicet metu, qui imis medullis reſederat, ne ſicariis conductis, ſi in ſuis ædibus pernoctaſſet, fracto gutture enecaretur.

En verò primitias preli Conſtantinopolitani. Cyrillus pro ſagacitate ſua, quatenus virum bonum famæque tuendæ cupidiſſimum decuit, præ ſtudio ſeſe à calumniis Jeſuitarum, qui aures Græcorum perpetuis clamoribus obtunderent, illum nova dogmata à fide majorum aliena in Orientalem Eccleſiam introduxiſſe, vindicandi, libellum de

fide & doctrinâ Eccleſiæ Græcæ typis imprimendum dederat, quem, longe antequam appelleret cum ſupellectile Librariâ Metaxa, maturimâ deliberatione compoſitum, in Angliam, ut id publici juris fieret, tranſmittendum in animo habuerat, & mortuo ſereniſſimo Rege Jacobo, cujus Auguſto nomini inſcriberetur, eundem jam ſub nomine & patrocinio Regis Caroli primi, fortiſſimi Eccleſiæ Anglicanæ uſque ad ſanguinem Aſſertoris & Athletæ, beatiſſimæ & immortalis memoriæ, apparere voluit. Sed Zelotæ Pontificii, ne hoc in maximum Romæ & Galliæ dedecus cederet, malè metuentes, ad rabiem jam adacti, nova conſilia adverſus Cyrillum, qui id auſus fuerit, ineunt, quaſi parum eſſet prelum illud infame evertere, niſi illum dignitate & vita ſimul quoque exuiſſent. At! at! Quis viros nobiles, Religioſos, Gallos, quibus non adeò benè convenit cum Romanæ Curiæ placitis, Chriſtianos denique, facinus impium, turpe, irreligioſum & Chriſtiano nomine indigniſſimum moliri crederet? Quid verò non cogit ſacerrimi zeli

insania! Cum enim alius Cyrilli liber in illorum manus diligenti curâ quæsitus, in Anglia pridem editus, tandem incidisset, in quo beatissimi nostri Salvatoris D. Jesu Christi divinitatem contra Judæos & Mohammedanos adstruxerat, quicquid acrius dictum adversus horum præsertim deliria, qui hoc necessarium Christianæ fidei dogma risu & sannis excipere solent, disputaverit, accuratè excerpunt, nimirum quod bilem moveat Turcis, quibus totum illud horribile arcanum revelandum curant, ope cujusdam callidi nebulonis apud Vizirium summâ gratiâ valentis, quocum propositâ mercede egêre, ut hâc, si Dis placet, infami & blasphemiarum plenâ chartâ in ipsius manus traditâ, simul in aurem diceret, Metaxam sub monachali habitu militem agere, illumque esse artis bellicæ peritissimum; libris his editis Græcos ubi ubi per imperium sparsos ad seditiones incitari posse, & ad fidem Alcorani oppugnandam facilem patere viam, cujus rei libellus iste Cyrilli clarum erat indicium specimenque; hujus copiam procurante

Metaxâ ex Anglia reduce jamjam ubique proſtare venalem; totum hoc artificium conſcio imo miris modis favente Anglico Oratore, adminiſtratum; denique exemplaria nuperrimè inter Coſakos diſtracta fuiſſe, ut illi, mox abfuturo Imperatore, qui iſthoc tempore expeditionem in Aſiam meditari viſus eſt, ad opportunius invadendum imperium, ſpiſſis argumentis à religione petitis, impellerentur.

Hiſce auditis, credulus admodum Vizirius, nullo prævio examine habito, an quippiam veri aut falſi impactis criminationibus ſubeſſet, (primo enim impetu omnem deliberandi curam ſuffocari peculiari vitio gentis frequenti uſu venit) præ irâ & indignatione, quam tuendæ religionis zelus & imperii cura in animo accenderant, certus Metaxam, effractis ipſius ædibus, in quibus hæc mala cudebantur, in ipſo actu deprehendendi, mandavit ordinis militaris ductori, ut centum & quinquaginta Janizariis in ſubſidium ſumptis, rem iſtam ſedulò curaret. Ingens hoc & præclarum facinus quarto die Januarii erat peragendum,

agendum, quod biduo, procurante. Gallico Oratore, consultò differebatur: intellexerat enim, solenni Epiphaniorum festo ab Oratore Anglico Venetæ Reipublicæ Legatum, ejusdem cum Gallo Romanæ communionis, sed longe mitioris ingenii, salvo inter utrosque amicitiæ jure, licet in quibusdam apiculis ad essentiam religionis ipsis neutiquam conveniisset, Patriarcham Cyrillum aliosque è primoribus gentis Græcorum, ad convivium invitatos fuisse. Adulto jam die, ad hilaritatem istam superveniente incommodo & dedecore interpellandam, armati milites ædes Metaxæ occupant, à quibus ille isthoc tempore auspicatissimè aberat Galatæ, nescius, quantum periculi ipsius capiti & fortunis impenderit inter redeundum, Oratoris Secretario comitante. Licet aliqui illum digito monstraverint, aliis tamen ob galerum, quem gestabat, eum esse Anglum & ex familia Oratoris asserentibus, per medios milites in platea ferocientes elapsus, tandem palatium ingreditur penè exanimis. Ductor iste, amissâ cui maximè inhiabat prædâ,

famulos, quos conduxerat Metaxa, manibus ad tergum revinctis, captivos detinet, arcas effringit, officinâ tot tantarumque machinarum arce accuratissimè lustratâ, quicquid inibi reperiri potuit, prela, typos, libros, papyrum, argentum, miscellamque supellectilem statim corripiens, spoliis istis, quæ ad summam septem mille thalerorum excreverant, onustus, Constantinopolim revertitur, rerum gestarum rationem Vizirio redditurus. Cyrillus læsæ majestatis postulatus, pedem efferre non ausus, illic pernoctavit, donec re melius explorata, Turcarum ira deferbuerit. Die proximè insequente Vizirius, convocatis Turcicis Sacerdotibus, iis examinandum commisit feralem Cyrilli librum, blasphemiis contra Mohammedem, quod illis à morione supra memorato persuasissimum erat, scatentem: paginam, ne oculos effugeret, ante plicatam interpretantur duo Græci Apostatæ. Cognitores loca & argumentorum circumstantias exquirunt, judicant, perpendunt, examine, prout credere oportet, subinde repetito. Tandem

dem convicti fatentur, nihil inde exſculpi poſſe, quod per leges vel Authorem vel Typographum in periculum capitis adducat. Diſcuſſo jam metu, innocentiâ ſuâ fretus coram Vizirio iſto die comparuit Cyrillus, ut fictas criminationes dilueret. Perendie Legato Anglico conſultiſſimum videbatur audientiam à Vizirio rogare, tum ut de injuria illata expoſtularet; tum ut ſuſpiciones quaſdam de Metaxa conceptas nondumque planè depoſitas amoliretur. Conceſsâ adeundi facultate, Vizirium primò puduit temeritatis ſuæ, deinde prolatis ſermonibus dixit, ſe impudentiam eorum, qui meras impoſturas, figmenta & fabulas ipſi nimium credulo obtruſerint, non poſſe ſatis mirari: & mox curaturum, ut bona quæcunque ante triduum expilata, ſi ſalva fuerint, reſtituerentur. Occupatâ Vizirii gratiâ, qui jam, ut olim, de illo optimè & honorificè ſentiebat, eadem, ſi non major ſolicitudo remanſit animos Sacerdotum Turcicorum, quaſi ad religionem illorum evertendam conſpiraſſet, pacandi, ut res tum ſuæ gentis tum

Græcorum, quas nuperæ tempestates agitaverant, in tuto collocarentur, Muftium quoque adire placuit. Post, hisce gravissimis injuriis provocati, Legatus & Patriarcha, ille, eo quod omnem ipsius existimationem sparsis ingestisque calumniis, non in ipsum solum (has enim generoso & forti animo contempsit) sed in Regem, quem Cannachius pridie ante expilationem totius supellectilis librariæ, colloquiis cum Cyrillo habitis, Hæreticorum caput appellasset, apud Turcas adimere molirentur; hic, quod vitæ ipsius insidiarentur, justæ indignationi paulò indulsêre, & facilè apud Vizirium impetrarunt, quicquid in contrarium intercesserit Gallus, ut Græcus iste & Jesuitæ, hujus conspirationis architecti, in carcerem conjicerentur. Quos omnes laqueo ab irato Vizirio destinatos, supplicatione interpositâ Anglicus Legatus misericordiâ & reverentiâ erga Christianum nomen, quod dehonestaverant, simul commotus, à pœnæ capitalis jamjam infligendæ periculo eripuit, sententiâ ista damnatoriâ in mitiorem conversâ, ut Jesuitæ

ſuitæ iſti Conſtantinopolitani una cum ſuis ſodalibus tanquam pacis publicæ conturbatores, motuumque nuperorum promotores ab imperio Turcico expellerentur.

D. Rowæo jam brevi patriam repetituro, ſuccedebat D. Petrus Wichius, equeſtri dignitate ornatus, præclariſſimis verò animi dotibus longè ornatior, cui res Græcorum æquè cordi ac curæ fuêre, & qui Cyrillum eadem benevolentiâ & amore complexus eſt, Ille verò rogatus, ad reddendas amicitiæ vices, & in affectûs, quo Eccleſiam Anglicanam proſecutus eſt, indicium, Legati filium Conſtantinopoli natum, hodiè ſuperſtitem & tanto Parente digniſſimum, impoſito ſuiipſius nomine, ſacrum baptiſmatis ritum Anglico Sacerdote, Legato a Sacris, peragente, de lavacro lubens ſuſcepit. Sed cum hujus literas (heu toties fruſtra quæſitas) in Angliam, dum legatione iſtâ Conſtantinopolitanâ fungeretur, de ſtatu Græcorum ſcriptas, obtinere non liceat, reliquam hiſtoriæ, quam exorſus ſum, ſeriem ex aliorum Schedis & collectaneis pro viriſi pertexam. D. Cor-

D. Cornelius de Haga Batavicus Orator, partium Cyrillianarum egregius quoque fautor, confessionem fidei Latinè scriptam, quam Græcè editurus esset Author, si per nuperas tempestates, quæ universam rem Typographicam illic loci jacturâ irreparabili absorpserant, licuisset, in orbem Christianum transmisit publicâ luce donandam. Ut verò omnis justæ suspicionis ansa tolleretur, an Cyrilli fuerit necne; licet Cyrilli nomen præ se tulerit, ad finem ipsius, nomine & titulis, qui fidem vel à maximè timidis & ad malas suspiciones pronis extorquerent, appositis, rem signantissimè attestatur amplissimus Orator. Edita erat A. C. 1629. cum hoc titulo, *Confessio fidei reverendissimi Domini Cyrilli Patriarchæ Constantinopolitani.*

Ex hoc classico exhorrescere visa est Roma, ac si bello indicto hostis jamjam instaret portis. Primo quidem merâ fraude Protestantium orbi obtrusam esse geminatis vociferationibus quiritantur; Oratorem Batavicum publicâ suâ authoritate abuti calumniis subinde ingestis exclamant, omni fide,

fide, quam jus gentium ejus teſtimonio deberi ſpondet exigitque, abnegatâ: hoc leviculo prætextu, ſolis fatuis & obeſæ naris hominibus perſuaſuro, veriſimile parum videri, Græcum Latinè ſcribere, aut velle aut poſſe. Utcunque Matthæus Caryophilus, genere & ortu Cretenſis, titulo tenus Archiepiſcopus Iconienſis, neſcio an ſponte, an juſſu eorum, ad quos propagandæ religionis cura ex officio ſpectabat, reſponſionem paravit hoc titulo, *Cenſura confeſſionis fidei, ſeu potius perfidiæ Calvinianæ, quæ nomine Cyrilli Patriarchæ Conſtantipolitani circumferatur*, Romæ 1631. quam ſequente anno Græcè edidit.

Poſtquam intellexiſſet Cyrillus, confeſſionem ore omnium celebratam varias ſubiiſſe cenſuras, ſua quam maximè intereſſe putavit Januarii 1631. Græcè converſam cum quatuor quæſtionum & reſponſionum appendice ſibi vendicare. Ea poſtea, nempe anno 1633. Genevæ procudebatur. Ab hoc tempore omnis malæ ſuppoſitionis ſuſpicio evanuit: neque jam amplius quiſquam dubitaverit, an genuinus

nus Cyrilli habendus esset partus. Suum esse, interrogatus agnovit, nec dubitanter aut meticulosè, sed tamen modestè; & licet, animo constanti, tamen absque omni arrogantiæ notâ & indicio. Neque enim eum rem, cujus singula momenta perpenderat, negare aut dissimulare siverunt aut probitatis studium aut veritatis amor: & judicium firmavit dies: nullis enim periculorum denunciationibus, nullis argumentis, blanditiis nullis, ne intentatâ quidem morte, quam postea fortissimè subiit, ad retractandum flecti potuit: quod ex vita secutura abunde patebit. Jam illustre exemplum dabo, quam firmâ mente fuerit, & quam sibi benè constaret, in mediis difficultatibus & angustiis positus, quæ quemlibet alium propositi minus tenacem dimovissent. Quod ex literis D. Cornelii de Haga Januario xvij. 1632. Constantinopoli datis exhausi, qui rem istam fide sua hoc modo narrat.

Dicit Cyrillum honoris & gratulandi causâ Gallicum Legatum Comitem de Marca Villa, qui nuperrimè Constantinopolim advenerat, invi-

sentem,

ſentem, omni cum obſervantiæ & benevoli affectûs demonſtratione ab eodem exceptum fuiſſe. Colloquio linguâ Italicâ inito, Patriarcham titulo Eminentiæ & Eminentiſſimi Domini, qui pro more non ita pridem introducto Cardinalibus ex peculiari Pontificis gratia & juſſu competebat, inſignire pro aulica comitate Legato placuit. Poſt prandium, Legatus porrectâ manu ipſi oſtendit confeſſionem fidei, quam dixit ſe à Legato Gallico, qui Romæ reſidebat, accepiſſe, Pontifice ſive ordinante ſive conſulente, ut Cyrillum vellet ſciſcitari, an compoſuerit, & ſi in eadem ſententiâ permanſerit. Libello in manus ſumpto, poſtquam diligenter inſpexiſſet Cyrillus, faſſus eſt ſe fuiſſe Authorem; citra moram addens, illos, antequam ad iterandam alteram quæſtionis partem, hoc eſt, an eadem planè adhuc dum ſentiret, pergeretur, errores, ſiqui fuerint admiſſi, ex ſcripturis demonſtrare oportuiſſe: ante quingentos annos Eccleſiam Græcam à Romana ſeceſſionem feciſſe; nihil ſibi eſſe cum Papa, neque ad rationem Pontifici

tifici adpostulanti, aut cuipiam, qui ejusdem authoritate fultus exegerit, reddendam aliquo jure obnoxium; ipsius jurisdictioni plusquam centum metropolitas & Episcopos, præter ingentem minoris dignitatis clerum, subesse, quibus satisfaciendis, si opus fuerit, legitimâ totius Ecclesiæ Synodo convocatâ, semper fore paratissimum, & quicquid de hisce rebus controvertitur, Scripturis Sacris & priscis Patribus referre decidendum.

Replicavit Legatus, Romæ & etiam in Gallia Eminentiam ejus pro Calvinista haberi, Regem Christianissimum, Dominum suum, istam sectam odio habere: & opto, inquiebat, Eminentiam vestram fore, quod ad religionem spectat, Romano-Catholicam, qualis est Rex Christianissimus, cujus gratiam & munificentiam hoc modo promereri licebit. Sapientissimo & fortissimo Patriarcha non opus erat longâ deliberatione, quid sibi esset respondendum: quod citra omnem verborum ambagem citissimè fecit, se nimirum in rebus maximi momenti, in quibus fides & æterna animæ salus

vertebantur, neque Regis Galliarum neque cujuſpiam alîus conſilium aut exemplum temerè ſecuturum, neque quicquam facturum, niſi directrice conſcientiâ præeunte. Mox finitâ diſceptatione, ſummis gratiis D. Legato ob humanitatem, quâ lautiſſimè exceptus erat, actis, diſceſſit: ſed ne quippiam ſiniſtri ex hiſce colloquiis in mentes eorum, quorum benevolentiam fore integram ſummoperè ſtudebat, irreperet, Legatis Reformatæ religionis reliquiſque totam rem nudè & planè aperuit.

Nullus dubito, quin ἡ καλὴ ὁμολογία, ſive hæc proba & generoſa profeſſio coram Legato Gallico reddita, cujus quoque erat, quoad vixerit, retinentiſſimus, apud omnes veri amantes, quibus citra præjudicium aut affectum rem explorare integrum erit, valitura ſit ad ipſius vindicias contra quaſcunque criminationes, quibus ab hoſtibus, quos flagrans iſte zelus veritatis defendendæ, ad invidiam & odium planè irreconciliabile contra humanitatis & Chriſtianæ charitatis jura exſtimulaverant, impetebatur. E ſupra dictis

dictis ultra omnem cavillandi aleam satis constat, studio ac arte quam maximè laboratum fuisse, ut à fide & mentis, quam tenuit, constantiâ dimoveretur: neque æquis rerum æstimatoribus minus constare poterit, illum, si rem turpem, h. e. quæstum, & seculare commodum, & quietam longamque dignitatis possessionem vel minimum curasset, simul atque nisi animum adversus omnes blanditias ac comminationes obfirmasset, spretis quibuscunque aggressionibus, à quibus nunquam cessatum erat, ut tandem lassatâ vel victâ patientiâ cederet; denique nisi solo veritatis amore & conscientiæ stimulis excitus hæc omnia fecisset, facillimâ quidem operâ vitam, otium, & famam quoque redimere potuisse: & procul ab omni læsæ majestatis suspicione integrâ fide apud Turcas, senio confectum, siccâ morte ex hac vita decessisse.

Unicuiq; sententiam suam jam proferre licet, an* Grotii criminatio, quod hanc fidei formulam

* In discussione Apologetici Rivetiani; sumendi est Ecclesia Græca, non qualem ex suo capite Cyrillus nuper inductus pretio confinxerit.

lam è cerebello effinxerit Cyrillus pretio inductus, aliquâ vel minimâ veri ſpecie ſuffulciri poſſit. Amplum ſanè præmium retulit tantorum laborum: ſed quale? non opes congeſtas, non ipſo uſu evaneſcentes mundi delicias, ſed pacem conſcientiæ, ſed martyrii coronam. Num ex Anglia & Hollandia miſſi erant nummi, ut cauſam ſuam apud Turcas, qui magis munerum quam juſtitiæ amore & intuitu controverſias decernunt, felicius tueretur? ne teruncius quidem. Non dixerit D. Grotius, Romanum Pontificem nullos in hac cauſa oppugnanda feciſſe ſumptus. Quinam illi, qui tot nummorum ſacculos ſuppeditaverint? ſanè ne hoſtium violentiâ opprimeretur, ad Legatos Anglicum & Batavicum ſe contulit, illorumque opem & patrocinium imploravit; hi verò non tam partium ſtudio, quam juſtâ Chriſtiani nominis reverentiâ moti, nihil niſi quod ſumma ratio, prudentia, charitas exegerint, nihil niſi quod ſe & provinciâ, quam ſuſtinebant, dignum fuerit, præſtitêre. Non horum amicitiæ procurandæ causâ de Græcia

reformanda cogitavit ille, cui Romanensium errores à multis annis, antequam ipsis innotescerent, displicuerant: non lucri spe, quæ sanè nulla erat, nec esse potuit, multo minus pretio conductus: (quis enim sanæ mentis compos, si per conscientiam liceret, vexatissimis ærumnis & molestiis sponte & avaritiæ causâ implicaretur?) quod comminiscitur D. Grotius; de quo viro maximo & de literis omne genus optimè merito utinam longè justior & verisimilior suspicandi causa non suppeteret, hanc injustam criminationem tam ex immoderato conciliandi dissentientes in rebus religionis, magno cum dispendio veritatis, amore & studio, quam ex nimio erga Jesuitas, quorum gratiam omni modo, & potissimum conculcato Cyrillo, inire voluit, affectu processisse.

At D. Grotius cum Cyrillo paulò humanius egisse videbitur, si respiciamus, quam hostili animo, quam iniquissimis censuris horrendisque calumniis illum tractaverit D. Arnaldus. Quis crederet virum, merito suo maximi nominis, injustæ indignationi habenas laxare

are posse, & tanto cum impetu extra omnes Christianæ moderationis limites se velle abripere? In dogmata Cyrilli pro zelo, quo fertur, acritèr animadvertere licuit, quod nemo vitio vertisset: at illum in personam sævire, & indignissimis ac spurcissimis convitiis viri optimi famam proscindere, solius Allatii testimonio fultum, hoc est, quod ipsi objicimus, quod exprobramus, quod meritò querimur. Suspectæ fidei & ad convitiandum propensissimo testi, qui sibi hoc dari negotium credidit, ut falsis criminationibus exagitaret Cyrillum, non ita facilè fides erat adhibenda. Duos integerrimos viros, titulis, gestis publicis & muneribus tam in patria quam foris in exteris regionibus illustres, Græculo opponimus, qui motâ hisce concertationibus Græciâ coram aderant, quorum testimoniis jam à me productis de Cyrillo ab his fictis criminibus purgato, annon magis credendum sit, omnibus relinquo perpendendum: nec mihi hæret, quin mitioris ingenii, probæque ac ingenuæ indolis homines vel Romanæ Communionis, potissimum

splendidioribus natalibus orti & paulo liberius educati, pro iis, quorum dignitas & fides & rerum gestarum cognitio testes maximè idoneos & omni justâ exceptione superiores efficit, non obstante religionis dissidio, contra Allatium sententiam sint laturi. Quia vero * D. Arnaldo visum est detestandæ dissimulationis crimen Cyrillo impingere, eo quod ritus Ecclesiasticos, quos superstitionis damnaverat, in sacris peragendis, pro institutis Ecclesiæ Græcanicæ, retinuisset, jam ipsius conscientiam appellabo, annon multi ritus in Ecclesia Romana ad hunc diem supersint, præsertim in officio Missæ, quos superstitionem vanamque pompæ affectationem redolere, utpote, veræ religiosi cultûs indoli parum congruos, novit & fatetur: & quos ad religionis hisce offuciis dehonestatæ decus melius conservandum, cupit amotos? à quibus tamen utendis credo illum non abstinere, hac de causa, eo quod Ecclesiasticis ordinationibus, quæ à longo tempore ubiq; obtinent, & apud omnes in usu sunt, morem

* La perpetuté de la foy livre 4. chapitre 11.

morem gerat; & an patienti animo laturus sit, si quispiam inde pro certo statuat illum contra conscientiam, quoties sacrum facit, agere, & pro insigni hypocritâ esse habendum?

Quæ Bethleemiticæ Synodi Assessores, (sive potius libelli, qui illorum Decretis præfigitur, scriptor) de Cyrillo nuper retulêre, tantâ absurditate laborant, ut non possim non mirari ineptam illorum confidentiam, qui istorum temporum historiam & rem facti novis audacibusque commentis, quantum in illis est, corrumpunt pervertuntque †, nimirum Cyrillum neque in Synodo, neque in Ecclesia, neque in ædibus cujuspiam Orthodoxi, nec publicè nec privatim ea aut dixisse aut docuisse, quæ ipsi adscribuntur; hæc esse amicis, qui illum familiaritèr norant, planè incomperta; * nullum scriptum, ejus chirographo munitum, quippiam hujusmodi continere, & jam sibi ipsis adesse mille testes τῆ παῤῥησιαστικῆς εὐσεβείας Cyrilli, qui asserunt illum ab omni Hæreseos labe immu-

† Synodus Bethleemitica Parisiis Anno 1676. pag. 33.

* Pag. 34.

nem esse : hoc est, quod nihil eorum quæ sub ejus nomine publici juris fierent, in ejus mentem venissent. Quæ adeò frivola, puerilia & falsa sunt, ut ex supra dictis patet, ut non aliquâ refutatione egeant. Addunt, spissum librum Cyrilli propriâ manu scriptum superesse, in quo continentur homiliæ, quas diebus dominicis & festis Constantinopoli pronunciaverit, πᾶν Ἰωαννίου ἀποφαινόμενα τοῖς ὑποβολιμαίοις ἐκείνοις κεφαλαίοις, doctrinam istis supposititiis capitibus, h. e. confessioni fidei, contrariam declarantes. Ita hi præclari innocentiæ, virtutis & orthodoxæ pietatis Cyrilli assertores : nempe οἱ ἐναντίοι sive hæretici, ut orbi palpum obtruderent, nomen & authoritatem Patriarchæ confessioni ab ipsis effictæ, illo planè inscio, illo repugnante & contrariam doctrinam docente, pro vanitate & vafritie suâ prætexebant. At! at! vecordiam hanc quis non obstupescit ? quasi res coram mille millenis testibus per plures annos transactæ mera essent somnia, fabulæ, & impostura. Non puduit Cyrillum editæ confessionis,

quam

quam ſine omni metu, imo non ſine quapiam modeſtâ exultatione & placido geſtientis animi ſenſu coram omnibus, ut ſuam, ad mortem uſque vindicabat. Hæc enim ſola, ut dixi, inimicitiam, odium, aſperrimas moleſtias, exilia, mortem denique ipſi conflavit. Miſerum & ſtupidum Cyrillum, qui, cum hæc omnia, rejecto libello ſubdititio & ſpurio, effugere potuiſſet, innocentiam alienis criminibus commaculare, & ſub tali infamia carnificis manu mori geſtiebat. Benè interim ſuccedit, quod horum Synodicâ ſententiâ Cyrillus orthodoxus, pius, & innocens habetur. Non jam in dubium vocabo, utrum ſpiſſus ille homiliarum liber ſit Cyrilli necne: quod tamen merito quidem & abſque omni injuriâ fieri poteſt. Veruntamen pace eorum dixerim, nihil in iſtis ὁμιλογαῖς, quas publicæ luci donarunt, exceptâ unicâ (modo in hac quoque edendâ malam fraudem non adhibuerint, unicum aut alterum vocabulum, quod à Prototypo abeſſe poterat, immittendo) occurrere, quod πῖς ὑποβολιμαίοις κεφαλαίοι,

λαϊοις, uti confessionem Cyrilli falsissimè appellant, contradicat & refragetur. Lectoris patientâ abuti videar, hisce nugis falsi revincendis tamdiu immorando. Quod verò objiciunt cum aliqua veri specie, neque Episcopos neque reliquum Clerum, qui Patriarchæ perpetuò adsistunt, ista capitula aut novisse, aut manu subscripta approbasse, quod quoq; urget † D. Grotius, justam responsionem suppeditant eædem literæ D. Cornelii de Haga, fide sua rem compertam enarrantis, vix aut ne vix quidem aliquem isthoc tempore è Metropolitis cæterisq; Antistitibus Græcæ Ecclesiæ, qui multi & frequentes Constantinopoli aderant, reperiri potuisse, quin se fortunas, vitam, & quicquid vitâ charius haberi possit, pro Cyrillo, inque ejusdem confessione tuendâ, si opus foret, prodigere aperto ore professus fuerit. Sed omissâ Apologiâ, quam jam non ex professo molior, eam aliis relictu-

† Contra quam fecit Constantinopoli Cyrillus, qui sine Patriarchis, sine Metropolitis, sine Episcopis novum nobis propinavit Symbolum. D. Grotius in append. ad Comment. de Antichristo. Amstel. 1641. p. 49.

rus,

rus, ad ſeriem narrationis intermiſſam redeo.

Cyrillo, licet jam victi & triumphati viderentur hoſtes, pax planè incerta & infida erat: ad nova enim prælia continuò vocatur.

Intercedente modico tempore, Româ Conſtantinopolim miſſi erant duo exGræcis Antiſtitibus transfugis, unus Sophiæ Metropolita, alter Achridæ, eo fine, ut rebus denuò agitatis Cyrillus è cathedra pelleretur, aliuſque, modò Romanæ Sedi debitum obſequium ſit præſtiturus, utut vitâ, moribus, animique dotibus inidoneus, in ejus locum ſuccederet. Hos in ædibus ſuis excepit Gallicus Orator, cujus patrocinio ac tutelâ fiſi, rem, cujus causâ illud iter ſuſcepiſſent, protinus aggrediuntur. Cyrillum primo atrocibus dicacibuſque convitiis inſectantur, non alio titulo in privatis colloquiis, quam Hæretici, Lutherani, Infidelis, dignandum: deinde Metropolitis, qui à Cyrilli partibus ſteterant, palam & ſeriò minitantes, ſe poſt receptas directrices literas, quas exſpectarunt, Patriarchatum à Turcis pactâ annuâ penſione

pensione conducturos. Obortâ hac novâ tempestate, Cyrillus, consultis prius Episcopis & Græcæ gentis Proceribus, qui alacres promptique in eandem sententiam consenserint, è re tum suâ, tum Ecclesiæ esse judicavit quid jam novi hospites ex condicto molirentur, Vizirio patefacere.

Sed cum specialem horum tumultuum per insequentes annos sibi invicem cedentium notitiam ex nostratium chartis authenticis comparare hactenus non contigerit, curiosum Lectorem ad appendicem Hottingerianam remitto, è quâ pauca delibabo, quibusdam tamen insertis aliundè acceptis. Post tot varios conatus, & consilia, quæ ex Cyrilli & amicorum vigilantiâ & curâ, sive potius ex misericordi Numinis providentiâ in irritum cessêre: mense Octobre 1633. Cyrillus Contarius Berrhaensis Episcopus, pecuniis, quas ordinante Cyrillo, cujus literis munitus erat, quo Ecclesiæ necessitatibus melius subveniretur, peragratâ Moscoviâ aliisque Græcæ communionis regionibus, collegerat, Patronum optimè meritum ab illius sede

ſede movere ingratiſſimus mortalium ſatagit, exutâ veterum beneficiorum memoriâ ex indignatione & tædio novæ repulſæ, quam nuper ab eodem paſſus fuerat, ob negatum ſcilicet, quem petierat, Archiepiſcopatum Theſſalonicenſem ; jam irarum plenus hanc injuriam & dedecus ulciſci omnibus viribus contendens,oblatis quinquaginta mille thaleris, muneris, ut in ſingulis mutationibus aſſolet, loco, ad ſolium Patriarchale adſpirat. Sed hominem, malâ illius fide irritati, quos inanibus promiſſis deluſerat, Turcæ, poſt ſeptiduum ad inſulam Tenedum amandant : inde exilii pertæſus, ſimulatâ pœnitentiâ, literis ad Cyrillum miſſis, pœnam, quam ſubiit, ex crimine admiſſo jure irrogatam mœſtus fatetur : non diu poſt, ſedi priſtinæ, è qua exciderat, reſtituitur. Sed nimiæ lenitatis erga impium hominem exhibitæ Cyrillum mox pœnitebit.

Mercimonium illud ſacrum, munus voloPatriarchicum,utpote ſpecie ſplendidum, licet malis artibus poſſidenti quam maximè infauſtum,Turcis quaſi ſub haſta vendentibus, novos non

rarò

rarò allicit emptores. Martio 1634. Athanasius Patellarius Cretensis, Archiepiscopus Thessalonicensis, ad Sacerdotium primi ordinis ab ipso Cyrillo adscitus, infortunii, quod Berrhaensem nuper premebat, immemor, & stultâ spe longe felicioris eventûs animum honoris plus æquò appetentem lactans, eodem pretio, (neque enim vel uno aspro id diminutum vellent Turcæ) mercatur, relegato Tenedum Cyrillo. At non diu emptâ dignitate fruitur infamis Simoniacus, ille mense vix exacto quoque pulsus. Sede aliquamdiu vacante, Junio sequente, Cyrillus multum adjuvantibus amicis, argento magis, jus suum antiquum repetit.

Nondum malorum Cyrilli finis, quæ solâ morte terminabuntur. Anno enim 1635. Cyrillus Berrhaensis ultricibus furiis & Jesuitis, è quorum consiliis totus pendebat, adhuc dum sub eorum disciplina erudiendus, solutis quinquaginta mille thaleris, thronum Constantinopolitanum iterum occupat. Omnia jam fiunt ex arbitrio magistrorum, quos habuit fautores & consiliorum

conſiliorum participes, nihilque infectum relinquitur, quod huic injuſtæ poſſeſſioni in longum diem ſtabiliendæ aliquatenùs conducat: quotquot Cyrillo faviſſent, à ſedibus ſuis moti, Cyrillus ipſe in exilium actus ad Rhodum uſque. Invaſor Cyrillus ab omni oppreſſæ partis molimine ſecurus deſpoticum in Græcos exercet imperium, otio & deliciis tempus fallit, tam inſperatâ felicitate quaſi obrutus, ut vix ſui compos eſſet. Vino exhilaratus in mediis poculis arcanum illud, de quo non inanes erant conjecturæ, reludens, gloriatur in hiſce cum Pontifice Romano tranſigendis olim conveniſſe. At qualis homo! ſordidiſſimæ indolis, ingenii procacis, lucri & gloriæ ſimul aviditſimus, vindictæ & iræ impatiens (ſæpe enim Epiſcopos furore actus pugno malè tractabat) & nullo modeſtiæ aut religionis vinculo retinendus. Ille quaſi juramento ad tuendum regalia S. Petri obſtrictus, profitetur, modo ſuppeditarentur nummi, ſe non ſolas Papæ manus, ſed pedes etiam oſculaturum: nec dubito, quin iiſdem conditionibus gauderet

cæteris

cæteris titulis addidisse, Imperatoris Turcarum & Romani Pontificis gratiâ. Interea Cyrillus tristi exilio fatigatus & penè confectus hoc habuit metuendum, ne nautæ Melitenses aut Florentini, qui mioparonibus & triremibus Ægæum mare infestabant, factâ in terram exscensione, illum in prædam captum Romam ad novorum triumphorum materiem suppeditandam deportarent. Ne vero hisce opimis spoliis onusti redirent, insulæ Præfecto hujus propositi gnaro in præsidium magis introrsum recedens, non nisi ingenti periculo adeundum, Cyrillum subducere commodum videbatur.

De Cyrillo absente benè mereri non cessant amici, de ipsius libertate procurandâ soliciti. Lentum procedit negotium, difficultatibus haud facilè superandis obseptum. Post sesquiannum, plurimis apud Turcas, solo argento expugnabiles, intercedentibus, inter quos maximè eminuit Neophytus Metropolita Heracleensis, gratum se præstans Cyrillo, qui illum bonis literis erudierat, discipulum, tertio restituitur. Neophytus ille ipsius, ingenuæ

nuæ cum exulaſſet, res non ſolum privatas,ſed quæ ad Eccleſiam ſpectabant, procuravit. Quâ de cauſa à Philippo Cyprio dicitur, Παλ]ειαρχεύσας νομίμως καὶ κανονικῶς, quod de ſolo jure delegationis videtur intelligendum. Cyrillo enim reduce ceſſit.

Hoſtibus Cyrilli non defuit nocendi voluntas, non vindictæ ſtudium, non malitia,quæ mentes illorum novis facibus admotis exagitavit.Interdum victi, interdum victores, variatis quaſi vicibus, de bello inſtaurando iterum cogitant. Quotquot novis dignitatibus, quas ſub invaſore Patriarchâ nuperrimè poſſederant, erant ſpoliati, ad priſtinas ſordes & incitas redacti, immortales alunt inimicitias, neque quiſquam facilè in animum inducat, Jeſuitas depoſitis ſimultatibus, invidiâ & odio cum Cyrillo benevole acturos. De neutris illud erat exſpectandum. Mœſti & indignabundi vident Cyrillum omnes eorum fraudes & inſidias eluſiſſe; toties depoſitum & exulantem, eorum ingratiis toties reducem,toties jus ſuum recuperaſſe; conſtantiam & firmiſsimum animi robur nullis malis,

nullis

nullis incommodis, non calumniis, non carcere, non exilio lassari potuisse; conatus ejusmodi irritos; illum omnibus superiorem; illo vivente spem omnem propositi obtinendi evanescere; cum illo omnem difficultatem simul facilè amovendam, neque se salvos aliter fore. Igitur cœlum terræ miscent, vociferantur, discurrunt, insaniunt, consiliisque initis omnes methodos sanguinarium istud decretum, quod impendio volebant, assequendi, idque fere per integrum biennium, explorant; quo modo id tandem Dei permissu effectum dederint, non tam ex relatione Nathanaelis Conopii Protosyncelli, quam ex ore reverendi, eruditissimi & præstantissimi viri D. Pocockii, ædis Christi Oxon. meritissimi Canonici, qui isthoc tempore Constantinopoli degebat, brevi enarrabo.

Cyrilli hostes, cum satis compertum haberent se frustra id aggressuros, marentibus in Urbe Imperatore & Vizirio, apud quos Legatorum Anglici & Batavici interpellationes multum erant valituræ, de exscindendo Cyrillo egerunt cum Bairamo Bassâ tum maximè

imè gratiâ florente, quod ille largis muneribus corruptus lubens ſuſcepit; moxque artibus ſubdolis effecit. Imperator enim Morates anno 1638. bellicam expeditionem Perſidem verſus ad Bagdadum expugnandum moliturus, Bairamum, ut omnia in promptu eſſent, quæ Urbis munitiſſimæ longa & difficillima obſidio exigeret, cum expedita militum manu præmiſit, dum ille & Vizirius, bipartito pabulationis causâ exercitu diverſis itineribus, lento gradu ſequuntur. Cuncta ex voto fieri diligentia Bairami lætus Imperator vidit, & coram gratulatur; ſæpe cum illo de caſtrorum munitionibus & de Urbe oppugnandâ verba miſcens. Ille arreptâ hac occaſione, adjutus operâ Huſaini Baſſæ, quem facinoris conſcium admiſerat, Imperatori retulit, Cyrillum Patriarcham apud Græcos ſuos maximâ authoritate valere; illo inſtigante Coſakos Azekam, oppidum ad Tanaim non procul à lacu Mæotide ſitum, nuper aggreſſos diripuiſſe; hominem eſſe præcipitis conſilii, de quo hoc præſertim tempore erat metuendum, ne jam, Conſtantino-

poli militibus vacuâ, Græcos ad seditionem cieret, neque hæc mala caveri posse, ni Cyrillus de vita tolleretur. Imperator irâ & suspicionibus tumens hujus consiliis cessit, & feralem mortis sententiam illico signat, Constantinopolim expedito cursore quam celerrimè perferendam. Præfectus Urbis Cyrillum, sibi triste illud ac ultimum fatum instare parum cogitantem, missis Janizariis in Patriarchio deprehensum, in Occidentale castrum, quod Bosporo imminet, amandat. Junii 27 die, vespere satellites illum in lembum trudentes dixerunt, se ad portum S. Stephani, qui paulo infra Constantinopolim est in litore Thracico, rectâ ituros, ut illic navi impositus ad quandam maris Ægæi insulam traducatur. At oram solventes, dum se ad carnificinam destinatam accingunt, ille flexis genibus ad Deum optimum maximum magna tum animi tum vocis contentione preces effudit, jamjam moriturus. Venerandum senem primo omni contumeliarum genere prosequuntur, deinde faciem colaphis cædunt, tandemque gutture chordâ eliso

elifo ſuffocant. Corpus, veſtibus exutum, in mare projectum nacti Piſcatores ad littus exponunt, quod aliquanto poſt ab amicis terræ mandatur. At hoſtium ipſius livor & odium non ceſſant: in mortuum enim inhumaniſſimè ſæviunt. Malè enim offenſi, quod tumulum reperiſſet, Kaimakamum (ita Urbis Gubernatorem nuncupant) adeunt, ut effoſſo tumulo corpus in mare projiceretur. Iterum ex aquis receptum corpus in quapiam ex inſulis ſinui Nicomedienſi objacentibus, clam omni turba tumulabatur. Poſteaquam vero Cyrillus Berrhœenſis, variis criminibus à Græcis Antiſtitibus apud Imperatorem, è bello Perſico reducem, infamatus, ſede, quam impietate ſumma invaſerat, motus, Tunetum, ubi laqueo vitam finiit, relegaretur, Partheniuş Patriarcha effoſſas reliquias cadaveris Conſtantinopolim efferri curavit: inde poſt ſolennes in templo Patriarchali exequias, quibus ille, & è Metropolitis non pauci, ingenſque cæterorum Græcorum, qui viri optimi dirum ac triſte fatum juſtâ miſeratione tacti veris lachrymis defle-

bant, multitudo interfuêre, decenti funebri pompâ, plurimis quoque comitantibus, in Templum apud Ortakui, quod ad Bosporum jacet, terræ instratum corpus recondebatur. Ita hostium invidiâ, odio, & fictis injustissimisque criminationibus oppressus cecidit vir maximus, Cyrillus Lucarius, quem ob inculpatos mores nullis probris commaculatos, & ob acerbissimas vitæ calamitates, & cruentam mortem, quam obiit religionis Evangelicæ defendendæ causâ, quicquid censeat D. Arnaldus, & Sanctum & Martyrem habebo.

Hymnus

Hymnus
MATUTINUS
GRÆCORUM.

Hymnus Matutinus Græcorum.

CUM plurima de libris Liturgicis Græcorum,& præsertim de hymnorum & precum formulis illic reperiendis, quæ non minimam sacri cultûs partem constituunt, non inutilitèr observari possent, ex harum ingenti copiâ vetustissimam juxta ac piissimam Doxologiam paucis illustrare proposui, tum quod invictissimum Catholicæ veritatis argumentum contra nuperos Dogmatistas, qui sub sincerioris Theologiæ titulo antiquam & Apostolicam de sanctissimæ Trinitatis & Divinitatis D. nostri Jesu Christi mysteriis

fidem ſubdole & impiè depravarunt, meritò debet æſtimari, tum quod in Eccleſiæ Anglicanæ Liturgiâ, quæ reſectis, quas aſſuerat ſuperſtitio, laſciniis, juxta regulas primævæ Antiquitatis reformata & compoſita, poſt ſuſcepta ſacratiſſimi corporis & ſanguinis Chriſti ſymbola, quaſi ad complendum ritum Euchariſticum, cani, aut præeunte Sacerdote junctis omnium, qui ſacris interſunt, vocibus, recitari ſolet.

Apud Græcos ſingulis diebus manè, ut ex ἀκολουθία τῦ ὄρθρυ patet, & ἐν τοῖς ἀποδείπνοις, ſive precibus poſt cœnam peractam, antequam eunt dormitum, fuſis, in Monaſteriis, ubi indefeſſæ pietatis adhuc-dum vigent officia & ἀσκήσεις, legitur, diebus verò Dominicis & celebrioribus anni feſtis pſallitur μελωδικῶς.

Communiſſimè apud illos nuncupatur ἡ μεγάλη δοξολογία, ſive magna doxologia, ut ab altera, (quam μικρὰν δοξολογίαν, ſive minorem doxologiam, utpote in breve verborum compendium contractam, Sanctiſſimæ Trinitatis glorificationem appellant) diſtinguatur

guatur quam post singulas Psalmorum τάσεις sive sectiones, & sæpe alias, ex præscripto & prout officiorum ratio postulat, subinde repetunt, hac formulâ, δόξα Πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι,* καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritu Sancto, & nunc & semper & in secula seculorum. Amen.* De qua obiter (neque jam id ex professo agitur) annotabo, hanc quoque apud S. Athasium περὶ παρθενίας exstare, nisi quod τῶν αἰώνων illic desit; & apud S. Basilium de Spiritu S. ad Amphilochium, c. 7. μὴ τὸ υἱῷ τῇ δοξολογίαν προσάρμοῦ τῷ πατρὶ & cap. 27. εἴρηται ἓν, ὅτι ἑαυτὴν ἔχει πρὸς διάνοιαν ἐιπεῖν, δόξα πατρὶ καὶ υἱῷ σὺν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, καὶ δόξα πατρὶ, καὶ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. Cum verò hanc posteriorem formulam, cui ab antiquo populus assueverat, cum priori commutaverit, mirum quantam invidiam, & quam acres censuras sibi peperit apud plurimos, quibus hæc displicuerat innovatio; hinc illum criminandi ansam arripientes, quasi de Spiritu S. parum sanè & Ca-

* Quandoque τὸ καὶ ante νῦν omittitur.

tholicè

tholicè ſenſiſſet: ut inde iſtum librum Apologeticum ſui purgandi causâ ſcribere fuerit coactus.

Alio nomine appellatur * Hymnus Angelicus, ob antelogium, quo recentiſſimos Chriſti natales celebrarunt Angeli, ἀινοῦντες τὸν Θεὸν S. Lucæ cap. 2. Antiquitus verò ob quotidianum Chriſtianorum uſum † προσευχὴ ἑωθινὴ, oratio matutina, & rectiùs ὑμνος ἑωθινὸς ſive hymnus matutinus. Iſte enim titulus præfigitur poſt odas è ſcripturis deſumptas, quæ Pſalmos ſequuntur, in codice Alexandrino, antiquitatis venerandæ, quam characteres præ ſe ferunt, gemmis ἀνεπιλαλάνητοις longè pretioſiori, quem ad ſereniſſimum Regem Carolum primum dono miſit reveverendiſſimus D. Cyrillus Lucarius, qui ex Ægypto, ad Thronum Conſtantinopolitanum adſcitus, illum extulerat. Hunc juſſu ſereniſſimi Regis Caroli ſecundi auguſtæ memoriæ utendum habui, ut diligentiſſima

* Apoſtolic. Conſtitut. lib. 7. cap. 47.

† Ita inſcribitur in libro Hymnorum vetuſto M.S. Bibliothecæ Bodl. de quo ſtatim, pag. 72. Ymnus Angelicus Græcâ linguâ compoſitus; ſed vide Reverendiſſ. Uſſerium, de ſymb. Apoſtol. p. 33.

cum

cum Vaticano exemplari collatione factâ integer excuderetur. Quibus verò de cauſis in opere elaborando non proceſſum fuerit, effari non licet, multo minus queri licebit.

Hinc ſane videtur rectiſſimè concludi, hunc hymnum Davidicis annexum, in publicis Chriſtianorum cœtibus, quando *ſtato die* (h. e. dominico) *ante lucem convenire carmenque Chriſto quaſi Deo dicere ſecum invicem* ſoliti eſſent, quod de illis teſtatur * Plinius, ab ultima antiquitate olim fuiſſe recitatum; inque eorum numero, quos ex libro adverſus Artemonis hæreſim memorat † Euſebius ἀπ' ἀρχῆς ſive à primis Chriſtianiſmi initiis à fidelibus, qui ſummis laudibus Chriſti Divinitatem concelebraverint, conſcriptos, referendum || pluſquam veriſimile videri; & denique cum cæteri ψαλμοὶ ἰδιωτικοὶ, h. e. à privatis hominibus pro more iſtius ævi, quorum

* Epiſt. 97. lib. 10.

† Hiſt. Eccleſ lib. 5. cap. 28. ψαλμοὶ δ' ὅσοι καὶ ᾠδαὶ ἀδελφῶν ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ πιστῶν γεγράφησαν, τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστὸν ὑμνοῦσι θεολογοῦντες.

|| V. Reverendiſſimi J. Vſſerii Armachani diatribam de Symbolo Apoſtolico, pag. 34.

pietatis

pietatis & zeli quam prudentiæ in ejuſmodi ſacris compoſitionibus potior ratio haberetur, contexti, vigore penultimi canonis Synodi Laodicenæ, quæ illos publicè in Eccleſia cani vetuerat, in deſuetudinem abiiſſent, tanquam ab aliquo θεοπνεύςῳ dictatum, apud Chriſtianos ubivis per univerſam Aſiam, Syriam, & Ægyptum obtinuiſſe. Hoc innuere videtur * S. Athanaſius, qui Virgines, ad quas ſcribit, monet, ut, quamprimum diluceſceret aurora, quo ſacris pietatis officiis majori cum fructu ſeorſim vacare poſſint, hunc decantatiſſimum hymnum repetant, poſitis, quæ ab initio occurrunt, verbis, cum quod reliquum erat à cujuſvis memoriâ facillimè potuiſſet ſuppeditari. Dum vero vulgatiſſimum hujus hymni uſum, dum antiquitatem à primis ſeculis repetitam, dum apertiſſimos & ſimpliciſſimos Theologiæ veterum Chriſtianorum

* Περὶ παρθενίας verſus finem. Πρὸς τὴν ὄρθρον δὲ τὴν ψαλμὸν τοῦτον λέγετε, ὁ Θεὸς θεός μου, πρός σε ὀρθρίζω, ἐδίψωσέ σε ἡ ψυχή μου. διαφαῦμα δὲ, εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα τοῦ κυρίου τὸν κύριον. δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία, ὑμνοῦμέν σε, εὐλογοῦμέν σε, προσκυνοῦμέν σε, καὶ τὰ ἑξῆς.

ſenſus

ſenſus ſeriò contemplor & ob oculos pono, planè adducor, ut credam, eundem prorſus eſſe cum ὠδῇ πολύωνύμῳ, cujus meminit Lucianus in Philopatride, in qua impiiſſimus iſte ſcurra peculiaria Chriſtianæ religionis dogmata, ſacrumque, qui tum in uſu erat, cultum ex induſtria traducit, hiſce Triephontis ad Critiam verbis, ὥςε ἔασον τούτους, τὴν εὐχὴν ἀπὸ Πατρὸς ἀρξαμένος, καὶ πολυώνυμον ὠδὴν εἰς τέλος ἐπιθείς. Quæ ſic intelligo, iſtius ævi Chriſtianos preces ab oratione Dominica auſpicatos, hoc hymno, qui varias Dei & Chriſti appellationes continet, addito quaſi colophone, iiſdem defungi conſueviſſe. Mihi enim videtur εὐχὴν & ὠδὴν diſtingui debere. Cæterum, ſi quiſpiam unicam eandemq; orationem ex ſupplicationibus & laudibus ſimul compoſitam eſſe velit, non multum refragabor, modò concedat, quod mihi ex materia indè petita perſuaſiſſimum eſt, ad hanc inſigniſſimam oden, potius quam ad Orationem Dominicam, licet in cultu ſacro nunquam omiſſam, alluſum fuiſſe.

Exſtat

Exstat Doxologia hæc Græcè edita in fine Liturgiæ S. Chrysostomi, ab Ambrosio Pelargo Niddano, ordinis Prædicatorum, Wormatiæ 4°. *an.* 1541. quem Simeon Siracusanus (uti ille loquitur) Popponem Trevirorum Archiepiscopum è Terra Sancta, quam religionis forte causâ inviserat, redeuntem comitatus, Treverim attulisse fertur. Codicem autem hunc miræ vetustatis esse deprædicat, ac ante mille annos descriptum fuisse, & ante octingentos plus minus annos Treverim allatum. Pauculas variationes in margine apposui sub nota Tr. Librum autem istum, rarissimum quidem & vix alibi reperiendum, ex ipsius Bibliotheca, quantivis pretii ceimeliis refertissimâ, utendum dedit vir consummatissimæ eruditionis, & omni laude major, D. Thomas Marshallus S. Theologiæ Professor, Collegii Lincolnienſis Oxon. Rector & Decanus Ecclesiæ Cathedralis Gloucestrienſis, qui, ut dolorem, quem ex desiderio tam chari capitis, licet ægerrimè quidem, taceam, ingenti sacrarum literarum damno nuper ex hac vita decessit. Facilè quoque

videbis

videbis formam istam, quæ in Libro Constitutionum Apostolicarum paulò amplior occurrit, cum Codice Trevirensi magis convenire, quàm cum nostro Alexandrino. Sed discrimen utriusque adeò leve & nullius momenti est, ut in cæteris mirifica consensio perplaceat. Reperi quoque hunc divinissimum Hymnum ad finem duorum Psalteriorum Græcorum MSS. in Bibliotheca Bodleiana, quorum alterum num. 15. in 8°. inter Codices Barocciianos, scriptum erat ante quingentos & septuaginta plus minus annos, ut ex circulis Paschalibus post præfationem S. Basilii, Theodoreti, & Cosmæ Indico-pleustæ illic descriptis abunde liquet. Horum enim primus incipit ab anno Creationis *6613*. sive Christi 1105. ultimus verò definit anno ejusdem Epochæ *6648*. sive Christi 1140. Circa hujus intervalli initia codicem descriptum fuisse hæ tabulæ ad computum Ecclesiasticum spectantes, quæ futuris annis, uti solent Ephemerides & Calendaria, prospicere meritò censendæ sint, liquido testantur.* Alte-

(*) N.B. 2. 17. in quarto.

rum

rum vero in 4°. exaratum ante ſex ſecula (niſi antiquioris exemplaris planè ſit Apographum) ut edoctus ſum è circulis Paſchalibus non longè ab initio præmiſſis, quorum primus incipit A. M. 6459. ultimus, ni fallor, deſinit in annum 6512. eo uſque enim conjectari licet paſchales illos circulos continuari in quatuor foliis eſectis, in quorum extremitatibus manent veſtigia circulorum.

Interim non negaverim verba ſubinde interſperſa, puta μῆναν, γῆνα, & iſtiuſmodi (ut nihil de characteribus Ruthenicis huc illuc occurrentibus dicam, cum à recentiori manu potuiſſent adjici) tantam antiquitatem haud ſapere. Pariter quoque occurrit una cum cæteris odis ad finem Pſalterii Græcè ſcripti in Bibliotheca Collegii ſanctæ & individuæ Trinitatis Oxon. quod olim fuerat inſigniſſimi viri, D. Thomæ Pope, Equitis Aurati, Fundatoris. Id entidem S. Notkeri Antiphonarium ſive librum Hymnorum MS. in * Archivis Seldenianis pulcherrimè, additis notulis muſicis, deſcrip-

* Num. 27. quarto, formæ minoris.

tum,

tum, monitu eruditiſſimi mei Amici, D. Edvardi Bernardi, S. T. D. & Saviliani Profeſſoris Aſtronomiæ, conſului, in quo præter verſionem Latino Sermone expreſſam, (quam Eccleſia Anglicana juxta Rituale in Eccleſiis Occidentalibus ferè ubivis locorum uſu receptum ad amuſſim ſequitur) niſi quòd ab antiquiſſimo Græco exemplari paulò variatum ſit, Græcè quoque, characteribus licèt Latinis, exſtat. Variantes Lectiones literâ N. notatas habebis.

Deniq; reperi bis Græcè, ſed Latinis literis, iiſdem prorſus verbis in alio non mediocris vetuſtatis hymnorum libro, tempore, ut mihi videtur, quo Saxones rerum in Anglia potirentur, deſcripto, cui varii muſicorum modulorum accentus ad dirigendos cantores apponuntur.

Membran. quarto oblongo, num. 63. ſuper Art. A. in Bibliotheca Bodleiana, pag. 28. 72.

Ὑμνὸς Ἑωθινὸ

Juxta exemplar Alexandrinum, *uti illic inscribitur, uti etiam in tribus aliis codicibus MSS. quos consului.*

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ
Καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη,
Ἐν ἀνθρώποις (*a*) εὐδοκεία.
(*b*) Αἰνοῦμέν σε,
Εὐλογοῦμέν σε,
(*c*) Προσκυνοῦμέν σε,
Δοξολογοῦμέν σε,
(*d*) Εὐχαριστοῦμέν σοι,
Διὰ τὴν μεγάλην σου δόξαν.
Κύριε Βασιλεῦ
Ἐπουράνιε,

(*a*) *Ita pro more in isthoc codice vetustissimo scribitur pro* εὐδοκία, *uti quoque in Constitut. Apost. lib. 7. cap. 47. & apud SAthanasium* περὶ παρθενίας, *Psalter. Oxon. & Psalter. Coll. Trin. Oxon. & alter iste tropariornm codex. Treverensis Codex & S. Notkeri Antiphonarium habent* εὐδοκίας.

(*b*) *Vice* τοῦ αἰνοῦμέν σε *substituitur apud S. Athanas. in Psalt. Oxon.* 8o. *Cod. Trin. & in Horologio* ὑμνοῦμέν σε. *In Cod. Tr. inter* αἰνοῦμέν σε *&* εὐλογοῦμέν σε *interponitur* τὸ ὑμνοῦμέν σε. *uti etiam in Const. Apost. & Psalter. Oxon.* 4o.

(*c*) *Postponitur* τῷ δοξολογοῦμέν σε *in Constit. Apost. tost, immediatè verbis planè interpolatis sequitur,* διὰ τοῦ μεγάλου Μεχιερέως, σε τὸν ὄντα θεὸν, ἀγέννητον ἕνα, ἀπρόσιτον μόνον, *deinde* διὰ τὴν μεγάλην ———

(*d*) Εὐχαριστοῦμέν σε, *Psalt. Oxon.* 8o. *malè deest omnino in Tr. & Const. Apost. at habet vetus exemplar Wormatiense, uti annotavit Pelargus.*

Θεὲ

Θεὲ (*e*) πατὴρ παντοκράτωρ,
Κύριε υἱὲ (*f*) μονογενὴ,
Ἰησοῦ Χριστὲ,
(*g*) Καὶ ἅγιον πνεῦμα·
Κύριε ὁ Θεὸς,
(*h*) Ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ,
Ὁ υἱὸς τοῦ παιδὸς,
Ὁ (*i*) αἴρων (*k*) τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου.

(*e*) Πάτερ παντοκράτορ, *Tr. Conſt. Apoſt. Pſalter. Oxon. Cod. Trin. N. & Horolog. poſt* παντοκράτορ *in Conſt. Apoſt. cætera, quæ ſequi debuerant, ita confunduntur,* Κύριε ὁ Θεὸς, ὁ πατὴρ, τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ, ὃς αἴρει τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν, ὁ καθήμενος ὀπὶ τῶν Χερουβίμ· ὅτι σὺ μόνος ἅγιος, σὺ μόνος κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς τοῦ Θεοῦ πάσης γενητῆς φύσεως, τοῦ Βασιλέως ἡμῶν, σοὶ ἡ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας.

(*f*) *Ita quoque Pſalter. Oxon.* 4°. *at Tr. Pſalter. Oxon.* 8°. *unà cum libris impreſſis rectius* μονογλύς. *N. habet imperfectè* μονογλύ. *Alter hymnorum liber Monogeni.*

(*g*) *Deſunt hæc verba de Spiritu S. in N. utpote quæ in fine reponuntur. Cæteri codices, etiam liber alter hymnorum, hîc habent, uti in proprio & debito loco.*

(*h*) *Deficit articulus* ὁ, *Tr.*

(*i*) αἴρων *Tr. mendosè: & fortaſſe non Librarii ſed Typothetæ mendum.*

(*k*) τὴν ἁμαρτίαν, *numero ſingulari Conſt. Apoſt. Pſalteria Oxon. Cod. Trin. uti etiam N. & alterum Antiph. & quantum eſt codicum impreſſorum, juxta Evangel. S. Joannis cap.* 1. *v.* 29. *Schol. in Marg. in* 4°. *ex Theodoreto,* τοῦ Ἀδὰμ λέγει, ἢ τὸ θανάσιμον τὸ αἰώνιον· *concordant verò omnes in ſequente verſiculo, habéntque Pluraliter* —— τὰς ἁμαρτίας —— *ubi hoc Scholium eidem Codici apponitur è Theodoreto,* τὰς τὸ πλῆθος λέγει.

Ἐλέησον (*l*) ἡμᾶς,
Ὁ ἄϊρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου
Πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν,
Ὁ καθήμενος (*m*) ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς
(*n*) Ἐλέησον ἡμᾶς,
(*o*) Ὅτι σὺ εἶ μόνος ἅγιος,
(*p*) Σὺ εἶ μόνος κύριος,
Ἰησοῦς Χριστὸς
Εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Ἀμήν.

(*l*) ἡμῶν. *Tr. malè.*

(*m*) *Psalter. Oxon.* 80. ἐκ δεξιῶν.

(*n*) *Græci in* ἀκολουθίᾳ τοῦ ὄρθρου, *& alibi, nescio quâ auctoritate freti, semper hîc præfigunt* κύριε, *quod planè redundare videtur.*

(*o*) *Deest* εἶ *in Const. Apost. uti supra videre est, in N. & in altero Antiph. Occurrit quippiam simile in Constit. Apost. lib. 8. cap.* 13. εἷς ἅγιος, εἷς κύριος, εἰς Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός.

(*p*) *Post* σὺ εἶ κύριος μόνος *sequitur in N. & in altero Antiphonario* σὺ μόνος ὕψιστος Ἰησοῦς Χριστὸς σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς—*habet quoque Psalt. Oxon.* 40. σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς—

Hymnus

Hymnus Matutinus (*a*) ex *Antiphonario S. Notkeri.*

Gloria in excelſis Deo,
Et in terra Pax,
Hominibus bonæ Voluntatis.
Laudamus Te,
Benedicimus Te,
Adoramus Te,
Glorificamus Te,
Gratias agimus Tibi,
Propter magnam gloriam Tuam,
Domine Deus, Rex Cœleſtis,
Deus Pater Omnipotens.
Domine fili Unigenite
Jeſu Chriſte,
Domine Deus,
Agnus Dei,
Filius Patris,
Qui tollis peccata mundi,
Miſerere nobis,
Qui tollis peccata mundi,
Suſcipe deprecationem noſtram.
Qui ſedes ad dextram Patris,
Miſerere nobis,

(*a*) *Ita quoque in Pſalterio Lat. NE. A. 3. 7. 4°. minori.*

Quoniam Tu ſolus Sanctus,
Tu ſolus Dominus,
Tu ſolus altiſſimus,
Jeſu Chriſte,
Cum Sancto Spiritu,
In gloria Dei Patris. Amen.

Sequuntur in eodem venerandæ Antiquitatis Codice hi Verſiculi, è Pſalmis maximâ ex parte collecti, tanquam Hymni pars, iiſdem uncialibus characteribus & planè ςιχηρῶς deſcripti; neque dubitandum videtur, quin ſimul ac eodem tempore olim recitarentur; quod hodiè faciunt Græci, *uti ex Horologiis manifeſtiſſimum eſt: malè ergo Hymni Veſpertini, à quodam Viro eruditiſſimo, titulo inſignitus eſt. Variantes lectiones hîc quoque annexas habes.*

(*a*) Καθ' ἑκάςην ἡμέραν εὐλογήσω σε,
Καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα,
Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ (*b*) αἰῶνος.

(*a*) Quando recitatur ἐν ἀποδείπνοις, reponunt, καθ' ἑκάςην ἑσπέραν.

(*b*) Poſt hunc Verſiculum ſequitur in Pſalter. Oxon. 80. κύριε καταφυγὴ ad finem; inde repetunt, καταξίωσον — Immediatè poſt finem ſequuntur hi verſiculi.

Κύριε τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν αἰῶνα,
Κύριε τὰ ἔργα τῆς χειρός σου μὴ παρίδῃς.
Σοὶ πρέπει αἶνος. σοὶ πρέπει ὕμνος.
Σοὶ δόξα πρέπει τῷ παιδὶ καὶ τῷ ὑιῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καταξίω-

Καταξίωσον κύριε τ ἡμέραν (c) ταύτην
Ἀναμαρτήτους φυλαχθῆναι ἡμᾶς.
Εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ Θεὸς τ πατέρων ἡμῶν.
Καὶ αἰνετὸν κ δεδοξασμένον τὸ
Ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν (d)
Εὐλογητὸς εἶ κύριε, δίδαξόν με
Τὰ δικαιώματά σου.
Εὐλογητὸς εἶ κύριε, δίδαξόν με
Τὰ δικαιώματά σου.
Εὐλογητὸς εἶ κύριε, δίδαξόν με
Τὰ δικαιώματά σου.
Κύριε καταφυγὴ ἐγένηθης ἡμῖν
Ἐν γενεᾷ κ γενεᾷ.
Ἐγὼ εἶπα, κύριε ἐλέησόν με,
Ἴασαι τ ψυχήν μου, ὅτι ἥμαρτόν σοι.
Κύριε πρὸς σὲ (e) κατέφυγα,
Δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά
Σου, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός μου.
Ὅτι παρὰ (f) σοὶ πηγὴ ζωῆς.

(c) Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, *Psalt. Oxon. in* 8°. *& Codices impressi.*

(d) *Post in* ἀκολουθίᾳ τοῦ ὄρθρου *& in* Παρακλητικῷ μεγάλῳ *& minore inseritur hic Versiculus,* Γένοιτο κύριε τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς, καθάπερ ἠλπίσαμεν ἐπὶ σέ. *Uti etiam in Psalt.* Oxon. 8°. *Occurrit quoque in altera repetitione hujus partis in* 4°? *post hymnum vespertinum, ubi tamen omnes versiculi non recitantur, sed alii etiam adduntur.*

(e) *Psalterium utrumque Oxon. habet* κατέφυγον, *uti etiam Codex C. Trin.*

(f) Παρὰ, *Cod. Trin.*

Ἐν τῇ φωτί σου (g) ὀψόμεθα φῶς.
(h) Παράτεινον (i) τὸ ἔλαιός σου
Τοῖς γινώσκουσίν σε.

(g) Ὀψώμεθα. *Psalt.* 4°.
(h) Παράτεινον.
(i) *Ita ex usu istius Codicis pro* ἔλεος. *In Psalterio Oxon.* 4° *in fine additur* ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς.

Per singulos dies benedicam Te,
Et laudabo nomen tuum in seculum,
Et in seculum seculi.
Dignare Domine die isto
Sine peccato nos custodire. (*strorum,*
Benedictus es Domine Deus Patrum no-
Et laudandum ac glorificandum est
Nomen tuum in secula. Amen.
Benedictus es, Domine,
Doce me justificationes tuas.
Benedictus es, Domine,
Doce me justificationes tuas.
Benedictus es, Domine,
Doce me Justificationes tuas.
Domine, refugium Tu factus es nobis,
In generatione & generatione.
Ego dixi, Domine, miserere mei,
Sana animam meam, quia peccavi in Te.
Domine, ad Te confugi,
Doce me facere voluntatem tuam;

Quia

Quia Deus meus es Tu.
Quoniam apud Te est fons vitæ;
In lumine tuo videbimus lumen.
Prætende misericordiam tuam
Scientibus Te.

Hymnus Vespertinus Græcorum.

FOrte non abs re erit, nec id pio Lectori displiciturum credo, Hymnum Vespertinum, cum sit cognati argumenti, & ejusdem ferè cum Matutino antiquitatis, in ejus conspectum hic quoque dare.

A Græcis, quod ex officio λυχνικῦ sive Lucernarii manifestum est, sub occasum solis, hodie recitatur, qui à primis seculis longo usu eum derivasse videntur. Nemini autem in dubium vocari poterit, quin prorsus idem sit cum ὑπλυχνίῳ εὐχαριστία, de qua *S.Basilius de Spiritu Sancto ad Amphilochium hoc modo disserit, ἔδοξε τοῖς παλαιοῖς ἡμῶν, μὴ σωπῇ τὴν χάριν τοῦ ἑσπερινοῦ φωτὸς δέχεσθαι, ἀλλ' εὐθὺς φανέντος εὐχαριστεῖν.

*Cap. 29.

ριστῆν. καὶ ὅστις μὲν ὁ πατὴρ τῆς ῥημάτης ἐκείνων τῆς ὑπολυχνίου εὐχαριστίας, εἰπεῖν οὐκ ἔχομεν. ὁ μέντοι λαὸς ἀρχαίαν ἀφίησι τῇ φωνῇ, καὶ οὐδενὶ πώποτε ἀσεβεῖν ἐνομίσθησαν οἱ λέγοντες, Αἰνοῦμεν πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα Θεοῦ. *Visum est Patribus nostris vespertini luminis gratiam haudquaquam silentio arripere, sed mox, ut apparuit, agere gratias. Quis autem fuerit Author illorum verborum, quæ dicuntur in gratiarum actione ad lucernas, dicere non possumus. Populus tamen antiquam profert vocem: neque cuiquam unquam visi sunt impietatem committere, qui dicunt, Laudamus Patrem & Filium & Spiritum Sanctum Dei.* De Authore sibi non constare ait expressissimè: ideò illos ratio maximè fugit, qui illum in sequentibus Athenogeni adscribere volunt. De alio enim hymno loquitur, quem sanctus ille martyrio per ignem * jamjam consummandus cecinit, & apud amicos reliquerat, in quo eadem de Spiritu Sancto effata occurrebant. Athenogenes autem erat S. Clementi Alexandrino σύγχρονος, cujus ætatem longe exsuperare videtur hic

* Vide Martyrolog. Roman. ad xviij. diem Januarii.

hymnus,

hymnus, quem ob antiquitatem plusquam semel laudat * S. Basilius. Et videtur, (nam hic solis conjecturis agendum est) sive ex communi decreto institutus, sive invalescente consuetudine receptus, & apud populum maximè familiaris redditus, qui pro more solenni hanc gratiarum actionis formulam appetente nocte usurpabant. Malè igitur Græci, quo auctoramento freti nescio, hunc hymnum Sophronio Patriarchæ Hierosolymitano adscribunt. Hanc verò ὄπλύχνιον εὐχαριστίαν perperam confundit Vir maximus D. Usserius cum ὄπλυχνίῳ ψαλμῷ, qui est Psalmus CXL. juxta numeros Græcos, uti Psalmus Lxii. dictus est ὄρθρινος: quod ex Athanasio in Epistola ad Marcellinum, & de Virginitate, & † ex constitutionibus Apostolicis abundè patet.

* Ante dixerat se coactum proferre hunc hymnum in testimonium διὰ τὴν τῶν χρόνων ἀρχαιότητα propter temporis antiquitatem.

† Lib. 2. cap. 59. & lib. 8. c. 35. nam proximè sequitur c. 36. προσφώνησις ὄπλύχνιος, sive Oratio Lucernalis, à Psalmo distincta, & εὐχαριστία ὄπλύχνιος à nostra omninò diversa, & longè amplior, cap. 37. uti illa quoque, quæ post hymnum matutinum sequitur, & titulum præfert ἐσπερινή, lib. 7. cap. 48.

Ὕμνος

Ὕμνος ἑσπερινός.

Φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης ἀθανάτου Πατρὸς, οὐρανίου, ἁγίου, μάκαρος, Ἰησοῦ Χριστὲ, ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν, ἰδόντες φῶς ἑσπερινὸν, (a) ὑμνοῦμεν Πατέρα, (b) υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα (c) Θεόν. (d) Ἄξιόν σε ἐν πᾶσι καιροῖς ὑμνεῖσθαι φωναῖς, (e) αἰσίαις, Υἱὲ Θεοῦ, ζωὴν ὁ διδοὺς, (f) διὸ ὁ κόσμος σε δοξάζει.

Ita Hymnum hunc exhibent codices impressi.

(a) αἰνοῦμεν, *ita apud S. Basilium de Spiritu S. ad Amphiloch. cap.* 29.

(b) καὶ υἱὸν *apud S. Basil. uti etiam ad finem Psalterii in Bibliotheca Bodleiana in* 4°.

(c) Θεὸν, *apud S. Basil. & in Psalt. Oxon.* 4°.

(d) Ἄξιός ἐσι, *Psalter. Oxon.* 4°.

(e) ὁσίαις *Psalt. Oxon.* 4°.

(f) διὸν ὁ κόσμος ὑμνολογεῖ. *Psalt. Oxon.* 4°.

Hymnus Vespertinus.

Lumen hilare sanctæ gloriæ immortalis Patris, Cœlestis, Sancti, Beati, Jesu Christe, quum ad solis occasum pervenerimus, lumen cernentes Vespertinum, Laudamus Patrem & Filium & Spiritum Sanctum Deum. Dignus es tempore quovis sanctis vocibus celebrari, Fili Dei, Vitæ dator, quapropter mundus Te glorificat.

ΕΝΩΤΙΚΟΝ

ΕΝΩΤΙΚΟΝ,

SIVE

De Cauſis Remediiſq;

Diſſidiorum,

Quæ orbem Chriſtianum hodie affligunt,

Exercitatio

THEOLOGICA.

ENΩTIKON,

SIVE

De Cauſis Remediiſque Diſſidiorum, quæ orbem Chriſtianum hodie affligunt, Exercitatio Theologica.

QUANTUM ſalutaris illa Chriſtianæ Religionis doctrina conducat univerſæ paci ſtabiliendæ., ultra quam humani ingenii vires in unum collectæ vel comminiſci poſſint, utinam id tum eventu congruo, tum vitâ & moribus Chriſtianorum adeò compertum haberetur, ac ex deſignatione Chriſti éque debitis ſanctiſſimæ Inſtitutionis finibus ſit teſtatiſſimum. Ne ſimultates in inimicitiam

micitiam erumpant, ne inimicitia in odium, quali ſeveritate vel primos affectuum impetus in ordinem cogendos docet perfectiſſima illa vivendi norma! quale imperium dat menti, ut tumultus qualeſcunque, quos ira, quóſve cupido ciet, facilè compeſcantur! Quali curâ vel Deo dignâ illic cautum eſt, ne quis de proximo malè mereatur, ut neminem, ne hoſtem quidem, animo hoſtili tractet, magíſque ab injuriis retorquendis quam à morte ſubeundâ metuat, ut omnibus, non ſegnitèr quidem inertíque voto, ſed pro virili, benefaciat, ut denique vitam ſalutémque propriam alieno commodo poſthabeat! Quali majeſtate verborum divinus ille legis Chriſtianæ lator ſanciendum curavit, ut cuipiam jura, ſorte naſcendi, vel qualicunque modo, quem communis vitæ uſus legúmque civilium vigor introduxêre, debita, ipſi conſtent, integráque maneant! Quam felix autem mundum bearet pax nunquam interrumpenda, ſi nulla vis adhiberetur, ſi ab alienis invadendis penitùs eſſet abſtinendum, ſi propriâ, quam

quam largitur Deus, ſorte quiſque contentus, in illud quod aliorum eſt vi & armis non graſſaretur! Ita à Chriſto optimè conſultum erat humani generis commodo, ultra omnem vel prudentiſſimorum Legiſlatorum inſtitutionem. At de iis, qui ipſi nomina dederint, & in omne ævum daturi eſſent, quanto ſanctiori curâ æſtuabat Chriſti pectus, ut mutuus ille amor, quem eadem Fides, quem eorundem Sacrorum communio, quem ejuſdem beatiſſimæ ſortis in cœlis fruendæ ſpes tot tantíſque nominibus popoſcerat, promptiſſimâ ſibi invicem benefaciendi voluntate, charitatíſque, cum frequens poſtulaverit occaſio, officiis augeretur & in æternum perennaret! in hoc adeò intentus erat, quaſi animam effuſurus, antequam cruci affixus moreretur, utpote qui mundo valedicturus in illa diviniſſima Oratione, apud D. Johannem, cap. xiv. quâ Diſcipulos non tam docuit, licèt & docuit potentiſſimè, quam demiſsè, ſi ita loqui fas ſit, & humillimè, & affectu planè obſtupeſcendo obteſtatus eſt,) nihil antiquius potiúſ-

ve habuit duxítque, nihil, quod ipſi charius, illíſve utilius videretur, nihil, quod ipſius amorem oſtenderet magis, aut magis ipſorum curam mereretur.

Huic autem poſtulato, cui præſidio erant tum ſumma illa, quâ nititur, auctoritas, tum æquiſſima ratio, ne ſine impietatis & ſacrilegii reatu, aut ſine periculo propriæ ſalutis à quoquam violaretur, quis crederet ipſos Chriſtianos, Chriſti juxta ac ſui immemores, uſque adeò audere, ut contra eant, quaſi non amore mutuo aut animorum conſenſu, ſed convitiis, ſed partium ſtudio, ſed diſſentionibus, ſed odio Chriſtiani eſſe dignoſcerentur? Diu eſt, ex quo hanc veſaniam luens, tantis malis ingemuerit Eccleſia Catholica, infidæ, uti videtur, paci, à tot lanienis ſtragibúſque, quibus ab Ethnicis Imperatoribus, qui collabentem Idololatriam his quaſi tibicinibus ſuffulciendam putaverint, ubique ſævitum erat, & ſibi denuò reſtituta, ut à Chriſtianis longè atrociora pateretur, per quorum ferociam vix habuit, quod de Neronibus, de Deciis, de Diocletianis

cletianis vel minimùm quereretur. Quos enim metus, quos pudor, quos Christiani nominis reverentia, quos commune periculum sibi invicem anteà intimo affectu conciliaverant, cum jam non amplius à Gentilium Magistratuum Tribunalibus, ab armatis militibus, à crucibus, à leonibus, à flammis metuendum esset, cum securissimè liceret esse Christianis, cum Imperium Romanum quantum quantum erat, in fidem, quam tanto furore nuper amolitum iverit, transiisset, hâc stupendâ felicitate & otio, quod Deus fecerat, malè usi, in se, cum hostes deessent, procacitèr satis insolescere cœperant. Fidei simplicitate insuper habitâ, de opinionibus & ritibus, quasi salus æterna ab iisdem pependisset, acritèr certatum est, unde amissâ charitate, dum quisque altercando victoriam sibi meditatur, malæ suspiciones & jurgia Schismati viam aperuerint. Hinc altare adversus altare, cathedra adversus cathedram erigitur, & malesani seditiosique oratores è pulpitis classicum canunt ad bellum sacrum, tanquam cum hostibus Christi pro summa Religio-

nis conflicturi: hinc à mutua communione utrinque abſtinendum eſſe pietati ducunt, quaſi cum Ethnicis & Judæis minori cum periculo & reatu eſſet communicandum. Hinc odioſæ criminationes impactæ, execrabiléſq; tituli, quaſi à Fide Chriſtiana penitùs defeciſſent: è quibus iniquiſſimis cenſuris tandem oritur odium planè irreconciliabile, & nullâ arte, obſequio nullo, dum haſce malas opiniones animo inſidere patiuntur, emolliendum.

Tantum verò abeſt, ut fatale hoc incendium, quo dudùm exarſit Eccleſia, quicquam hodiè remittat virium, ut, novo fomite addito, majori impetu ſæviat, ita ut flammis ipſius neutiquam ſit obſiſtendum. Quotuſquiſque eſt à miſericordia, à pietate, ab affectu humano adeò alienus, qui tumultuum, quibus adhuc dum concutitur orbis Chriſtianus, meminiſſe totus non horreat? non illos volo tumultus, quibus, flagrante bello, iratis manibus tot opimis victimis impio & barbaro ritu immolatum eſt, ſed quos hæc ſacerrima circa Religionis apices diſſidia excitarunt, in quibus ne animabus

mabus quidem parcitur, dum illæ ad Gehennam, ad æterna supplicia dirissimis excommunicationibus sententiisque decretoriis, quantum valet furiosus hic Zelus, damnantur. Ita nimirùm summæ pietatis esse videtur malè iis augurari, à quibus vel in leviculis erit dissentiendum. Interim dum quisque ambitioni, famæ, ingenio strenuè velificatur, dum parti, quam vel fors ingerit, vel præjudicium, institutio, aut commodum suadent amplectendam, perquàm immoderatè favet, dum mundanus amor, metúsque, ne quicquam famæ, honori, pompæ indè decedat, veritati obstruunt, dum præfracta mentis obstinatio omnem tolerantiæ aditum præcludit, licèt dissidia æterna fortassè nolimus, invidiámque tantæ criminationis à nobis ipsis ingenti cum industria amoliamur; per socordiam proterviámque nostram planè obstat, quo minus ea sopiantur, dum non, juxta præscriptum Apostolicum, in Epistola ad Romanos, cap. 14. v. 19. *quæ ad pacem faciunt, sectamur, nec quæ ad mutuam ædificationem.*

In horum tumultuum, quibus Chriſtiani in opprobrium tam ſanctæ & venerandæ profeſſionis tantâ cum acritate inter ſe hodiè committuntur, originem inquirendum propoſui, unde nimirum ac quibus de cauſis ab hac manſueta indole, & ab hoc pacis & mutuæ ædificationis ſtudio, quod his in verbis affectu paterno ſuadet, & authoritate Apoſtolicâ jubet Sanctus Paulus, diſceſſum fuerit; deinde ecquid ſpei redintegrandæ pacis Eccleſiaſticæ inter Chriſtianos reliquum ſit, quibúſque tandem remediis, horrendis iſtis malis, quibus orbis Chriſtianus propemodùm conficitur, occurrendum ſit, exploratum ibo.

Quod ad primam diſquiſitionis noſtræ partem ſpectat; Ea quæ Chriſtianorum diſſidiis originem dederint, & ne fraterno, qualem eſſe decet, affectu, eorundémque ſacrorum conſortio ſimul coaleſcerent, maximè fuerint impedimento, his ſequentibus capitibus concludam; cæteris omiſſis, quæ ſunt levioris momenti, vel ad hæc facilè reducendis.

Quorum primum & præcipuum videtur,

videtur, eò quòd à ſimplicitate fidei Chriſtianæ immane quantum diſcedatur.

Cum naſcente Chriſtianiſmo Apoſtoli miraculis reliquíſque Spiritûs Sancti donis ad id muneris felicitèr exequendum cœlitùs inſtructi, quilibet nempe in propria provincia, prout ipſi ſortitò obtigiſſet, Evangelii præconium fecerint, non res erat adeò operoſa, quod ad fidei doctrinam ſpectat, nec tantâ diſquiſitione indigebat, fieri Chriſtianum: cujus equidem myſteria in ingentem non excreviſſe numerum hinc abundè conſtat, quod ſumma credendorum in brevem epitomen formulámque ab iiſdem redigeretur, eámque ſimplicem, ac ſine difficilibus tortuoſiſque verborum nodis ambagibúſque nudè & clare propoſitam, ut licèt res ipſæ humani intellectûs vim planè exſuperent, & ab ingenio, utut ſubtili & curioſo, fruſtrà captentur, ne Idiotæ quidem, minúſque gnari, ſiquid ſapiant, ſibi quoque hâc in re non conſultum fuiſſe cauſari debeant. Hæc autem fides in regionibus maximè diffitis, quibus

nullum commercium interceſſerat, una eademque emicuit; non aliter Romæ aut Corinthi quàm Hieroſolymis credebatur. Eodem ſpiritu acti, Chriſtianos, quotquot uſpiam erant, eadem creditu neceſſaria docuêre: inde mirabilis ille iſtiuſmodi Dogmatum apud omnes conſenſus erat, quaſi non ſeorſim ſed communi Apoſtolorum ſimul præſentium Conſilio totum illud ſanctiſſimum negotium perageretur. Extremo enim Orienti hâc ex parte cum Britanniis noſtris conveniebat, quaſi primis illis Eccleſiæ ſeculis ſine beneficio & uſu Pyxidis nauticæ, ingenti Oceano peragrato, paritèr ac hodie, hâc illâc facilè eſſet navigatum. Quod utique de reliquis dicendum eſt, uti præclarè oſtendit Sanctus Irenæus in libro primo adverſus Hæreſes cap. 3. inde fidei veritatem, è tot nimirum Gentium, quas tanta locorum intercapedo, tanta tum ſermonis tum morum diſſimilitudo, & tot maria interfluentia à ſe invicem diſcriminârant, conſenſu, ineluctabili argumento evicturus,

evicturus, * *Nam etsi*, inquit, *in mundo loquelæ dissimiles, sed tamen virtus traditionis una & eadem est, & neque hæ, quæ in Germania fundatæ sunt, Ecclesiæ aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hæ, quæ in Iberis sunt, neque hæ, quæ in Celtis, neque hæ, quæ in Oriente, neque hæ, quæ in Ægypto, neque hæ, quæ in Libya, neque quæ in medio mundi sunt constitutæ: sed sicut sol creatura Dei in universo mundo unus & idem est, sic & lumen & prædicatio veritatis ubique lucet, & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire.* Ita Ille. Omnibus itaque in ejusdem fidei professionem sacro Baptismi ritu receptis, si fortè fortunâ alter alteri interveniisset, diversarum licet gentium, agnitâ hâc Fide, quam uterque habuerat communem, in mutuos am-

* Καὶ γὰρ αἱ κατὰ τὸν κόσμον διάλεκτοι ἀνόμοιαι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως μία καὶ ἡ αὐτή. Καὶ οὔτε αἱ ἐν Γερμανίαις ἱδρύμεναι ἐκκλησίαι ἄλλως πιστεύουσιν, ἢ ἄλλως παραδιδόασιν, οὔτε ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ, οὔτε ἐν Κελτοῖς, οὔτε κατὰ τὰς Ἀναπλὰς, οὔτε ἐν Αἰγύπτῳ, οὔτε ἐν Λιβύῃ, οὔτε κατὰ μέσα τὰ κόσμου ἱδρυμέναι· ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἥλιος τὸ κτίσμα τοῦ θεοῦ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς, οὕτω καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας πανταχοῦ φαίνει, καὶ φωτίζει πάντας ἀνθρώπους, τοὺς βουλομένους εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν.

plexus

plexus hic & ille ruebant, quaſi integram ætatem ſub iiſdem Magiſtris ſimul contriviſſent. Neque aliter fieri potuit, quia nondum ab Inſtitutionibus Apoſtolicis, per innocentiam, per zelum, per conſtantiam iſtorum temporum erat variatum: non quaſi in omnibus conveniſſet, nullâ opinionum varietate interpoſitâ: (Hoc enim in tanta ingeniorum varietate neutiquàm ſperandum erat, & abſurdius eſt, quàm ut id quiſpiam vel ſomniando fingat) modò de integra in Chriſtum Fide conſtiterat, in cæteris impunè & ſine cenſura licuit ſecus opinari. Neminem præjudiciis ſuſpicionibúſque iniquis prægravabant: à tali, tanquam à ſacro & piaculari capite, non cenſuêre aufugiendum.

At dum in Eccleſia conſtituendâ indefeſſo prædicationis labore per univerſum terrarum orbem inſudatum eſſet, quo poſteritati, poſt illos inter Cœlites receptos, in omne ævum meliùs conſuleretur, eandem, quam prædicarant, Fidem in æternis monumentis conſignatam voluêre iidem ſanctiſſimi homines, ut hæc oracula falli neſcia,

neſcia, ſi quod dubium oriretur, ſi quis audaculus laſciviente ingenio fretus rebus ſtuderet novis, ſi quod novum dogma Apoſtolicæ traditionis prætextu introducere quiſpiam malè feriatus ſatageret, ſciſcitatum iretur. Ad hos itaque ſacros codices, tanquam ad normam Fidei, ubique erat provocatum; ex hoc illibato fonte veritatis divinæ latices petebantur: hinc an quiſpiam de Fide rectè an malè ſenſerit, diſceptatum: modò veritati Evangelicæ non detractum erat, de quæſtionibus ſubtilibus nulla lis cuiquam movebatur. Eodem communionis jure quiſque gaudebat; iiſdem ſacris pietate concordi ſimul interfuêre, à quibus, ſi quiſpiam pro neceſſitatibus diſciplinæ arceretur, illud malis ipſius moribus, quos hâc methodo Eccleſia emendandos cupiebat, unicè erat imputandum.

Cum verò Hæreticorum pertinacia, ſubtilibus maleſani ingenii argutiis ſtrophiſque freta, ſcripturalibus Fidei propoſitionibus ſibi minimè acquieſcendum duxerit, cum in arcana cœli, quibus inveſtigandis planè deficit intellectus,

tellectus, sacrilego ausu involârit, cum revelationibus rejectis insupérque habitis, veritati Evangelicæ reclamârit, cum denique malis artibus à vera Fide retinendâ imbecilliores, quos hoc exitiale virus afflârat, avellerentur, de Consiliis œcumenicis indicendis, ne ex læsa Fide læderetur simul pax Ecclesiæ, à Constantino reliquísque piissimis Imperatoribus seriò erat cogitatum. Tot verò heroum, qui illic convenerant, labor non in condendis novis articulis, sed in veteribus explicandis totus impendebatur : horum enim vetuêre tum zelus, ne antiqua Fides ἅπαξ παραδοθεῖσα, h. e. simùl tradita facesseret abirétque in desuetudinem, tum pietas, ne nova procuderetur. Quid enim aliud, ut Vincentii Lirinensis cap. xxxii. Commonitorii verbis utar, *Consiliorum Decretis enisa est* [*Christi Ecclesia*] *nisi ut quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentiùs crederetur, quod antea lentiùs prædicabatur, hoc idem postea instantius prædicaretur, quod antea securiùs colebatur, hoc idem postea solicitiùs excoleretur? hæc Ille.* Itaque quo penitùs obmu-

obmutescèret Hæresis, sèque elisam victámque fateretur, Scripturarum sacrarum præsidio potissimùm fulti, constantissimâ omnium Christianorum de Fide rectè sentientium, seculis retroactis, praxi, & antiquissimis iísque verissimis Traditionibus in subsidium quoque adhibitis, veritati Christianæ, quam Arius, Nestorius reliquíque infames Hæresiarchæ offuciis & glossematis corruperant, brevibus symbolis optimâ quidem curâ prospexerunt, ut inde mysteria fidei, quibus religio Christiana salúsque Christianorum innituntur, meliùs explicatiúsque perciperentur. Hoc insigni, quotquot ejuratâ perfidiâ ab ipsius partibus steterant, ab Hæreticis secrevit, hoc vinculo ipsos invicèm firmiùs colligavit Ecclesia Catholica, utpote his tesseris productis, pro Amicis, pro Fratribus, pro Catholicis, ubicunque essent terrarum, planè habitos. Neque enim alio auctoramento, commendatione aliâ opus erat; uti postea apud Orthodoxos formatarum Epistolarum commercio communionem Ecclesiasticam mutuò colendi & fovendi pia

&

& laudabilis invaluit conſuetudo. Nec aliud veræ Fidei retinendæ exigebatur argumentum. Quàm benè Eccleſiæ Catholicæ ceſſurum ſit, ſi intra hos limites obtinendæ Communionis ratio conſtaret, cuivis vel lippienti facile intueri eſt: ſi antiquâ Fide, quæ tot Chriſtianorum myriades æternæ ſalutis compotes reddiderit, à novarum opinionum, quibus ſuperſtitio & innovandi libido originem dederunt, corruptelis aſſumentíſque manente integrâ, iiſdem conditionibus, quas vetus Eccleſia pro ſumma authoritate figendas curaverat, ſacris intereſſe liceret, non adeò ubivis eſſet laboratum. Facili hâc methodo Schiſmati iretur obviam: conceſsâ hâc in cæteris, quæ Fidei fundamentum non attingunt, alitèr ſentiendi libertate, quod æquiſſimum eſt, paci æternæ conſuleretur. Romanam ideò Eccleſiam violatæ pacis ream jure merito poſtulamus, quæ refixis primævæ antiquitatis regulis, novos articulos, tanquam Fidei magiſtra, licèt ſub ſpecioſo Declarationis titulo & prætextu, orbi Chriſtiano obtrudit. Qualis autem hæc tyrannis,

ut

ut nulla Scripturarum, nullâ veterum Eccleſiæ ſeculorum habitâ ratione, ex arbitrio Curiæ Romanæ, éque Sholaſticorum opinionibus tota pendeat Chriſtianorum fides, ut à Communione arceantur reliquæ Eccleſiæ, niſi ſe in clientelam ipſius turpiter dedant in fide erudiendas, ut denique odioſo Schiſmaticorum & Hæreticorum ſtigmate inurantur, quotquot jus ſuum adverſus novaturientium machinationes eunt vindicatum? Ad Scipturarum normam exigatur fides; primorum temporum doctrina in criterium ſanæ fidei ſtatuatur; in uſum revocentur antiqui Canones; nullâ vi conſcientiis illatâ, faceſſant iniquiſſimæ conditiones; revocabitur quoque pax Eccleſiaſtica, omniáque in orbe Chriſtiano ſalva futura ſunt.

Inde enim aliud pacis ineundæ impedimentum oritur, quod ſecundo loco memorabo, nimirum quòd dogmata, quæ ſalvâ fide ignorari poſſint, longè majoris æſtimentur, quam par eſt, inque rerum ad ſalutem creditu neceſſariarum cenſum præpropero zelo tranſeant.

Cum

Cum Romanis, ad quos ſcribit B. Apoſtolus, cap. 14. de Fide in Chriſtum, æternum filium Dei, verumque Meſſiam & humani generis Redemptorem conveniſſet, ne in odium leviculis de cauſis exortæ diſſenſiones ulteriùs exardeſcant, hoc in capite cavet maximè. Non enim eadem erat omnium de ceſſatione Legalium opinio. Qui adultiorem Fidem nacti fuerant, ſibi de erepto Judaicorum rituum jugo gratulabantur; dum cæteri, de libertatis Chriſtianæ privilegiis haùd ſatìs firmitèr inſtructi convictìque, neminem, ſaltem Judæum neminem, ab iiſdem ritibus obſervandis acritèr contendunt eximendum. Hinc ſententiis damnatoriis in ſeſe tanquam in violatores legis divinæ fulminant, ſibìque peſſimè ominantur; quaſi utroſque idem cœlum non recipiat. Quid ad hæc Apoſtolus? Hanc animorum impotentiam ipſi maximè diſplicere docet, utpote à moribus Chriſtianorum alieniſſimam; neminem tantillâ de re in æternum periclitaturum; infirmioribus, quibus veritas iſta non adeò clarè patebat, hâc ex

parte

parte paululùm indulgendum esse; nec ab his fidem Christi, quam susceperant, ejuratam, qui vim aliquam obligationémq; rituum retinendorum adhuc restare censuerint, nec ab illis Legem Divinam quoquo modo læsam, qui nullam; à mutua Communione hâc de causa non alterutrinque abstinendum; liberum cuique judicium permittendum, modò in Christum rectè credat; fidem hanc communem, de qua inter utrosque convenit, esse validum satis futuræ concordiæ fundamentum; & denique paci ædificationiq; mutuæ potiùs studendum esse, quàm inutilibus controversiis, quæ ad rem Christianam promovendam, quæ ad utriusque partis beneficium commodúmque, quæ ad sanctitatem vitæ bonósq; mores, ne minimum quidem, nihil planè faciunt.

Quanto moderatiùs se gesserint, qui posthabitâ pace ob opiniones longè minoris momenti, quàm de quibus hic certatum erat, Ecclesiam Catholicam convulsum eunt, quasi ejusdem essent cum divinis oraculis authoritatis, & eâdem pleniſſimâ fide amplectendæ, si Apostolum ipsis in exemplum mansuetudinis hic præeuntem sequerentur! Fidem habes, uti ille vir sanctissimus, juxta ac pru-

dentiſſimus monet commate viceſimo ſecundo, apud temetipſum habe in conſpectu Dei. Dogmata, ſi quæ ſint, uti plurima ſunt, quorum gratiâ non ſine ſumma injuria in execrandas lites exardeſcimus, quiſque ſibi privatim habeat; ſaltem ſi tandem erumpant, ſi in totum ſupprimi nequeant, ne pro oraculis venditantor, quaſi actum ſit de iis, quibus nulla eſt hâc ex parte nobiſcum conſenſio. De particularibus Eccleſiis idem, quod de privatis hominibus, judicium eſto. Dum quod univerſa Eccleſia olim credidit, retineant ſingulæ, ſuis tantùm figant Leges, Articulos, Conſtitutiones: cæteræ ident idem hoc jure gaudeant. Si argumentis hinc inde in propriis dogmatibus firmandis à diſſidentibus utrinque contortis diſputationibuſque incaluiſſent Scholæ, ſalvis interim iiberi judicii & conſcientiæ juribus, iiſdem rixis non adeò malè mulctaretur Eccleſia. Hoc quippe humano ingenio dandum eſt, ut in rebus abditis rimandis ſe ultrò exerat, inq; novis ſpeculationibus ſibi maximè placeat, modò non extra debitos fines, quos ſacra Scriptura, quos Eccleſiæ Catholicæ ſymbola, quos recta ratio ſtatuunt, abripiatur. Æternum rixentur,

quos

quos hæc disputandi impetigo affricuit, Scholastici, licet fortasse in hac animosa & acri ingeniorum concertatione subtilitatis famæ magis quam veritati studeatur: hanc laudem per me licet vendicent habeántque, ut subtilissimi disputatores esse censeantur; sibi quoque ablandiantur, se dogma illud, de quo controversum erat, tot curiosis distinctiunculis evolutum, arte & ingenio tandem evicisse; suo sensu, judicio suo, cum vel error menti malè instructæ sit longè gratissimus, placidè & sine censura fruantur. Addo, dogmata qualiacunque sint, summâ Religionis Christianæ illæsâ, à quavis Ecclesia particulari, sopiendis litibus, ne susque deque sententiarum divortiis omnia misceant novarum rerum cupidi, in articulos tanquam in instrumentum pacis & concordiæ condantur, à suis ut pia, ut verisimilia habeantur, modò cum fundamentalibus fidei articulis pari passu non incedant; modò cæteris Eccle is, quæ alienæ jurisdictioni subsunt, non sint fraudi; modò ut ab universis Christianis quocunque sub axe positis sub pœna diri anathematis recipiantnr, authoritatis Apostolicæ prætextu, non decretum sit. Ut verò inter Scholastico-

rum placita, quæ novitatem ſapiunt, & ſcripturæ effata nihil diſcriminis interſit, ut id honoris, quem ſola infallibilis veritas exigit, humanæ authoritati, errori affectibúſque nimiùm quàm obnoxiæ, deferatur, ut privatorum dogmata in numerum pro neceſſitate ſalutis credendorum tranſeant, ut tot temerariis definitionibus ſanctionibúſque cogatur aſſenſus, qui optimo jure liber erat relinquendus; hoc eſt, quod hodiè urit orbem Chriſtianum, & ipſius paci officit. Hoc omnium proborum, qui liberè ſentiunt, cordolium, hæc ſuperioris ævi, quo in reformanda Eccleſia tantoperè inſudatum erat, juſtiſſima querela, quam ab ipſis quoque Romanenſibus extorſit veritas. Hâc audacia invectum Schiſma vel ſeris nepotibus maximè deplorandum, tot tantíſque malis gravidum, omnémque exinde redintegrandæ Communionis Eccleſiaſticæ ſpem, ni hujus diſſidii auctores ipſorum veſaniæ pœniteat, ſublatam, impendiò dolemus.

Rem ſeriò perpendenti quàm maximè obſtupeſcendum videbitur, alterum illud Sacramentum, quod in mutuæ conteſſerationis & fidei in eundem Salvatorem crucifixum, quem illud verè

&

& realiter exhiber, indicium instituerat Christus, astu Diaboli & hominum nequitiâ eatenùs perverti potuisse, ut hinc illi, quos ejusdem corporis & sanguinis pretiosi compotes esse voluit, sibi invicem salutem mutuam isthoc pretio procuratam redemptámque invidendi occasionem arreptum irent. Ecqua enim alia ratio obtenditur furoris, qui zeli titulo arma capessivit, Dei causam quasi vindicaturus, intulítque hoc sacro prætextu tot strages mundo, nisi quod in sententiis de hoc mysterio augustissimo declarandis paulò variatum sit? Quantum sanguinis ubique effusum fuit ab exacerbatis, quæ mutuam spirant internecionem, partibus, litibus hisce Sacramentariis eheu! quàm infelicibus! in funestum bellum tandem conversis! Hinc quoque tum gladio tum igni sævitum est ultra omnem Ethnicorum rabiem, in tot millenos, omni alio scelere puros, hâc præcipuè de causa, eò quòd à Transubstantiationis dogmate abhorruissent. Christum verè adesse sub sacris symbolis, séque verum corpus Christi, post Elementorum consecrationem, percipere, nemo non fatebitur: hanc verò fidem Christi instituentis verbis

fundatam, de qua generalis omnium conſenſio per omne Chriſtianiſmi ævum increbuit, in veram ſacræ Communionis teſſeram acceptum iri, quis ſanæ mentis non dixerit, niſi præceps ira obſtitiſſet? Si ſimplici hâc fide contentus, neglectis curioſis inquiſitionibus, rem ſanctiſſimam quiſque ſeriò egiſſet, ſi præſentiæ modum Eccleſia Romana, Conſilio primùm Lateranenſi, deinde Tridentino, non temerè definiviſſet, ſi Lutherani cæteríque ſibi ſolis hac in re ſapuiſſent, nemini præſcribentes, damnantes neminem, diverſæ licèt opinionis, coram iiſdem Altaribus, à quibus hodiè arcemur tanquam profani nondúmque initiati, à quibus etiam aufugimus, uti olim ab Idololatrarum ſacrificiis, genibus provoluti, cum maximo tum pietatis tum concordiæ fructu iiſdem ſacris interfueramus. E Sacerdotibus nemo cuiquam Laïco ad venerabile hoc Sacramentum devoto corde anhelanti id communicare, è Laïcis nemo à quoquam Sacerdote ritè ordinato idem percipere metuerat.

Quod de aliis compluſculis ejuſdem prorſus momenti, quæ ſalvâ fide in diſceptationem veniunt, dicendum habeo: dum enim excluſis aliorum interpretamentis,

mentis, ſine ſcripturarum ſacrarum & Apoſtolicæ traditionis authoritate & ſubſidio, ad novas determinationes deſcenditur, dum, quod uſu hodiè fit, Scholaſticorum argutiæ & rixoſæ Theologiæ, quam otioſi homines ingenio ſubtili maliſque ratiocinationibus nimium quàm fidentes procuderant, placita tali in pretio apud quoſvis ſunt, ut neceſſariæ Chriſtianæ religionis appendices eſſe cenſeantur, dum Articuli fidei, qui vetuſtiora Eccleſiæ Catholicæ ſecula prorsùs latuêre, quaſi in immenſum, uti ex hodierno Eccleſiæ Romanæ ſtatu obſcuriſque aliarum Eccleſiarum confeſſionibus liquet, ad libitum augentur, quid aliud hoc zelo, hâc induſtriâ effectum fuiſſe experimur, niſi ut, orbe Chriſtiano in tot partes diſtracto, penitùs tollatur concordia? Sed de hoc ſecundo diſſidiorum fonte ſatis à me dictum eſt, & fortaſſe pluſquàm ſatis. In reliquis, quæ ſuperſunt, explicandis, non eſt, quod longo ſermone vos morer, veſtrámque mactem patientiam.

III. Non leve momentum promovendis augendíſque Chriſtianorum diſcordiis adhibetur ex effræni iſta, quæ Romanis Pontificibus olim adhæſerat, &

etiamnum adhæret, dominandi libidine. Eccleſiæ Romanæ magnitudini parùm conveniſſe videbatur, ut antiquo regionum ſuburbicariarum limite includeretur: quippe non ordinis primatu, non veteri Patriarchatu, cui tamen Eccleſiæ Britannicæ non ſubjacebant, reliquiſque privilegiis ob honorem majeſtatémque urbis, quæ principem & mundi domitorem populum è ſinu ipſius quaquaverſum diffuderat, tandem collatis contenta, majorum exemplo, imperium in univerſum orbem, ubi ubi degunt Chriſtiani, ſuperbè ambit. Si cæteri Patriarchæ, quibus id honoris eâdem authoritate, h. e. Imperatorum gratiâ, Conſiliorúmque generalium decretis & conſtitutionibus delatum erat, (in quo aſſignando eos ad civiles earundem civitatum dignitates & privilegia ſolùm reſpexiſſe ex penultimo canone Concilii Chalcedonenſis liquet)jura ac libertates adverſus Romani Pontificis molitiones tueantur; ſi alieno jugo ſubeſſe nolint, ni Romam tanquam magiſtram & dominam turpi obſequio adorent, ipſiúſque decretis obſequantur, actum eſt illicò de iis, poſtulantur Schiſmatis, nec digni judicabuntur, quibúſcum ſacram

retineant

retineant communionem. Cum poſt diviſum etiam Imperium diù inter Orientem & Occidentem, ſaltèm ſimulatâ pace, concordatum fuerit, pòſt omnia turbavit Romanorum Pontificum, qui Græcorum rebus quaſi ſuis interceſſerant, ambitio. Neque enim aliam originem fatale illud diſſidium habuit, licèt vulnus magis magíſq; recruduerit, cum articulus ille de proceſſione Spiritûs Sancti à Filio ſymbolo Conſtantinopolitano Romæ adderetur, inconſultis primùm Orientalibus Epiſcopis, imò pòſt acerrimè refragantibus contendentibúſque, id per canones Synodi Epheſinæ nullatenùs licuiſſe. At res in Occidente ſecuriùs agebatur, niſi quòd unus & alter huic tyrannidi ſubinde ſeſe oppoſuerint, irrito licet conatu.

Dum vero ſpretis canonibus in omne jus divinum humanúmque graſſandi licentiam ſumunt, dum quicquid eſt uſpiam Eccleſiaſticæ authoritatis ad ſe trahunt, dum in conſcientias dominari cupiunt, nec quippiam credendum fuerat, niſi quod Romanæ Curiæ liberet, eccui mirandum videbitur, orbem Chriſtianum, tot malis è veterno excitatum, de hujus tyrannicæ poteſtatis exercitio tandem

tandem queri, & de recuperanda libertate ſeriò meditari cœpiſſe? Interim quid Romæ agitur? num ut tot Regum, Principum, rerúmque publicarum æquiſſimis poſtulatis ſæpè ſæpius repetitis debito modo & cum effectu ſatisfiat, deliberatur? num prædia & poſſeſſiones, quas diu vi planè manifeſtâ inſederant, h. e. communia religionis jura Epiſcopis & populo Chriſtiano, quibus poſtliminio debebantur, cedunt? nihil minus: exclamant, frendent, inſaniunt, è monte Capitolino Vejoves hi excommunicationis fulmina contorquent in eos, quaſi in tot ſacra capita, à quibus hoc piaculare crimen admiſſum erat, eo quòd eos Romanæ ſervitutis fuerit pertæſum. Hoc eſt, quod ipſis adhuc doleat, quod tot malis artibus præſtigiiſq; hodiè eant repetitum: hoc eſt, quod Schiſma, ni omen avertat Deus, æternum eſſe faciat. Neque enim quicquam aliud expectandum eſt, cum non alia conditione, quantum per ipſos eſt, pax acquiratur, niſi amiſſæ libertatis, nec quieti eſſe ſinamur, niſi ad jugum deſuetum excuſſúmque ſtupidi redeamus.

IV. Has circa ſacra lites diſcordiáſque, quibus miſeri mortales agitamur, in tot

Sectas

Sectas diſciſſi, hinc quoque oriri triſti experimento ſatis liquet, quòd, obrepente animis deſidiâ, pietatis ſtudium refrixerit, & à ſanctiſſima vivendi, quam præſcripſit Chriſtus beatiſsimus noſter Salvator, normâ adeò turpitèr deſcitum fuerit. Non eſt, quod in mollitiem, in luxum, in malefanos affectus, in ferinos Chriſtianorum mores, quibus orbis hic noſter vix ſibi integer conſtat, tot bellis divulſus, ut penè fatiſcat, & extremùm exſpiraturus videatur, in præſenti convocatis argumentorum, quæ affatim ſuppetunt, copiis tragicè exclamem. Singultibus & lachrymis quam ſatyrâ res mihi longè dignior viſa eſt. Nec cum his Chriſtiani nominis propudiis & dehoneſtamentis mihi jam agendum eſt. Quam minimum veræ & ſolidæ pietatis apud eos reperitur, qui illam profiteri pro vitæ inſtituto ſuarum eſſe partium ducunt! quam plurimum verò ſuperſtitionis! dum peculiaria, quibus ab invicem diſtinguimur, dogmata in indicium Chriſtianiſmi cedunt. Ita nimirum, pro genio ſeculi, non expoliendis moribus, ſed opinionibus ſedulò incumbitur, nec ut vita ſanctiſſimæ profeſſioni aliquatenùs quadret, ſed ut adverſarios

verſarios argumentis vincamus, illorúmque ſententiam falſi demus convictam, nobis curæ eſt. At! at! quanto minus pietatis officiorum ſtudio attenditur, magis detrahitur charitati: acriori quidem zelo pro rebus leviuſculis dimicandum eſſe autumamus, de vita parùm Chriſtiana, hâc fallaci & adulatoriâ methodo, cum Deo quaſi deciſuri. Fruſtra de noſtrorum temporum infelicitate querelas effundimus; per nos ipſos, ſi velimus, meliora ſperari fas eſt; ſi redeunte, quæ diu exſulavit, pietate, morúmque diſciplinâ reſtitutâ, rem Chriſtianam, quæ verâ in Deum pietate, in proximum charitate, boníſque operibus, non irâ, non odio, non rixis ſubtilibúſque, ubi de ſumma religionis convenit, quæſtionibus perficitur, tandem ſeriò agamus, tot partes hodiè avulſas diſtractáſque citò coïturas, pacémque Eccleſiſticam de facili redintegratum iri, non vanum erit augurium.

Dum verò adeò malis moribus & præter propter vitam religioſam vivitur, dum relictis charitate & modeſtiâ adeò altùm ſapimus, ut cæteros, qui à nobis paulùm diſſident, deſipuiſſe cenſeamus, dum Sectæ adhæreſcere & in partium

partium diversarum patronos fulminatrice sententiâ invehi præcipuum religionis argumentum habetur, dum ritibus placitisque Scholasticorum intenti, quod Christus & Apostoli faciendum præceperint, securè, quasi longè minoris esset momenti, negligimus parvique facimus, ex hac malè collocatâ industriâ, ex hâc insanâ ingeniorum pugnâ, interruptâ communione, rem Christianam pessimè habitum iri, &, succrescentibus quotidiè novis præjudiciis, malum hoc magis adolescere, nemo est consilio aut misericordiâ adeò vacuus, ut non id dolens gemensque quidem fateatur. Non mihi imputabitur, quod à vobis, Auditores, maximè deprecor, quasi senserim, nostrâ non referre, cuinam è tot Christianorum Sectis nos ipsos addixerimus; absit. Pares tanto beneficio gratias Deo opt. max. referre non opis est nostræ, eò quòd Ecclesiæ Anglicanæ verè Catholicæ, quæ inter reformandum regiminis Apostolici, & purioris doctrinæ tenax, à labe & corruptelis, quibus pulcherrimam Religionis faciem deturparant Romanenses, tantùm recesserat, sinu nascentes & sacro lavacro tincti excipiamur. Interim, ut iniquissimæ

quiſſimæ cenſuræ, quam præcavendam cupio, Apoſtolicam objurgationem opponam, verſ. 4. Tu quis es, qui condemnas alienum famulum? proprio Domino perſtat, aut cadit: ſtabilietur autem, poteſt enim Deus eum ſtabilire. Nec dicere verebor, nullúſque dubito, quin vos omnes, Patres & Fratres in Chriſto venerandi, ejuſdem ſententiæ fautores juxta mecum ſim habiturus, extremo judicii die majorem probæ & honeſtæ vitæ quam ſanæ opinionis à Chriſto judice habitum iri rationem; neminem, qui Chriſtianam profeſſionem laudabili vitæ inſtituto decoraverit, licet in quibuſdam, ni obſtinatio mentis accedat, perperàm ſentientem, damnandum; & denique eos, qui, diverſæ utpote communionis, in terris ſe mutuis convitiis proſcindunt, déque ipſorum mutuâ ſalute penè deſperant, ob ſalutarem fundamentalium Articulorum vim, modò iiſdem vita pura & verè Chriſtiana ſuperſtruatur, per gratiam & miſericordiam Dei, æternâ pace in cœlo ſimul regnaturos.

Sed de diſſidiorum originibus hactenus; reſtat, ut de Remediis, quod ſecundo loco proponebatur enarrandum, quorum

quorum ope tot malis inde in orbem Chriſtianum irruentibus, occurri poſſit, paulò diſſeramus.

De componendis diſſidiis fruſtra laboramus, vaníque ad Eccleſiæ primitivæ unitatem anhelamus, niſi de Cenſuris, quæ hactenus excluſêre omnem charitatem, quibus ab invicem impetimur, quippiam alterutrinque remittatur, & iiſdem mediis, quibus in ſacris Communionem ſartam tectam retinuêre veteres Chriſtiani, in ea revocanda pariter utamur. In hac methodo ſi utrinque pacatis affectibus ſit conſenſum, non erit deſperandum, quin felicem exoptatúmque exitum habeant pacifica conſilia, piíque diſſidentium animos conciliandi conatus. Media autem pacem Eccleſiaſticam redintegrandi, quæ diſſidiorum cauſis ſuprà recenſitis directè reſpondent, in præſenti, quâ potero brevitate, exhibebo.

Quorum primum eſto hoc. Sola ſimplex vetúſque fides, è Scripturis éq; Generalium Conſiliorum Symbolis eruenda, uſu ab univerſis Eccleſiis Chriſtianis recepta, rejectis quibuſlibet opinionum laciniis aſſumentíſque, tanquam creditu ad ſalutem neceſſaria urgeatur.

Cum

Cum hac fide communi tanquam glutine Eccleſiam Catholicam ſibi firmitèr cohærentem ſancta communione uſam fuiſſe certo certius ſit, cum Catechumeni hanc fidem, quæ paucis conſtabat articulis, poſt debitam inſtitutionem profeſſi, Baptiſmatis gratiam conſequerentur, hoc ipſo nomine ſacratiſſima Euchariſtiæ myſteria percipiendi jus habituri, nulla alia conditione exactâ, cum in hac apud omnes Chriſtianos (neque enim hoc ſacro nomine dignandi ſunt Sociniſtæ, qui totum Chriſtianæ Doctrinæ compagem Sophiſticis ratiociniis & mente arrogantiſſimâ convulſum eunt, qui in Chriſtum æternum Dei filium blaſphemi, Dei noſtri gratiam transferunt in laſciviam humani ingenii, & ſolum illum Deum ac Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum negant) pleniſſima ſit ubique animorum conſenſio, quidni ſacræ Communionis fundamentum primævæ Eccleſiæ exemplo & praxi in hac quoque ſolidetur? Quo prætextu poſt fidem ubilibet receptam, & à Chriſto Apoſtolíſque ſtabilitam, poſt tot ſecula quippiam dogma ut neceſſariò credendum ſuperaddi licet, de quo apud veteres nemo vel fando unquam inaudiverit?

diverit? quo jure tantus Articulorum numerus obtrudi debet, præsertim verò cum testatum habeamus, hoc non religionis sed solius commodi secularis & famæ promovendæ gratiâ factum fuisse? Quod adeò malè inter Christianos conveniat, ac si non eadem sed multiplex credendi regula olim proponeretur, non Christo, non Apostolis, non Religioni, quæ totum illud, quod saluti assequendæ satis supérque conducat, absque perplexa verborum, ne quispiam crassioris ingenii criminetur difficultatem, ambage cuivis vel mentis compoti expandit; sed Zelotis quibusdam, qui nova dogmata pro oraculis venditantes, ea sub diris & anathemate amplectenda orbi Christiano fastuosè obtrudunt, id unicè referendum est. Quanti furoris erit argumentum, quod Romanenses faciunt, in nos ob hasce opiniones rejectas, nudiustertiùs enatas, nullâque Scripturarum aut Antiquitatis auctoramento communitas debacchari? At non soli, quod fortasse aliquantillum solatii miseris exhibebit, infelix posteritas damnabimur, quin & puriſſimæ Antiquitatis cultores, qui nō-

vi ſymboli, quod Pius IV^us. condidit, Articulos neutiquàm admisêre, in eandem ſocietatem trahendi ſint. At! at! ſi de iis ipſis, qui Fidem ac Religionem Chriſtianam adverſus hæreſium peſtem latè graſſantem ſymbolis & ſcriptis tanquam amuletis munierunt, qui vitæ & ſanguinis effuſiſſimè prodigi & crucis candidati erant, qui flammas amplexi igneis vehiculis petîere cœlum, tuendæ fidei veræ intentiſſimi, quos meritiſſimo Sanctorum titulo grati colimus, benè ſentiendum ſit, nos eorundem veſtigia ſecuti, ſatìs tuti, ſatis ſecuri erimus; neque eſt, quod ab his brutis fulminibus, quæ in nos vibrantur, ullatenùs metuamus. Ubicunque diſperſi erant Chriſtiani, ſive ſub Patriarcha Romano, ſive Alexandrino, ſive quocunque alio, hujus fidei auctoramento tanquam fratres agniti, ad eandem ſalutem, quam neque ſibi invicem invidebant, neque negabant, omnes ſimul & concorditèr eorundem ſacrorum conſortio anhelabant; tantâque charitate, ut illud obitèr interponam, flagrabant, ut nec de Donatiſtis, qui de iis peſſima dixerint, malè ominarentur; ne dicam ipſos de

Arianis

* Arianis cæterísque Hæreticis non omnem spem abjecisse.

II. Articulis, sine quorum explicitâ fide nemo Christianus futurus est, admissis, de cæteris dogmatibus liberum cuique esto judicium. Non enim magis opinionum quam rituum varietas fidei unitatem dissolvit. Quam vulnus illud hiulcum, quod dudùm corpori Ecclesiæ inflixit Schisma, de facili coiîsset, si, hâc medicinâ adhibitâ, tot confessionibus, tot novis canonibus Tridentinis, quibus Christianorum mentes opprimuntur, fidésque subtilibus argutiis redditur implicatissima, de rebus incertæ & planè dubiæ veritatis non adeò dogmaticè decerneretur! Optandum foret Christianis universis, & potisimùm Reformatis, quotquot à Romanæ Ecclesiæ communione expulsi recessêre, de singulis Religionis apicibus convenire potuisse: sed cum id vix quispiam speret præ multiplici hominum ingenio & captu, præ judiciorum diversitate, præ variis interpretandi sacram Scripturam modis, cum non idem lumen, non eadem copia argumentorum, non eadem con-

* Vide Salvianum de gubernatione Dei, l.b. 5. pag. 100. ex editione Baluzii.

cludendi vis cuivis ſuppetat, quidni pacis amori pervicaciam mentis poſthabentes, dogmata propria ita amplectantur, ut cætera concordes, ſiqui, in fidei fundamentum non impingentes, alitèr ſentiant, Chriſtianâ moderatione & συγκαταβάσει ferant. Faceſſat ideò illud maledicendi cacoethes, quod in naturam & religionem vertitur, dogmatúmque, ſi commodè ſine diſpendio veritatis explicari poſſint, odioſa infectatio. Hâc enim viciſſim conceſsâ indulgentiâ, quam moderatioris ingenii homines, pacis ſequeſtri & arbitri, ut æquiſſimam ſuadent, quantum commodi in orbem Chriſtianum redundaturum ſit, nemo eſt ingenii adeò deplorati, qui non facilè præſagiat.

III. Antiqui de regimine canones Eccleſiaſtici reſtituantur, ut Epiſcopo Romano in ordinem coacto, & evaneſcente Oecumenicæ poteſtatis prætextu, quicquid juris Eccleſiaſtici ipſis canonum vigore competit, ſingulæ Eccleſiæ tandem recipiant. Meminerint interim Romanenſes, hâc iniquiſſimâ uſurpatione violatæ pacis tandem convicti, communionem cum ipſorum Eccleſiâ in neceſſariis ad ſalutem olim non habitam fuiſſe,

isse, nisi quatenus ipsi cum Ecclesia Catholica conveniisset. Quantæ olim concertationes litésq; cum Romana sede agitabantur, ne quippiam de jure periret! Privilegia sua vindicavit Ecclesia Orientalis, sua Meridionalis, utraque ac Romana in varios Patriarchatus distincta, ex decreto Consilii Nicæni, iisdem privilegiis suo limite & districtu singulæ fruebantur. Neminem huc usque Oecumenicæ authoritatis adipiscendæ desiderium titillârat, nemini in titulum noménq; cesserat, Episcopus universalis. Solus id sibi & successoribus adscribere ausus est Bonifacius, quasi totus mundus intrà civitatis Romæ pœmeria esset concludendus. Obstupuit mundus, nec sibi adeò fœdè imponi passus est. Carthago Christianissimum amplexa, Romæ æmula, Romanum Pontificem æquè sprevit, ac olim Senatum. Constantinopolis honorem primæ Sedis, licet interdum invita, cedens, sui juris mansit; nec licet hodiè captiva, pristinæ dignitatis adeò stupidè oblivisceens, ut Romanæ Sedi tanquam Dominæ blandiatur: Turcarum tyrannidi cedens, Romanensium verò, ut conjectari fas est, nunquam cessura. Communionem cum ipsa, uti & cum cæteris Ecclesiis Catholi-

cis totius orbis Chriſtiani, actu vel ſaltem deſiderio, ſi tolleretur impedimentum, ſibi retinendam ſui eſſe officii duxerunt, authoritate, quam illa arreptam adeò impendiò voluit, interim rejectâ, quod & nos hodie præſtaremus, ſi per ipſam licuiſſet. Eſto Epiſcoporum primus Pontifex Romanus, modò non ſolus, quaſi cæteri ipſius Vicarii eſſent, modò non univerſalis, modò aliorum jura, quæ eâdem lege Eccleſiaſticâ nituntur, inviolata maneant, modò conſtitutionibus Apoſtolicis Romanæ Curiæ decreta non repugnent, ac intra antiquorum canonum limites ſeſe contineat Romana juriſdictio. Quo obice amoto, ineundæ paci via lata ſterneretur. Hoc omnes probi, omnes, niſi quorum intererit æterna eſſe diſſidia, uſque & uſq; ardentiſſimis votis efflagitant, unionem his conditionibus avidiſſimè amplexuri, ſi quicquid eſt ſuperſtitionis in ritibus & cultu ſacro tollatur, ſique diris, quas in diſſentientes evibrant, ſubductis, ſola creditu neceſſaria veritas, juxta veteres formulas, proponatur, in cæteris relictâ judicandi libertate.

Hoc ni fiat, coram Deo Romanenſes violatæ Communionis uſque poſtulabimus, per quos planè ſtat, ut tali beneficio

E ccleſia

Eccleſia Chriſti Catholica hodie deſtituatur. Interim quaſcunque pacis Eccleſiaſticæ conditiones cum gaudio quidem arrepturi ſumus, modò exinde non lædatur conſcientia, modò principiis & analogiæ fidei non contra eant; modò Scriptura ejúſque genuina interpres primæva Antiquitas in dogmatibus ſtatuendis ſummæ authoritatis eſſe admittantur, modò regimini Eccleſiaſtico nullum fiat præjudicium, modò denique cuncta ad normam canonum conſuetudinúmque,quæ per univerſam Eccleſiam priſtinis ſeculis obtinuêre, exigantur. O felicem illum diem,quo diſſidiis, ad quorum memoriam horret animus,ſublatis, omnes, qui unicum eundémque Salvatorem crucifixum colunt, fraterno affectu in unum coïbunt! At! at! per improbos Chriſtianorum mores illud neutiquam exſpectandum eſt. Priſtinâ pietate nobis opus eſt, ſi priſtinam concordiam velimus reſtitutam. Eheu! deſide ac propudiosâ Chriſtianorum vitâ à veterum exemplo ubiq; deſciſcitur: in artem rixandi abit religio, quaſi vita morúmque norma eſſe deſiiſſet.Per vitia noſtra nobis non licet eſſe tam felicibus, tam beatis. Hæc impedimento ſunt, quò minùs in eadem

eadem ſacra Communione concorditèr vivamus. Deum ergo ſupplicibus votis exoremus, ut omnes, qui ſe Chriſtianos profitentur, eodémque ſacro inſigniuntur nomine, unde exciderint, tandem memores reſipiſcant, & priora opera, opera veræ ac ſolidæ pietatis, faciant; ut iniquiſſimis cenſuris controverſiiſque futilibus omiſſis, quæ ad pacem faciant & quæ ad mutuam ædificationem, ſectentur; ut denique in viam veritatis conducti, in unitate Spiritûs, in vinculo pacis, & in ſanctitate vitæ, fidem verè Chriſtianam, verè Apoſtolicam, verè Catholicam retineant. Ita laboranti inter tot tumultus Eccleſiæ ſuccurrat ille miſericordiarum Pater, propter merita Jeſu Chriſti Salvatoris noſtri, cui cum Patre & æterno Spiritu ſit omnis laus & honor in ſecula ſeculorum. *Amen.*

Præter accentuationes perperam adhibitas, literarumq; permutationes, quas quivis Lector facillimè perſpiciet, multa verba, utpote ad ſenſum complendum neceſſaria, vitio Apographi malè admodum tranſcripti intercidérunt, quæ hoc modo ſuppleri, uti & graviora errata emendari poſſunt.

PAg. 5. lin. 14. neque enim moror, p. 10. l. 17. paulo poſt, p. 13. l. 2. Presbyteris, p. 19. l. 17. collectis eſſe debet, p. 23. l. 6. quæ, p. 25. l. 25. eruditionis fama, p. 30. l. 3. dele qui, p. 31. l. 23. quarum, p. 35. l. 2. manducatum, p. 38. l. 13. illos, p. 40. l. 1. traditam explicantibus, p. 43. l. 12. incertus cum eſſem, p. 45. l. 21. ipſe, p. 69. l. 23. nimium, p. 75. l. 23. cum cæteris communis eſt, p. 76. l. 14. reddebant, p. 80. l. 9. & p. 93. l. 16. querimon, p. 78. l. 14. illum infami, p. 95. l. 12, 13. lachrymis rogans, p. 108. l. 23. Patriarchæ, p. 116. l. 3. veniſſet, p. 120, 122. Bernhœenſis, p. 123. l. 16. ſibi olim, p. 124. l. 28. dele ingenuæ, p. 142. l. 9. exſectis, p. 144. l. 30. vale: p. 153. l. 9. uſurpabat. Præf. p. 3. l. 9. infantes. 16.

FINIS.